

ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ ΣΕΡΡΩΝ

Τὸ ἱστορικὸν τῶν διαλέκτων.

Ἡ δημιουργία διγλωσσίας δηλ, τῆς γραφομένης μὲ ροπήν πρὸς τὴν ἀρχαΐζουσαν ἢ Ἀλεξανδρινὴν καὶ τῆς ὁμιλουμένης δηλ. τῆς δημοτικῆς, ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον κατὰ τὸν 11ον καὶ 12ον μ.Χ. αἰῶνα.

Ἐμιμήθησαν τὴν μὲν γραφομένην οἱ νομομαθεῖς, οἱ φρησκευτικοὶ λογοτέχνηαι καὶ οἱ συγγραφεῖς, Ἄννα ἢ Κομνηνή, Βρουένιος, Νικήτας Χωνιάτης Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονικεύς, Κίνναμος, Ζωναράς, Κεδρηνός, Γ. Ἀκροπολίτης κ. ἄ τὴν δὲ δημοτικὴν οἱ χρονικογράφοι, ὁ Μαλάλας, ὁ Θεοφάνης καὶ οἱ ἀφελεῖς συναξαρισταὶ καὶ χρονικογράφοι, ὡς ὁ Σερραῖος Παπασυνδινός.

Ἡ ἄλλωσις τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων 1204—1261 εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς διασπάσεως τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἐποχὴ καθ' ἣν αἱ Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι λαμβάνουν μορφὴν καὶ ὀριστικὸν τύπον λόγῳ τῆς ἀποκοπῆς καὶ ἀπομονώσεως τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν. Αἱ διάλεκτοι τότε διατηροῦνται λόγῳ τῆς δυσκόλου ἐπικοινωνίας τῶν κατοίκων καὶ τῆς ἀπαιδευσίας καὶ ἀγραμματοσύνης τοῦ πλείστου μέρους τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν εἰσδύουν εἰς τὴν ὁμιλουμένην διὰ τὸ μείνουν μέχρι σήμερον ἀκόμη, λέξεις ἀπὸ γειτονικὰς γλώσσας, διότι εἶναι νόμος γλωσσικὸς «να γίνεται ἀθρόα καὶ πυκνὴ πολιτογράφησις ξένων γλωσσικῶν στοιχείων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐκπολιτιστικῆς καὶ πολιτικῆς παρακμῆς.»¹

Ἡ κοινωνία τῶν Σερρῶν ζωτικὴ καὶ σημαίνουσα ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας οἱ Σερραῖοι παρέμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Παλαιολόγους, ἐνῶ οἱ Μελενίκιοι πιστοὶ ὄπαδοὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ.

Αἱ ἐναντίον του πλεκτάναι τῶν αὐλικῶν τὸν ἐξώθησαν εἰς τὸ τέλος νὰ ἀποδυσθῇ εἰς ἐσωτερικοὺς φθοροποιοὺς ἀγῶνας πρὸς ἐπικράτησίν του μὲ ἀπολέλεσμα τὴν ἐξασθένησιν τοῦ κύρους τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μακεδονίας.

Ἡ κατὰ καιροὺς στροφὴ του πρὸς τὸν Κράλην τῆς Σερβίας Στέφα-

1. Βυζαντιναὶ μελέται Αλ. Διομήδη Τόμος Β' Ἀθῆναι 1946.

φανον Δουσάν, ἀπεθράσυνε τὸν ἡγεμόνα τοῦτον εἰς σημεῖον ὥστε ν' ἀποτολήμησιν καὶ νὰ ἐπιτύχη τὴν κατάκτησιν τῶν Βυζαντινῶν Μακεδονικῶν ἑπαρχιῶν Στρωμνίτης, Μελενίκου, Σερρών καὶ Ζίχνης.

Ἡ πρόσκαιρος αὐτὴ κατοχὴ ὄχι μόνον δὲν ἐπηρεάσασκε καθ' ὅλοκληρίαν τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον ζωῆς τῆς πόλεως τῶν Σερρών ἀλλὰ τοῦναντίον οἱ κατακτηταὶ ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν κατακτηθέντων, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Δουσάν ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἡγεμονίσκοι ἐμιμήθησαν τὴν Βυζαντινὴν αὐλήν, παρέλαβον τοὺς αὐτοὺς τίτλους καὶ ὀνομασίας ἀξιωματῶν, καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐξέδιδον τὰ προστάγματα καὶ τὰ χρυσόβουλλα, διότι αὐτὸς ὁ Δουσάν καὶ ὅλοι οἱ μετέπειτα ἡγεμονίσκοι διετήρησαν τὰ Ἑλληνικὰ Βυζαντινὰ διοικητικὰ στελέχη, ἡ πόλις δὲ ἂν καὶ ἔζη ὑπὸ προσωρινὸν ξενικὸν ζυγὸν διετήρει τὴν καθαρὰν κοινοτικὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν της¹.

Ἀργότερον αἱ Σέρραι εἶχον μὲν τὴν κακὴν τύχην νὰ πέσουν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων 70 ὀλόκληρα ἔτη πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Κων)πόλεως, ἤτοι τὸ 1383, ἀλλὰ ἡ κακοτυχία αὐτὴ εἶχε καὶ τὴν καλὴν της ὄψιν, διότι ὡς ἀναφέρεται ἡ συνθηκολόγησις ἐγίνε ὑπὸ τρεῖς βασικοὺς ὄρους :

- 1) Τῆς μὴ στρατολογίας τῶν Χριστιανῶν,
- 2) τῆς μὴ μετατροπῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰς Τζαμία, καὶ
- 3) τῆς ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐγκαταστάσεως τῶν κατακτητῶν².

Ἐπομένως καὶ πάλιν κατὰ τὴν Τουρκικὴν κατοχὴν ἡ πόλις τῶν Σερρών ἐξηκολούθησε ἀδιατάρακτον τὴν κλειστὴν κοινοτικὴν ζωὴν της, μὲ ἀποτελεσματὴν διατήρησιν τοῦ τοπικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος.

Μὲ τὴν πτώσιν τῆς Κων)πόλεως ἔσβησεν ὁ φάρος ὁσυγκρατῶν μὲ τὴν ἐπίδρασιν του τὴν μεσαιωνικὴν ὀμιλουμένην καὶ ἐξέπνευσεν ὁ ἰδιόρρυθμος βίος τῶν Βυζαντινῶν. Ὁ μαρασμὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ κάθε πνευματικῆς ζωῆς καὶ

1. Κ. Ἄ μ α ν τ ο ς Μ α κ ε δ ο ν ι κ ἄ Ἀθῆναι 1920 σελ. 30 «...ἄλλοι μικρότεροι τοπάρχαι κατέλαβον πόλεις ἢ μικρὰς περιφερείας ὅπου ἐκυβέρνησαν βεβαίως δι' Ἑλλήνων ὑπαλλήλων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ...»

M i k l o s i c h - M u e l l e r acta et Diplomata graeca medii ACVI τ. I σ. 558,9 :

« Ἡ καθαρὰ λοιπὸν Σερβικὴ κατοχὴ τῆς Μακεδονίας
 » διήρκεσε περίπου μίαν δεκαετίαν ἐπὶ Στεφάνου Δουσάν. Τῶν
 » τοπαρχῶν ἢ διοικήσεως ἦτο Ἑλληνοσερβικὴ ἢ καθαρῶς Ἑλλη-
 » νικὴ. Τόσον πολὺ ἐπεδλήθη ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς χώρας εἰς τοὺς
 » Σέρβους».

καὶ εἰς σ. 69. «Τὸ πλῆθος τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῶν τελευταίων μεσαιωνικῶν χρόνων ἔκαμε τὸν Gelzer νὰ εἴπῃ ὅτι «ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Σέρβων ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν Μακεδονίᾳ, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν μνημείων, ἐπεκράτει ἀπολύτως».

2. Πέννα Ἱστορία τῶν Σερρών Ἐθῆναι 1938 σ. 27—20.

ἐκδηλώσεως κατὰ τὰ πρῶτα 200 σκοτεινὰ ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐσκορπίσαν τὴν ἀμάθειαν καὶ ἀγραμματοσύνην εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λαοῦ ὀλοκλήρου τῆς τέως Αὐτοκρατορίας¹.

Οἱ κορυφαῖοι τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Βυζαντίου, ὅσοι διέφυγον τὴν μάχαιραν τοῦ κατακτητοῦ, ἀπεδήμησαν εἰς τὴν Δύσιν.

Χάρις εἰς τὰ παραχωρηθέντα προνόμια εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθόδοξον ἐκκλησίαν, τὸ Πατριαρχεῖον μὲ τὰ στελέχη του τοὺς κατὰ τόπους ἐπισκόπους καὶ Μητροπολίτας, ἤρχισε νὰ διοργανῶνῃ τὰς διαλυθεῖσας κοινότητες καὶ τὰ σχολεῖα των μὲ τὴν σύμπραξιν τῶν τοπικῶν δημογερόντων.

Μιὰ ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας τοῦ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, τοῦ πρώτου Πατριάρχου μετὰ τὴν ἄλωσιν, εἶναι ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου τοῦ κύρους καὶ τῆς σημασίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Δι' ἐπισήμου ἰσραδὲ ἀνεγνωρίσθη τότε ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὡς ἡ δευτέρα μετὰ τὴν Τουρκικὴν².

Καὶ συνθῆκαι ἀκόμη τοῦ Σουλτάνου πρὸς ἄλλα κράτη καὶ ἔγγραφα ἐπίσημα τοῦ Ἄμηντ πρὸς τὴν Βενετιανὴν ἐγράφοντο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Μετὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετίαν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως λειτουργοῦν καὶ εἰς

1. Α. λ. Διομήδη Βυζαντιναὶ Μελέται Ἀθῆναι 1946 τ. Β' σ. 191.

« Οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκοκρατίας περιέπεσαν τότε εἰς τὴν
 » ἐσχάτην ἀθλιότητα. Ἡ πενία ἐμάστιζε ὀλοκλήρον τὸν τόπον καὶ
 » ἡ ἐξόντωσις κάθε ἀνωτέρου στοιχείου τῆς κοινωνίας, κατὰ τοὺς
 » πρώτους αἰῶνας τῆς δουλείας, ἐπληξάν σκληρὰ τὸν πληθυσμὸν
 » καὶ ὡς ἦτο ἐπόμενονον δὲν ἐδημιούργησαν περιβάλλον πρὸςφορον
 » διὰ καλλιέργειαν τῆς τέχνης καὶ κάθε ἀνιδιοτελοῦς ἀσχολίας
 » πνευματικῆς».

2. La ville Convoitèe de Salonique. E. Risa I. Paris 1914 σ. 199.

« Κατὰ τὸ 1455 διὰ διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου ἡ Ἑλλη-
 » νικὴ γλῶσσα ἀνεγνωρίζετο ἡ δευτέρα μετὰ τὴν Τουρκικὴν.
 » Ὅλοι αἱ ἐπίσημοι ἀνακοινώσεις ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ
 » ἐγίνοντο ἕκτοτε εἰς δύο γλώσσας».

« Ἀξία παρατηρήσεως ἐπίσης εἶναι ἡ μορφή τὴν ὁποίαν
 » λαμβάνει ἡ γλῶσσα. Ἡ ἄψογος καὶ πομπώδης βυζαντινὴ ἀρ-
 » χατῆζουσα φθείρεται σιγά, σιγά, χάνει τὴν ψυχρότητά της
 » καὶ τὸ ἰδιάζον χρῶμα καὶ πλησιάζει τότε τὴν ὀμιλουμένην,
 » παρεμβάλλει εἰς τὴν φράσιν τύπους καὶ στοιχεῖα ἀνάμικτα,
 » δημοτικὰ καὶ ἀρχαῖζοντα μὲ χαλάρωσιν φανερὰν τῆς συντά-
 » ξεως συγχρόνως ὁμῶς ζωντανότητα ἐντονωτέραν».

τὰς μικρὰς ἐπαρχίας σχολεῖα εἰς τὸν νόρθημα τῶν ἐκκλησιῶν μὲ διδασκάλους ἱερωμένους καὶ μὲ χρησιμοποίησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, εἰς δὲ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις ἀρχίζουν νὰ ἀναφαίνωνται μερικοὶ λόγιοι. Τότε ὁ λογιωτατισμὸς μὲ τὰς ἀκρότητας ἀντὶ νὰ ἐξαφανίσῃ διετήρησε τὰς λαλουμένας διαλέκτους ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἀγραμμάτους καὶ τὴν ὑπερκαθαρεύουσαν κατέστησε κτῆμα τῶν λογίων.

Χρῆσις τῆς ἀναμίκτου Ἑλληνικῆς, τῆς Ἑλληνιζούσης, ἐγένετο τότε ἀπὸ τοὺς μὴ ἐπαρκῶς μορφωμένους. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνομοιομορφίας τῆς ὁμιλουμένης καὶ τῆς ἐπικρατήσεως κατὰ τόπους τῶν διαλέκτων¹.

Τότε διεμορφώθη καὶ διετηρήθη καὶ ἡ διάλεκτος τῶν Σερρῶν.

Καὶ ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ὑπῆρχον τέσσαρες διάλεκτοι, ἡ Ἰωνικὴ, ἡ Ἀττικὴ, ἡ Δωρικὴ καὶ ἡ Αἰολικὴ, κατὰ τὸν 16ον μ. Χ. αἰῶνα ὁ Συμεὼν Καβάσιλας εἰς συνεργασίαν του μὲ τὸν Γερμανὸν γλωσσολόγον Μαρτῖνον Κρούσιον ἀνέφερον ὅτι ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς εἶχεν ἐν χρήσει περὶ τὰς 70 διαλέκτους.

Τὰς διαλέκτους αὐτὰς καλῶς ἐμελέτησαν οἱ τρεῖς μεγάλοι γλωσσολόγοι τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὁ Α. Κοραῆς, ὁ Δ. Μαυροφρύδης καὶ ὁ Γ. Χατζηδάκης, ὁ ὁποῖος μάλιστα θεωρεῖται καὶ ὁ ἐπιστημονικῶς μελετήσας βαθύτερον τῶν ἄλλων τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Μὲ τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν κατὰ τόπους διαλέκτων ἔφθασεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν δύσκολα ἦτο δυνατόν νὰ συνεννοηθοῦν οἱ ὁμιλοῦντες τὰς Ἑλληνικὰς διαλέκτους. Ἡ ἐξακριβωσις αὐτῆς τῆς καταστάσεως ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Δ. Βυζάντιον νὰ συγγράψῃ τὴν περίφημον κωμωδίαν «ἡ Βαβυλωνία» εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, τὴν ἐκδοθεῖσαν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1836.

Ἡ διακωμώδωσις αὐτὴ τῆς ἀσυνεννοησίας μὲ τὰς διαλέκτους σκοπὸν εἶχε νὰ παρακινήσῃ τοὺς λογίους εἰς τὴν ἐξεύρεσιν μορφολογίας μιᾶς «κ ο ι ν ἦ ς λ α λ ο υ μ έ ν η ς» καὶ τὴν διὰ τῶν σχολείων ἐκμάθησίν της.

Ὁ Κοραῆς τότε αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην ἀρτίου γλωσσικοῦ ὄργάνου διὰ νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὰς σκέψεις του καὶ διὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸς εἰς εὐρύτερον κύκλον, ἐφήρμοσεν εἰς τὴν καθαρεύουσαν μίαν ἀπλοποίησιν μὲ πολλὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ μὲ τελείαν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς ἀρχαῖσμούς².

Ἡ ἀξιέπαινος προσπάθεια τοῦ Κοραῆ πρὸς καθαρισμὸν καὶ μορφολογίαν τῆς Νεοελληνικῆς, ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ρῖζον Νερουλὸν νὰ ἐκδώσῃ τὰ «Κορακίστικα» ὅπου διακωμωδεῖται καὶ κατακρίνεται ἡ σοβαρὰ προσπάθεια τοῦ Κοραῆ.

1. Ἀ λ. Δ ι ο μ ή δ η Β υ ζ α ν τ ι ν α ἰ Μ ε λ έ τ α ἰ Ἀθῆναι 1946 τ. Β' σ. 191.

2. Ν. Β. Τωμαδάκη Ἄρθρον περὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ εἰς Τόμον Ζ' «ΕΛ. ΔΑΣ» σ. 108 τοῦ Ν ε ω τ έ ρ ο υ Ἐ γ κ υ κ λ. Λ ε ξ ι κ ο ῦ «ΗΛΙΟΥ» Ἀθῆναι.

Δύο ἀπὸ αὐτὰς τὰς 70 διαλέκτους χαρακτηριστικαὶ διὰ τὴν καθαρῶς τοπικὴν καὶ σχετικῶς μικρὰν ἔκτασιν εἰς τὴν ὁποίαν ὠμιλοῦντο παλαιόθεν, ἀξιοπαρατήρητοι διὰ τὴν διάφορον τοπικὴν σφραγιδα τὸσον τῆς προφορᾶς ὅσον καὶ τῆς ἑτυμολογίας εἶναι.

Α' Ἡ διάλεκτος τῶν Σερρῶν, μὲ τὸ ἰδιάζον παχὺ σῖγμα καὶ Β' ἡ διάλεκτος τοῦ Μελενίκου μὲ τὸ ἰδιάζον λεπτὸν ἐξόχως συριστικὸν σῖγμα

Α' Η ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Τὸ ὅτι αἱ Σέρραι παρουσιάζουν ἰδίαν διάλεκτον ἀξίαν μελέτης αὐτὸ τιμᾷ τὴν πόλιν τοῦ Στρυμόνος καὶ τὴν κατατάσσει εἰς τὰ ἐκλεκτὰ πνευματικὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰς πόλεις ἐκείνας πού ἔχουν νὰ δείξουν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ γνησίαν ἀνεξίτηλον σφραγιδα ἑλληνικῆς παραδόσεως αἰῶνων.

Ἡ μελέτη τῆς Σερραϊκῆς διαλέκτου ἀποβαίνει πολύτιμος καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ διασωθοῦν τὰ μέχρι σήμερον διατηρούμενα στοιχεῖα τῆς, ἐνέχει δὲ ἱστορικὴν ἀξίαν διότι μὲ τὰ σύγχρονα μέσα ταχείας ἐπικοινωνίας τοῦ κέντρου μὲ τοὺς κατοίκους τῶν ἀκραιῶν ἐπαρχιῶν τῆς χώρας, μὲ τὸ σχολεῖον, τὸν στρατόν, τὸ δικαστήριον, τὴν ἐκκλησίαν, τὸ θέατρον, τὸ βιβλίον, τὴν ἔφημερίδα, τὸ περιοδικόν, τὸ ραδιόφωνον, τὸ ἀεροπλάνον, τὸν ἐσωτερικὸν τουρισμόν, τείνει νὰ ἐξαλειφθῇ καὶ ἀφανισθῇ ἡ διατήρησις τῶν ἐπαρχιακῶν διαλέκτων.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁ σπουδαιότερος παράγων, ὁ παράγων τῆς παιδείας μὲ τὴν διαρκῆ ἐξάπλωσιν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως εἰς εὐρύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ, συντελεῖ εἰς τὴν ἀμβλυνσιν τῆς διατηρήσεως τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, διότι οἱ πιστότεροι φορεῖς τῆς τοπικῆς διαλέκτου εἶναι οἱ γεροντότεροι καὶ δὴ οἱ ἀγράμματοι.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν ἔτη πολὺ ὀλίγοι ἠσχολήθησαν μὲ τὴν μελέτην τῆς Σερραϊκῆς διαλέκτου.

Ὁ Ι. Πανταζίδης δημοσιεύει εἰς τὸν «ΦΙΛΙΣΤΟΡΑ» τοῦ 1862 ἓν σύντομον γλωσσάριον ὀλίγων λέξεων τῆς διαλέκτου Σερρῶν.

Ὁ Ι. Τσικόπουλος διαπρεπῆς φιλόλογος γλωσσολόγος δι' ὀλίγων ἀσχολεῖται μὲ τὴν διάλεκτον τῶν Σερρῶν, εἰς τὸ ἐκδοθὲν πόνημά του «Περὶ λεξικοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς δημόδους». ΑΘΗΝΑΙ 1892.

Ἀπὸ ὀμιλίαν του τοῦ 1890 δοθεῖσαν ἀπὸ τοῦ βράχου τῆς Πηνκὸς πρὸς ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον διανοουμένων τῆς ἐποχῆς, μὲ θέμα, «ἡ ἀξία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὸν διεθνή πνευματικὸν ὀρίζοντα», τὸ τμήμα τὸ ἀφορῶν τὴν δημοτικὴν, δυστυχῶς δὲν διεσώθη.

Ὁ Γ. Παπαγεωργίου ἐπίσης εἰς τὰ «Βυζαντινὰ Χρονικὰ Λειψίας 1895 εἰς ἄρθρον του «Αἱ Σέρραι καὶ τὰ προάστεια αὐτῶν», ἀναφέρει καὶ ὀλίγας λέξεις τῆς διαλέκτου χωρὶς σύστημα.

Ὁ Σερραῖος **Ὁρέστης Σχοινᾶς** ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ Λαογραφικὸν δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, Τόμος Γ' ΑΘΗΝΑΙ 1911, ἀξιόλογον συλλογὴν Σερραϊκῶν παροιμιῶν.

Ὁ **Ἀνθιμος Παπαδόπουλος** εἰς τὴν Γραμματικὴν του τῶν Βορείων ἰδιωμάτων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης ΑΘΗΝΑΙ 1927, ἀναφέρει σποραδικῶς καὶ Σερραϊκὰς λέξεις.

Ὁ γράφων **Ν. Πέτροβιτς** ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν Α' Τόμον «τῶν Σερραϊκῶν Χρονικῶν» ΑΘΗΝΑΙ 1953, συλλογὴν 135 Σερραϊκῶν παροιμιῶν, εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ ΑΘΗΝΑΙ 1957 τὸ διήγημα «Πετροπόλεμος» εἰς καθαρὰν Σερραϊκὴν διάλεκτον ὡς καὶ παροιμιώδεις φράσεις μὲ τὸ χρῶμα τῆς Σερραϊκῆς διαλέκτου.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι εἰς τὴν Σερραϊκὴν διάλεκτον δὲν ὑπάρχουν δόκιμα ἔργα καὶ ὡς ἐκ τούτου κάθε ἐγγράμματος Σερραῖος τὴν ὀμιλουμένην Σερραϊκὴν τὴν θεωρεῖ ὡς κατωτέραν γλῶσσαν, γλῶσσαν τῶν μὴ μορφωμένων, ἐνῶ αὐτὴ εἶναι ἡ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ τόπου, ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ διάλεκτοι τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ διακεκριμένοι λόγιοι τοῦ πνευματικοῦ φάρου τῶν Σερρῶν :

Μηνᾶς Μηνωΐδης	1790—1860
Ἀργύριος Παπαρρῖζος	1823—1890
Ἐμμανουὴλ Φωτιάδης	1805—1845
Ἰωάννης Πανταζίδης	1827—1900
Ἰωάννης Τσικόπουλος	1835—1912
Δημήτριος Μαρούλης	1840—1892
Ἰωάννης Δέλλιος	1856—1916
Ἀθανάσιος Φυλακτὸς	1860—1924
Ἀθανάσιος Ἀργυρὸς	1859—1945
Εὐάγγελος Στράτης	1867—1926
Δημήτριος Μισυρλῆς	1886—1952
Ἄννα Τριάνταφυλλίδου	1870—1960

καὶ ἄλλοι ἡσυχολήθησαν καὶ διέπρεψαν εἰς τὴν ὀργάνωσιν, ἀνάδειξιν καὶ πρωτοπόρον δράσιν εἰς τὸν τομέα τῆς τακτικῆς τῆς διδακτικῆς τῆς πανελληνίου Παιδείας. Καὶ ἐνῶ αὐτοί,

« Πρῶτοι ἐξ ὄλων τῶν Μακεδόνων καὶ Θρακῶν εἰσήγαγον
 » τὸ σύστημα τοῦ ἐξαταξίου κύκλου τῶν μαθημάτων τῆς κατω-
 » τέρας καὶ μέσης παιδείσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θ ρ α δ ὄ τ ε -
 » ρ ο ν δ ι ε δ ὀ θ η κ α ι εἰς τὸ ἐ λ ε ὕ θ ε ρ ο ν Κ ρ ά τ ο ς »¹

1. Ἑ λ λ η ς Ἀ γ γ ἔ λ ο υ - Β λ ά χ ο υ Ἡ παιδεία εἰς τὰς τουρκοκρατούμενας Σέρρας Ἀθῆναι 1935 σ. 30,

καὶ ἐνωρὶς ἴδρυσαν τὸ Διδασκαλεῖον Σερρῶν 1871, ἡ πόλις τῶν Σερρῶν ἢ ὁποῖα τοὺς ἐγαλούχησε καὶ ποικιλοτρόπως δι' ὑποτροφῶν τοὺς ἐβοήθησε καὶ τοὺς ἀνέδειξε, δὲν ἠτύχησε νὰ ἴδῃ κανένα ἐξ' αὐτῶν ν' ἀσχοληθῆ λογιοτεχνικῶς μὲ τὴν διάλεκτον τῶν Σερρῶν.

Ἡ παραμέλησις λοιπὸν αὐτῆ τῆς χρήσεως τῆς Σερραϊκῆς διαλέκτου ὑπὸ τῶν κορυφαίων αὐτῶν Σερραίων λογίων πανελληνίου προβολῆς, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μείνῃ αὕτη ἀκαλλιέργητος καὶ ἄς τὸ εἴπωμεν ἄγνωστος εἰς τὸ πανελλήνιον.

Δύο ἦσαν οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἐξαιρετικοὶ αὐτοὶ λόγοι δὲν ἠσχολήθησαν μὲ λογοτεχνίαν εἰς τὴν Σερραϊκὴν διάλεκτον.

1. Ἡ ἐξάρτησις τῶν Μακεδονικῶν ἐκπαιδευτηρίων ἐκ τοῦ Πατριαρχείου Κων)πόλεως ὠδήγει καὶ συνεκράτει στερεῶς τὴν παιδείαν πρὸς τὴν καθαρεύουσαν.

2. Ἡ σκληρὰ διεξαγωγή τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ 1912, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ὀλόψυχον προσπάθειαν καὶ ἀφοσίωσιν ὅλων αὐτῶν τῶν ἐκλεκτῶν πνευματικῶν τέκνων τῶν Σερρῶν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀναδείξεως τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ δὲν ἔδωσε καιρὸν δι' ἀπασχόλησιν εἰς λογοτεχνίαν καὶ ποίησιν, αἱ ὁποῖαι προϋποθέτουν ἤρεμον ὀρίζοντα καὶ ψυχικὴν γαλήνην. Δικαίως ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς Gustav Weigand, ὁ μὴ διακρινόμενος διὰ φιλελληνισμόν, δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον τονίζει ὅτι αἱ Σέρραι «ἔχουν παίξει διὰ τὸν Ἑλληνισμόν τὸν αὐτὸν ρόλον τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν ἡ Ἀχρὶς διὰ τὸν Βουλγαρισμόν, ὡς πολιτικὸν καὶ ἔθνικὸν ἐκκλησιαστικὸν κέντρον¹».

Εἰς τὴν διάλεκτον τῶν Σερρῶν πέραν τῶν διατηρουμένων Ὀμηρικῶν καὶ Δωρικῶν λέξεων παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὸ κείμενον διαφόρων γεγονότων ἀναφερομένων εἰς τὸν παλαιὸν κώδικα τῆς Μητροπόλεως Σερρῶν, ὡς καὶ εἰς τὸ κείμενον τοῦ Χρονικοῦ τῶν Σερρῶν τοῦ Παπασυναδινοῦ 1598—1642, εὐρίσκομεν λέξεις οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων, φράσεις ἀκόμη, ῥήματα αὐτοπαθῆ καὶ ὀνομασίας τοποθεσιῶν, τὰ ὁποῖα ἐπέζησαν καὶ παραμένουν ἀμετάβλητα καὶ ἀναλλοίωτα ριζωμένα καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου καὶ εἰς τὰ τοπωνύμια ἡλικίας ἄνω τῶν πέντε αἰώνων.

Ἡ Σερραϊκὴ διάλεκτος καὶ σήμερον ἀκόμη διατηρεῖ :

α) τὸν θαμιστικὸν παρατατικὸν εἰς πολλὰ ῥήματα συχνῆς ἐπαναλήψεως. π.χ.

τυχήνεσκε=ἐτύχαινε
 πεθῆνεσκε=ἐπέθαινε
 πλύνεσκε=ἔπλυνε
 πηγῆνεσκε=ἐπήγαινε,
 μαθῆνεσκε=ἐμάθαινε

1. C u s t a v W e i g a n d Ethnographie von Makedonien Leipzig 1924 σελ. 97.

ἀκριβῶς ὅπως εἰς τὸν Ὅμηρον ἀπαντᾶται,
ποιμαίνεσκε πρόβατα=ἔβοσκε πρόβατα

ἐπ' αὐτοῦ ὁ Ἰ. Τσικόπουλος ἀναφέρει,

« λέξεις κοινὰς πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὧν πολλὰ ἀπ' αὐτῶν
» ἤδη τῶν δμηρικῶν χρόνων ἐπὶ δεκάδας αἰῶνων περιωθεῖσαι
» ἐξηκολούθησαν νὰ λαλῶνται¹.»

β) Τὸ Δωρικὸν α δὲν τὸ μετατρέπει εἰς η.

Ὁ Ι. Πανταζίδης καὶ ὁ Ο. Hoffmann θεωροῦν τὰς Μακεδονικὰς λέξεις ὅσας διατηροῦν τὸ α ἀντὶ τοῦ η, ὡς λείψανα τῆς ἀρχαίας Μακεδονικῆς²,

Μάκους	μήκων
ζέστα	ζέστη
ρέχα	πτύελον
ζώνα	ζώνη
βρόχα	βροχή
κλήρα	διαδοχή, καταγωγή.
σφύξα	σφύξη, ἀνάγκη
πουζνάρα	ζωνάρι, ὑποζωνάρι
τσουλόχα	ἐξευτελισμένη
μολόχα	μολόχη
βράκα	βρακί

Ἄτερος Δ ω ρ ι σ μ ὸ ς εἶναι τὸ παροξύτονον μερικῶν λέξεων,

ἀνθρώπ³=ἄνθρωποι

ἄγγέλ³=ἄγγελοι

ὄρνιθα, ὄρνιθες=ὄρνιθες

Ἐὰν παραβάλωμεν τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὀμιλουμένην γλῶσσαν τῶν Σερῶν μὲ τὴν σημερινήν, παρατηροῦμεν ὅτι ἐσημάτισε τεραστίαν διαφορὰν καὶ ἐξέλιξιν εἰς δύο κυρίως σημεῖα:

1. Ἡ σημερινὴ λαλουμένη τῶν Σερῶν ἐντὸς τῶν τελευταίων 150 ἐτῶν ἔχει ἀπαλλαγεῖ βαθμιαίως ἀπὸ πολλὰς Τουρκικὰς λέξεις, καὶ

2. Ἔχει ὑποστῆ φανεράν ἐπίδρασιν τῆς ὀμιλουμένης Ἀθηναϊκῆς μετὰ τὴν φθάση εἰς σημεῖον ὥστε ἔπειτα ἀπὸ μίαν ἢ δύο γενεὰς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν φάτων τῶν δύο πρωτευουσῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσ)νίκης ἢ διαφορὰ θὰ τεῖνη νὰ ἐκλείψη.

Σήμερον ἡ νέα γενεὰ τῶν ἐπαρχιῶν θεωρεῖ ὑποτιμητικὸν νὰ χαρακτηρίζεται ὅτι ὀμιλεῖ τοπικὴν διάλεκτον καὶ προσπαθεῖ ν' ἀντιγράφη καὶ νὰ ἐκ-

1. Ι. Τ σ ι κ ο π ο ὕ λ ο υ περι λέξικου τῆς καθ' ἡμᾶς δημῶδους Ἀθῆναι 1892 σελ. 6.

2. Ο. Η ο f f m a n n die Makedonen Goettingen 1906 σ. 26

Ι. Π α ν τ α ζ ἰ δ η ς «ΦΙΛΙΣΤΩΡ» 3 Ἀθῆναι 1862.

μανθάνη τὴν ρέουσαν νεοελληνικὴν τοῦ τύπου τῆς πρωτευούσης. Ἐν μέρει τὸ ἔχει κατορθώσει χωρὶς ν' ἀποβάλη τελείως τοὺς φθόγγους δηλαδὴ τὸν μουσικὸν τόνον τῆς τοπικῆς διαλέκτου, ἰδίως εἰς τὰς φωνητικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐρωτήσεως, τοῦ θαυμασμοῦ, τῆς ἀρνήσεως, κλπ. αἱ φθογγικαὶ διαφοραὶ θὰ προδίδουν τὴν διάλεκτον.

Καὶ διὰ τὰ ἔχωμεν πλήρη μουσειακὴν ἀποτύπωσιν μιᾶς διαλέκτου, δὲν ἀρκεῖ πλέον ἢ διὰ τῆς γραφῆς παραστάσις τῆς προφορᾶς τῶν ἰδιωτισμῶν, ἀλλὰ ἐπιβάλλεται πλέον ἢ διὰ τοῦ μαγνητοφώνου λήψις καὶ ἀποτύπωσις τοῦ χρώματος τῆς φωνητικῆς ἐκφράσεως τῶν διαφόρων φθόγγων τῆς διαλέκτου, διότι αὐταὶ αἱ φάσεις τῶν ἀποχρώσεων τοῦ τονισμοῦ τῆς ἐκφράσεως, εἶναι τὰ πλέον διακριτικὰ καὶ χαρακτηριστικὰ σημεῖα κάθε μιᾶς διαλέκτου.

Αὕτῃ ἢ ρέουσα τῆς πρωτευούσης ἢ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ μαλλιαρισμοὺς ἢ κουραστικὰς ἐκφράσεις τῆς καθαρουσύσης δὲν θὰ ἀργήσῃ ν' ἀντικαταστήσῃ καὶ νὰ καταργήσῃ τὰς τοπικὰς διαλέκτους, καὶ τελικῶς νὰ ἐνώσῃ γλωσσικῶς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν.

Ἡ μελέτη τῶν διαλέκτων εἰς τὴν ἐποχὴν μας εἶναι πολὺ χρήσιμος διότι τὰ γλωσσικὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκομεν εἰς μίαν διάλεκτον εἶναι μνημεῖα σπουδαίας σημασίας ἀνώτερα πολλῶν πολυτίμων εὐρημάτων ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν.

Ἐς ἔχωμεν λοιπὸν πίστιν εἰς τὴν γλῶσσαν ἢ ὁποῖα διατηρεῖ τὴν ἀντανάκλασιν ὅλων τῶν ἐποχῶν τὰς ὁποίας διέτρεξε πολὺ περισσότερον τῶν λιθίνων μνημείων ¹.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΕΡΡΑΪΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

Ἡ μακροχρόνιος ἐπὶ αἰῶνας διοίκησις τῶν Σερρῶν ἀπὸ τὸ Τουρκικὸν Κράτος δικαιολογεῖ τὴν διείσδυσιν καὶ μονιμοποίησιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τοπικὴν διάλεκτον αὐτουσίων Τουρκικῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι σχέσιν εἶχον μὲ τὸν χειρισμὸν τῆς διοικήσεως τῆς χώρας.

Τὸ πλῆθος χρήσεως τῶν Τουρκικῶν λέξεων αὐτοῦ τοῦ εἴδους δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὅτι ἐπεβλήθη ἀπὸ ἀνωτέραν πολιτιστικὴν ἐπίδρασιν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνάγκην ἐκμαθήσεως καὶ εὐχεροῦς χρήσεως ἔστω καὶ δι' ἀπλῆν συνεννόησιν τῶν διοικητικῶν, δικαστικῶν, στρατιωτικῶν, ταχυδρομικῶν, γεωργικῶν, καὶ τεχνικῶν ὄρων τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν ὑποδούλων, τῆς συνηφασμένης μὲ τὴν ἀνεπιθύμητον καὶ ἀναγκαστικὴν παρουσίαν τοῦ κυριάρχου καὶ δυνάστου Τούρκου.

1. Ἐσσελίγκ Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς Πολιτισμός, Ἀθῆναι ἔκδοσις ἑταιρείας ὠφελίμων βιβλίων σ. 367.

Τὴν γλῶσσαν τοῦ Τούρκου οἱ ὑπόδουλοι, πλὴν ἐξαιρέσεων, δὲν ἐγνώριζον, οὔτε καὶ ποτὲ ἐξέμαθον οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονικῆς ὑπαίθρου πλὴν τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων, ὅπου ὁ Ἑλληνικὸς ἀστικὸς πληθυσμὸς ἀσχολούμενος τὸ πλεῖστον μὲ τὸ ἐμπόριον ἦτο ἐκ τῆς ἀνάγκης ὑποχρεωμένος ὡς ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῆς συναλλαγῆς, νὰ ὁμιλῇ τὰς γλῶσσας καὶ τὰς διαλέκτους τὰς ὁμιλουμένας εἰς τὴν Ὄθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν του συμφερόντων

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου, ὡς καὶ μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1908 καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Τουρκικοῦ Συντάγματος, ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Ἑλληνας τῆς Μακεδονίας νὰ διδάσκηται ἡ Τουρκικὴ εἰς τὰς ἑξ ἑτάξεις τοῦ Γυμνασίου καὶ δύο τοῦ Δημοτικοῦ ἑξ ὥρας κατ' ἑβδομάδα, ὁπότε πλέον οἱ πτυχιούχοι τῶν Ἑλληνικῶν Γυμνασίων τῆς Μακεδονίας ὠμίλου καὶ ἔγραφον ἀπταιστῶς τὴν Τουρκικὴν.

Ἐὰν μελετήσῃ κανεὶς τὰς Τουρκικὰς λέξεις τὰς ἐν χρήσει εἰς τὴν διάλεκτον τῶν Σερρῶν θὰ παρατηρήσῃ, ὅτι εἶναι ἄφθονοι καὶ ἐξηγεῖται ὅτι ἔγιναν δεκταὶ διότι ἐκφράζουσι ζωηρότερον ἐν πράγματι, μίαν ἔννοιαν, ἕνα χαρακτηρισμὸν καὶ διὰ τοῦτο παρέμειναν ἔκτοτε ἐν ἐνεργῶ χρήσει. Παράδοξον εἶναι ὅτι διὰ νὰ διατηρηθῇ αὐτὴ ἡ μεγάλη ποσότης τῶν ἐν χρήσει Τουρκικῶν λέξεων εἰς τὴν Σερραϊκὴν διάλεκτον, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρχε καὶ μία ψυχικὴ ἐνδιάθετος ἀνοχὴ τῶν τότε ὑποδούλων ἐναντι τῆς Τουρκικῆς γλώσσης, ἴσως διότι ἐναντι τῶν Μουσουλμάνων ἦτο ἐξησφαλισμένη ἡ διαφορὰ τῆς θρησκείας, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν παρατηροῦμεν μηδαμινὴν καὶ σχεδὸν παντελῆ ἔλλειψιν ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς ὁμιλουμένης Σερραϊκῆς, προερχομένην ἀπὸ ἄμυνας, ἀπόκρουσιν καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὴν Βουλγαρικὴν καὶ ὀφειλομένην εἰς τὴν ἔμφυτον ἔντονον ἀντίδρασιν τοῦ συγκεντρωμένου Ἑλληνικοῦ Σερραϊκοῦ στοιχείου πρὸς πᾶν τὸ Σλαβικὸν ἔστω καὶ ἐπὶ λέξεων ἐκφραστικῶν, εἰς τὸ πτωχὸν τῶν Σλαβικῶν διαλέκτων καὶ εἰς τὸ βραχυχρόνιον τῶν κατὰ καιροὺς σλαβικῶν ἐπιδρομῶν, ὡς καὶ εἰς τὸ μειονεκτοῦν σλαβικὸν στοιχεῖον ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ.

Οὕτω δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐγκαταχθῶν μόνιμα γλωσσικὰ ἴχνη τῆς Σλαβικῆς ἐπὶ τῶν ἐν χρήσει λέξεων εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Μακεδονικῶν πόλεων, ἂν καὶ εἰς κάθε μεταπολίτευσιν παρατηρεῖται αὐτόματος ἡ ἀναγκαστικὴ χρῆσις λέξεων τῆς γλώσσης τοῦ ἐπιδρομέως ὅπως συνέβη καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας κατοχῆς 1940—1944

Αἱ Τουρκικαὶ λοιπὸν λέξεις ὅσαι συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν Σερραϊκὴν διάλεκτον ἀπὸ δάνειαι, ὡς ἦσαν κατ' ἀρχὴν, εἰσῆχθησαν καὶ μόνιμως παρέμειναν ἐν χρήσει, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἐν εἶδος στιγματισμοῦ τῆς ἀμιγυῶς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὰς λέξεις δὲ αὐτὰς τὰς ἐμφυτευθεῖσας τότε μὲ βαθεῖας ρίζας εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ιδιώματος ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι δύσκολον ν' ἀποβάλλῃ ἀκόμη καὶ σήμερον.

Δυστυχῶς καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ πλήρη ἐλεύθερον πολιτικὸν βίον 140 ἐτῶν παρατηρεῖται νὰ ἐπικρατῇ πανελληνίως ἡ χρῆσις λέξεων ξενικῶν διὰ τεχνικοὺς ὄρους οἰκοδομικῆς ἢ ὀνομασίας ἀνταλλακτικῶν αὐτοκινήτων ὡς π.χ. καραγιαπί, μπαγδατί, σουβατεπί, ἐκ τῆς Τουρκικῆς, ἢ Parbrise, Marchepied, Roulement, souspension, κ. ἄλλαι λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἐνεφυτεύθησαν πλεον ὀριστικῶς εἰς τὴν καθημερινὴν χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς πλουσιωτέρας γλώσσης τῆς διεθνοῦς ἐπιστημονικῆς ὀρολογίας καὶ τοῦτο διότι τὴν εὐρον ἀνέτοιμον νὰ θέσῃ εἰς ἄμεσον χρῆσιν τὰς ἀντιστοιχοῦσας πρὸς αὐτὰς Ἑλληνικὰς λέξεις. Ἐπιμελῆς προσπάθεια τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς παιδείας δικαίως ζητεῖ νὰ ἀποκαθάρσῃ τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὰς λέξεις αὐτάς, ἀλλ' ὅπως παρατηρήθη μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν μὲ μίαν ζωὴν εἰς ἐλευθέραν Ἑλληνικὴν ἀτμόσφαιραν, ἀτονεῖ αὐτομάτως ἡ χρῆσις μερικῶν Τουρκικῶν λέξεων, ἄλλοτε ἐν χρήσει, ἐνῶ ἄλλαι λέξεις εἶναι δύσκολον καὶ σχεδὸν ἀκατόρθωτον νὰ διαγραφοῦν καὶ ν' ἀντικατασταθοῦν δι' ἰσαξίων Ἑλληνικῶν, εἴτε διότι ἡ χρῆσις των εἶναι πάντοτε ἄρεστή, εἴτε διότι τὸ νόημά των εἶναι πάντοτε περιεκτικὸν καὶ ἡ νέα Ἑλληνικὴ λέξις δὲν τὸ ἀποδίδει πλήρως.

Ὁ Louis Ronzeville γράφει :

« Ἡ δουλεία καὶ ἄλλαι ἱστορικαὶ περιπέτειαι εἰσῆγαγον
 » εἰς τὴν δημώδη Ἑλληνικὴν γλῶσσαν λέξεις ξένας, τὰς ὁποίας
 » ἡ ἐξανισταμένη ἐθνικὴ συνείδησις δικαίως ζητεῖ ν' ἀποσκο-
 » ρακίση. »¹

Καὶ ὁ κ. Αἰσώπιος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εἰς τὰ «Σούτσια» γράφει :

« ...γλῶσσα ἐκκαρβαρωθεῖσα, διὰ μιᾶς δὲν καθαρίζεται,
 » ἀλλὰ βαθμηδὸν καθ' ὅσον τὸ Ἔθνος προκόπτει καὶ ἀναπτύ-
 » σεται. »²

Β' ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ

Κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων ἐξειλίχθη καὶ ἡ διάλεκτος τοῦ γειτονικοῦ Μελενίκου.

Ἐπειδὴ μεγάλοι ἦσαν οἱ δεσμοὶ τῆς παλαιᾶς κοινωνίας τῶν Σερρῶν μετὰ τοῦ Μελενίκου θὰ παραθέσωμεν καὶ ὀλίγα διὰ τὸ Μελενικὸν καὶ τὴν διάλεκτόν του.

Ὁ Γ. Χατζηδάκις ὀρμώμενος ἀπὸ γλωσσολογικὰς παρατηρήσεις διὰ τὸ Μελενικὸν γράφει :

« ...εἰς τὸ ὁποῖον μετώκησαν ἄποικοι ἐκ Κρήτης κατὰ
 » τὸν μεσαίωνα. »³

1) Les emprunts turcs dans le Grec vulgaire de Roumelie extrait du journal Asiatique 1911 Paris imprimerie nationale 1912 σελ. 178.

2) Ἄρ. Καμπάνη ἱστορία νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας Ἀθῆναι 1933 σελ. 176

3) Ἄρθρον Γ. Χατζηδάκη εἰς Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν Τόμος ΕΛΛΑΣ σελ. 701.

Δεῖγμα τῆς ἀνωτέρω παρατηρήσεως εἶναι ὅτι εἰς τὸ Μελένικον ἦτο πολὺ διαδεδομένον τὸ ὄνομα Μ α ν ὠ λ η ς ὅπως καὶ εἰς τὴν Κρήτην πυκνότατα συναντᾶται, ἐνῶ εἰς κανένα ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι τόσο συχνόν.

Ἄλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν ἀξιόπιστων ἀναφέρεται ὅτι Κρήτες ἐγκατεστάθησαν κατὰ τὸν μεσαῖονα εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Στρυμόνος.

« ... δι' αἰτίαν τινὰ ἐκ τῆς νήσου ἀναστάντες... »¹

Ὡστε ὄχι μόνον γλωσσολογικῶς ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς πλήρως ἀποδεικνύεται τοῦτο, πέραν τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Νικήτα Χωνιάτη καὶ τοῦ Γ. Ἀκροπολίτου περὶ καταγωγῆς τῶν Μελενικίων ἐκ Φιλιππουπόλεως μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς τοῦ 1205 μ.Χ. Εἰς τὸ γεγονός τοῦτο δέον ν' ἀποδοθῇ ἡ λεπτὴ προφορὰ τῶν Μελενικίων.

Ἀπὸ τοὺς γλωσσολόγους τοὺς ἀσχοληθέντας μὲ τὴν μελέτην τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης περιέργως δὲν ἀναφέρεται διὰ τὴν διάλεκτον τοῦ Μελενίκου ἢ προφορὰ τοῦ λεπτοῦ συριστικοῦ σ.

Ἡ λεπτὴ αὐτὴ προφορὰ ἔδιδε ἰδιαιτέραν χάριν εἰς τοὺς ὀμιλοῦντας Μελενικίους καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ γίνωνται ἀντιληπτοὶ ἐξ ἀποστάσεως καὶ νὰ διαχωρίζονται ἀπὸ τοὺς Σερραίους καὶ τοὺς λοιποὺς Μακεδόνας.

Καὶ αὐτὸς ὁ Πέτρος Σπανδωνίδης (λόγιος κριτικὸς καὶ ἀνώτερος ἐκπαιδευτικὸς τῆς Θεσσαλονίκης) εἰς τὸ βιβλίον του «ΜΕΛΕΝΙΚΟΣ Ο ΝΕΚΡΟΣ ΑΚΡΙΤΑΣ ΤΟΥ ΒΟΡΡΑ» τὸ ἐκδοθὲν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐνῶ ἀσχολεῖται μὲ πολλὰς γραμματικὰς καὶ ἔτυμολογικὰς λεπτομερείας τῆς διαλέκτου τοῦ ἀπωλεσθέντος διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου Ἑλληνικοῦ Μελενίκου, δὲν ἀναφέρει οὔτε τονίζει τὸ κυριαρχοῦν αὐτὸ γνῶρισμα τῆς λεπτῆς προφορᾶς τοῦ σ ὑπὸ τῶν Μελενικίων.

Οἱ διακριθέντες Μελενίκοι ὡς ἀριστεῖς εἰς τὰ γράμματα,

Ἀναστάσιος Παλλατίδης

Ἀναστάσιος Πολυζωΐδης

Κωνστ. Σπανδωνίδης

Δημήτριος Λάσκαρης

Νικόλαος Ζωγραφίδης

Λάζαρος Γάιος

Κωνστ. Σφίκας κ. ἄ.

1) ΣΑΘΑΣ Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας τ. 4 ΧΛΙ

β) Στ. Κυριακίδης Θεσσαλονίκια μελετήματα σ. 41

γ) Ἄμαντος, Μακεδονικὰ ΑΘΗΝΑΙ 1920 σ. 61

δ) ΚΑΝΤΕΜΙΡ 1, 455 κ. ἔ.

ε) Δ. Ξαναλάτος Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Μακεδονίαν ΑΘΗΝΑΙ 1944 σ. 75

ἐξόχου ἐπιδόσεως, ἦθους καὶ ἐξαιρέτου μορφώσεως τῆς Ἑσπερίας, ἀπησχολημένοι μὲ τὸν ἔνθεον ζῆλον τῆς διαδόσεως καὶ προκοπῆς τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ τῆς κατὰ πάντα τρόπον ἐδραιώσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων εἰς τὴν Μακεδονίαν ὡς βασικῆς ἀδιασειστού ὑποδομῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, δυστυχῶς δὲν ἠσυχολήθησαν οὔτε μὲ τὴν διάλεκτον τοῦ Μελενίκου οὔτε μὲ τὴν λογοτεχνίαν.

Ὁ Κωνσταντῖνος Χρηστομάνος (υἱὸς τοῦ Ἀναστασίου Χρηστομάνου ἐκ Μελενίκου) ὁ γεννηθεὶς εἰς Ἀθήνας ἐκ διασταυρώσεως μὲ τὴν Βυζαντινὴν οἰκογένειαν τῶν Μπενιζέλων, διεκρίθη εἰς ἀνωτέραν φιλολογικὴν μόρφωσιν καὶ ἔζησε μακρὰν τοῦ στενοῦ περιβάλλοντος τοῦ Τουρκοκρατουμένου τότε Μελενίκου καὶ πέραν τῶν Ἀθηνῶν εἰς εὐρύτερους ὀρίζοντας.

Ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ κατέχη τελείως τὴν νεωτέραν ρέουσαν γλῶσσαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὴν καθαρεύουσαν προσεπάθησε μὲ ἐπιτυχίαν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ὀμιλουμένην εἰς τὸ δημιούργημά του τὸ «Νέον Θέατρον» ὡς πρωτοπόρος, ποιητής, συγγραφεύς, καθηγητὴς τῆς ἀπαγγελίας, καὶ σκηνοθέτης. Ἡ τεραστία αὐτὴ προσπάθειά του ἔδωσε τὴν ἐκκίνησιν δι' ἓνα νέον ὕψος εἰς τὴν γραφομένην λογοτεχνικὴν καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ θεάτρου, καὶ τῆς λογοτεχνίας, τυπικὸν δεῖγμα τῆς ὁποίας θὰ μείνῃ, τὸ θαυμάσιον ἀθηναϊκῆς πλοκῆς μυθιστόρημά του ἢ «Κερένια Κοῦκλα» καὶ τὸ «βιβλίον τῆς Αὐτοκρατείας Ἑλισσάβητ», ὥστε τὰ ἔργα του νὰ θεωροῦνται γλωσσικὰ μνημεῖα καὶ σταθμὸς εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν ἀστικὴν φιλολογίαν.

Ὅλοι οἱ ἀνωτέρω λόγοι Ἀνατολικομακεδόνες, Σερραῖοι καὶ Μελενίκιοι, συνδεδεμένοι στενώτατα μὲ τὴν καθαρεύουσαν δὲν κατώρθωσαν ν' ἀκολουθήσουν τὴν γραμμὴν πρωτοπορείας τοῦ Κωνστ. Χρηστομάνου οὔτε καὶ τὸν νεωτεριστικὸν γλωσσικὸν προσανατολισμὸν τοῦ συγχρόνου των, προμάχου τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, τοῦ Μακεδόνα Ἰωάννου Στεφ. Δραγοῦμη.

Τὸ δημοσιευόμενον κατωτέρω γλωσσάριον τῆς Σερραϊκῆς διαλέκτου εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ὑπομονητικῆς, ἐπιμελοῦς περισυλλογῆς ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν Σερραϊκῶν λέξεων, διὰ προσεκτικοῦ ἔρανισμοῦ ἐκ τῶν ἐν χρήσει φράσεων τῆς ζώσης ὀμιλίας τῶν παλαιότερων Σερραίων, διατηρούντων ἀκόμη ἀνέπαφον τὸ χρῶμα, τὴν ἔκφρασιν, καὶ τὴν παράδοσιν τῆς τοπικῆς διαλέκτου.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΔΙΑΔΕΚΤΟΥ ΣΕΡΡΩΝ

Α

- Ἐβδέλλα ἢ ἡ βδέλλα
 Ἐγγιλοῦης ὁ (γεν. τοῦ Ἐγγιλοῦς)
 ὁ Ἐγγελος
 Ἐγγιλους ὁ (πληθ. οἱ ἄγγέλ') πα-
 ροξύτονος Δωρισμὸς ὁ ἄγγελος.
 Ἐγγιλουστέκουμι ρημ. αὐτ. (ἀόρ.
 ἄγγιλοσταθ'κι)=περιέπεσε εἰς
 κωματώδη κατάστασιν.
 Ἐγιλάδια, τὰ τὰ βώδια.
 Ἐγιλαδάρ'ς ὁ ὁ βοσκὸς τῶν βοδιῶν
 Ἐγλύφω ρήμ, γλύφω. «ἄγλύφτι οὐ
 γάτους».
 Ἐγκαστρουμέν' ἢ ἡ ἔγκυος, ἡ γκα-
 στρωμένη.
 Ἐγκαστρώνουμι ρήμ. αὐτ, μένω
 ἔγκυος.
 Ἐγορά ἢ μετὴν ἔννοιαν «τὰ μαγα-
 ζιά». Εἰς τὰς Ἐθήνας μετὴν λέ-
 ξιν «ἄγορά» ἔννοοῦν τὸ μέρος ὅ-
 που πωλοῦνται τὰ τροφίμα.
 Ἐγουγούτς τὸ τὸ μωρό, τὸ βρέφος.
 Ἐγουνιοῦμι ρημ. προσπαθῶ, ἀγω-
 νιῶ. «Ἐγουνιέτι νὰ τοῦ τιλιώσ'»
 προσπαθεῖ νὰ τὸ τελειώσῃ
 Ἐγούλα ἢ ἡ σάλτσα, μετὰ ἀμυλώδη
 ὑλικά. (ἴσως ἐκ τοῦ «goulage»)
 Ἐδράζω ρημ. ἔνερ. (ἄδραξα) συλ-
 λαμβάνω, ἀρπάζω, πιάνω δυνατά.
 Ἐδράχι' τὸ ἡ ἄτρακτος, τὸ ἀδράχι.
 Ἐζντεύω ρήμ. (ἄζντεψα) θεριεύω,
 διψῶ διὰ κάτι. «ἄζντεψι γιὰ καυ-
 γᾶ» ἐδίψασε διὰ φιλονεικίαν.
 Ἐζντέρ' τὸ τὸ ἀτίθασον θηρίον.
 «Ἐρθᾶν σᾶν ἄζντέρια κὶ τᾶσπα-
 σαν ὅλα».
 Ἐκιρα ἐπίρ. (ἄκαιρα) ἀργὰ τὸ βρά-
 δυ. Περσασμένη ἢ ὥρα. «Τὶ τόσο
 ἄκυρα ἦρθατε ; Γιατὶ ἦρθατε τό-
 σο ἀργά ;»
- Ἐκόλλα ἢ ἡ κόλλα τὸ χαρτί.
 Ἐκολνῶ ρημ. (ἀκόλ'σα) κολλῶ.
 «Τὸν ἀκόλ'σα στὸν τοῖχο».
 Ἐλαμακὴ ἢ ἐπιθ. γυναικα πονηρὰ
 μετὰ ἀρπακτικὰς διαθέσεις. «Αὐτὴ
 εἶνι μιὰ ἀλαμακὴ !»
 Ἐλας τὸ τὸ ἀλάτι, «τοῦ φαῖ θέλ'
 ἄλας.»
 Ἐλαφροσύν' ἢ ἡ ἀπερικοψία, ἡ
 τρέλλα.
 Ἐλάφρωσ' ἢ ἡ ἐλάφρωνσις, ἡ ἐλά-
 φρωσις. «Καλὴ ἐλάφρωσ'». Πρὸς
 ἀσθενῆ.
 Ἐλόγατα τὰ τὰ ἄλογα (κατὰ τὰ ὀ-
 νεύρατα).
 Ἐμασχάλ' ἢ ἡ μασχάλη
 Ἐμπόλ' τὸ τὸ μπόλι, τὸ ἐμβόλιον.
 «Ἐπ' τὰ κόλια ἀμπόλια ξάδερ-
 φος !»
 Ἐμφιλογὴ ἢ ἡ συζήτησις, ἡ διχο-
 γνωμία. (ἐποχῆς 1637—1661)
 Ἐναγελαστούρ'ς ὁ φιλοκατήγορος.
 (ἐποχῆς 1637—1661)
 Ἐναγκαίους ὁ τὸ ἀποχωρητήριον.
 Ἐνακούκουρδα ἐπίρ. τροπ. (κάθι-
 σμα) εἰς τὰ δάκτυλα τῶν ποδῶν
 μετὰ κεκαμμένα τὰ γόνατα.
 Ἐναμπουμπούλα ἢ ἡ ἀναταραχὴ.
 Ἐναφούφουλα. ἐπίρ. τροπ, ἀφράτα
 ὄχι πιεσμένα.
 Ἐνεβρῶ ρημ. ἀνεβρᾶ, ἀνεβροῦσε.
 ρημ. ἀναβλύζω.
 Ἐνήγαντος, ἀνήγαντη. ἐπιθ. ἀφό-
 ρετος, ὀλοκαίνουργιος. «πῆρε με-
 γάλῃ προῖκα ἀνήγαντη.»
 Ἐνήμπορος ἐπίθ. ὁ ὁ ἀδιάθετος, ὁ
 χωρὶς κέφια.
 Ἐνηπρόκοπος ὁ ὁ μὴ προκόπτων,
 ὁ μὴ προοδεύων.

- Ἄνηχόρταγος ὁ ὁ ἀχόρταγος, ὁ ἄ-
πληστος.
- Ἄνημουργιάζου ρημ. ἀνακατώνω.
συγκινῶ. (ἐκ τοῦ ἀνεμο-οργιάζω)
«Ἦρθι μὴ ἀνημουριασμένα τὰ μα-
λιὰ τ'». «Μ' αὐτὰ ποῦ μ' εἶπες μ'
ἀνημούριασες τῆ καρδιά μ'».
- Ἄντιρου τοῦ τοῦ ἔντερον. «Γελία!
ἄντιρου δὲν μᾶς ἔμεινι.»
- Ἄντερι τό, τὰ ἀντεριά. Προφέρε-
ται «ἄν-τερι» βαμβακερὸν ἔνδυμα
ἐν εἴδει κλεμπίας τῶν παλαιῶν
Σερραίων, μплὲ μὲ λευκὲς ρίγες.
Καὶ οἱ ἱερεῖς μέχρι τινὸς τοῦ ἐφό-
ρου κατώθεν τοῦ ῥάσου,
- Ἄντικρα ἐπίρ. ἀντικρύ, ἀπέναντι.
- Ἄντραλλά ἡ ἡ ζάλη.
- Ἄντραλίζουμι ρημ. ζαλίζουμι, σκέ-
πτομαι, ἔχω φροντίδα. «Δὲν ἄν-
τραλίζιτι γιὰ τίποτας».
- Ἄντρέπουμι ρημ. ἐντρέπομαι, αἰ-
σχύνουμι.
- Ἄντρουπή ἡ ἡ ντροπή, ἡ αἰδώς.
- Ἄξουγκ' τοῦ τοῦ ξύγκι, τοῦ λίπος.
- Ἄξουγκουκέρ' τοῦ τοῦ κερὶ ἀπὸ ξύγκι.
- Ἄπίδ τοῦ τοῦ ἀπίδι, τοῦ ἀχλάδι.
- Ἄπογάλια ἐπίρ. χρον. σιγά.
- Ἄπολνῶ, ρημ. (ἀπολνοῦσα, ἀπόλ'-
κα, φ' ἀπολύκω) ἀφίνω, ἀμολάω.
«ἀπόλ'κι τὸ παμπόρ'» ἀμόλυσε
τὸν ἀετό.
- Ἄποφασισμέν' ἡ ἡ ἀνήθικος γυναῖ-
κα.
- Ἄραδίζου ρημ. βαδίζω.
- Ἄραδικῶς ἐπίρ μὲ τὴν σειράν, εἰς
κείμενον συμβάσεως Λακκιωτῶν
Μονῆς Προδρόμου Σερρῶν κατὰ
τὸ ἔτος 1745. (Βλέπε Βυζαντινὰ
Χρονικὰ Λειψίας 1894 σελ. 279)
- Ἄραθυμῶ ρημ. (ἀραθυμοῦσα, (ἀ-
ραθυμ'σα) ἐπιθυμῶ διακαῶς.
- Ἄραχνος ὁ ὁ μαῦρος. «Μαῦρος κι'
ἄραχνος οὗ Χάρους . . .»
- Ἄρβαν' τάδες οἱ οἱ Ἀλβανοί
- Ἄργάζου ρημ. δουλεύω κάτι, ἀφί-
νω νὰ γίνῃ ζύμωσις.
- Ἄργαστήρ' τοῦ τοῦ ἐργαστήριον, τὸ
κατάστημα.
- Ἄργκαβὰν τὸ (φυτὸν) ἡ Πασχαλιά.
- Ἄριδα τὸ τὸ πόδι ζῶου. Περιφρο-
νητικῶς εἰς ἄνθρωπον. «Τέντου-
σι τὴν ἀριδα τ'». —πέθανε.
- Ἄρκουδῶ ρημ, καὶ ἀρκουδίζω,
μπουσουλῶ, σύρομαι μὲ τὰ τέσ-
σερα.
- Ἄρκουδόμηλα τὰ τὰ μικρὰ κόκκινα
εὔοσμα μῆλα τῆς Μαχομίας-Ρασ-
λοκίου. Ἄρκουδόμηλα ἐδώριζαν
εἰς τὰ παιδιὰ οἱ νοικοκυρὲς τῶν
Σερρῶν τὴν παλαιὰν ἐποχὴν κα-
τὰ τὸ ἔθιμον τῆς «Σούρβας» τὴν
πρωτοχρονιά, μαζί μὲ ξηροὺς καρ-
ποὺς χαρούπια.
- Ἄρχίζης ὁ ἐπιθ. ὁ ξετσιπωτός, θρα-
σύς, ἀδιάντροπος. τῆς ἐποχῆς
1600—1650
- Ἄς, ἐπίρ, (μεμονομένως) = ἄς εἶναι
π.χ. —περιμένει πολλὴ ὥρα ; — ἄς
(δηλ. ἄς εἶναι).
- Ἄσηκ' τὸ τὸ κότσι, ὁ ἀστράγαλος
«τὰ πιδιά παίζουσι ἀσήκια.»
- Ἄσπούρ' τὸ τὸ καναβοῦρι.
- Ἄστόησα ρημ. (εἰς τὸν ἀόριστον
μόνον) ἐξέχασα, ἐλησμόνησα (ἀσ-
τόησα).
- Ἄστριχιά ἡ τὸ αὐλάκι τῶν γείσων
τῶν κεραμιδιῶν τῆς στέγης, «κρέ-
μονται κρύσταλλα ἀπ' τὴν ἀστρι-
χιές.» «οἱ ἀστριχιές στάζουν».
- Ἄυτόναν, Σ' αὐτόναν. Αὐτόν, σ' αὐ-
(τὸν δὲν συνιστάται εἰς τὴν ὀνο-
μαστικὴν).
- Ἄχαῖρευτος ὁ ὁ χωρὶς πρόοδον χω-
ρὶς προκοπὴν.
- Ἄχαμνός ὁ ὁ κακός. «Γιατὶ δὲν
τοῦν θέλ'ς ἀχαμνός εἶναι ;» «Ἄ-
χαμνός ἄνθρωπος τὴν κακία τ'
θὰ δεῖξ'» (Βλέπε Σερρ. Χρονικὰ
Α' 1938 σελ. 42, ἐποχὴ 1629μ.Χ)
- Ἄχαμνὰ ἐπίρ. τροπ. αἰσθάνομαι ἄ-
σχημα. «Ἄχαμνὰ μ' ἔρχιτι» = λι-
ποθυμῶ.
- Ἄχαμνουσύν' ἡ ἡ τάσις πρὸς λιπο-
θυμίαν.
- Ἄχέλ' τὸ τὸ χέλι.
- Ἄχελῶνα ἡ ἡ χελώνη

Ἄχειλ' τὸ τὸ χεῖλι
 Ἄχώρια ἐπιρ. χωριστὰ «Ὅλοι-Ὅλ'
 ἀντάμα καὶ κασιδιάρ'ς ἄχώρια.»
 Ἄχων' τὸ ὁ ἀχόρταγος. «Ἐτρουγι
 σᾶν ἄχων κὶ δὲν χόρτινι.»

B

Βάθρακας ὁ ὁ βάτραχος
 Βαθράκ' τὸ ὁ βάτραχος
 Βαθρακίσπουρους ὁ, πλήθος πυκνόν
 Βασταγαριά ἢ Κοντάρι μὲ διχάλα
 χρῆσιμον διὰ νὰ στηρίζουν τὸ
 φορτίον ζώου τῆς μιᾶς πλευρᾶς,
 ὅταν φορτώνουν τὴν δευτέραν
 πλευράν.
 Βάτσινο τὸ τὸ βατόμουρο
 Βατσινιά ἢ ἢ βατομουριά ἢ βάτος.
 Βεγλίζω ρημ παρακολουθῶ. (ἐν χρή-
 σει κατὰ τὸ 1640 μ.Χ)
 Βηχῶ ρημ. βήχω (βηχᾶς, βηχᾶ βη-
 χοῦσα, θὰ βηχήξου, βήχηξα.)
 Βιλόν' τὸ ἢ βελόνα
 Βιργιάννα ἢ ψάρι τῶν νερῶν τοῦ
 Ἀϊγιαννιοῦ τῶν Σερρῶν
 Βοῦζα ἢ ἢ κοιλιὰ
 Βουνιὰ ἢ ἢ καβαλίνα, ἢ κὸπρος τοῦ
 βωδιοῦ.
 Βούργαρους ὁ ὁ Βούλγαρος. «Σω-
 στὸς Βουργαριάκους»
 Βουρὸ τό, Στάνη βωδιῶν κυκλική,
 βάθους δύο μέτρων κάτω τῆς ἰσο-
 πέδου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.
 Βρόχα ἢ, μεγάλη βροχὴ (Δωρισμὸς)
 Βόχα ἢ, ἢ ἀποφορὰ
 Βυτίνα ἢ τὸ βαθὺ πῆλινο βάζο μὲ
 στενὸ στόμιον.

Γ

Γαλαζάδα ἢ τὸ λουλάκι
 Γαλατόπηττα ἢ πήττα τῶν Σερρῶν
 μὲ γάλα καὶ αὐγά, σχεδὸν ὅμοια
 μὲ τὸ γαλατομπούρεκο.
 Γαλέτσια τά, τὰ ξύλινα τσόκαρα.
 Γειτονεύω ρημ. ἐνεργ. ἐπισκέπτομαι
 τὸν γείτονα, «ἔχουμι νὰ γειτονέ-
 ψουμι σήμερα σὲ τρία σπίτια.»
 Γελῶ ρημ. ἐξαπατῶ. «θαρεῖς πῶς
 τὸν γέλασες ;»

Γεύω ρημ. (ἔγευα, θὰ γέψω, ἔγε-
 ψα) δοκιμάζω τροφήν, γεύομαι.
 «Δὲν ξέρω ἂν εἶναι νόστιμο, δὲν
 τὸ ἔγεψα.»

Γειανίσκω ρημ. θεραπεύομαι.
 «Ἐτσ' ποὺ ἐπιση δὲ γειανίσκ'.»

Γιάμπουλ ἢ ἢ μάλλινη βελέντζα.

Γιάτος, Γιάτηνα, Νάτος Νάτηνε.

Γιάς—ποὺς ἐπιρ. κακοῖν—κακῶς,
 στὰ χαμένα.

«Ἐτσ' πῆγγαν τὰ γρόσια, γιάς—
 ποὺς.»

Γιόμα τὸ γεῦμα, τὸ μεσημέρι.

«Θὰ σὶ περιμένω ἀπ' τοῦ γιόμα
 κὶ ὕστισα.»

«ἔφαγαν ψουμι τοῦ γιόμα.»

«Θ' ἀρθῶ κατὰ τοῦ γιόμα.»

Γιουμόζου ρημ. γεμίζω.

«Τί, δὲν σοὶ γιουμόζ' τοῦ μάτ' ;»
 —Τὶ δὲν τὸν θεωρεῖς ἄξιον ;

Γιουφκάδης οἱ χυλοπῆττες.

Γιούφτους ὁ ὁ Γύφτος, Τσιγγάνος.

Γκάβα ἢ ἢ τυφλαμάρα,

Γκαβὸς ὁ ὁ τυφλός.

Γκαβώνω ρημ. τυφλώνω.

Γκαβώτουμι ρημ. (γκαβώνουμαν, θὰ
 γκαβωθῶ, γκαβώθ'κα) τυφλώνο-
 μαι.

Γκάργκα ἢ ἢ κάργια, ἢ κίσσα, ἢ
 κουρούνα.

Γκάζγκα ἢ ἢ φούσκα τῶν πουλιῶν.

Γκατζαλεύουμι ρημ. χαϊδεύομαι.

Γκατζαλιάρ'ς ὁ ὁ χαλιάρης, ὁ γα-
 λίφης.

Γκλαβανὴ ἢ ἢ καταπακτὴ.

Γκλώτσικας ὁ, ὁ λόξιγκας.

Γκλωτσιάζω ρημ. μὲ πιάνει ὁ λόξιγ-
 κας.

Γκόλιαρος ὁ ὁ γυμνός.

Γκουγκουφτοῦρα ἢ Γκουγκούφκα ἢ
 ἢ Δεκοχτοῦρα, γκρίζο πουλὶ συγ-
 γενὲς μὲ τὸ περιστέρι, μὲ μαῦρο
 περιλαίμιον. Ζῆ σχεδὸν ἡμερον εἰς
 τὰς συνοικίας τῶν Σερρῶν καὶ
 τῆς Θεσσαλονίκης, ἀκόμη καὶ εἰς
 τοὺς κήπους τοῦ Πολυτεχνείου
 Ἀθηνῶν, ὡς καὶ εἰς τὰ δένδρα
 τοῦ Βασιλικοῦ Κήπου Ἀθηνῶν

Γκούσια ή τὸ παραμαγοῦλι.
 Γκουστερίτσα ή ή μικρὴ σαύρα.
 Γκρεμίζω ρημ. αὐτοπαθές. Γκρεμί-
 ζομαι.
 «Μή, θὰ γκρεμί'εις.»
 φράσις παραμένουσα ἀπὸ τὸ 1600
 μ.Χ. (Μή, θὰ γκρεμισθῆς.)
 Γκιουργκιουρίζου ρημ. (ἐπὶ ὑγρῶν)
 τρέχω μὲ πάταγον καὶ ἀφθονίαν,
 «Ἄμ δὲ γκιουργκιουρίζουν τὰ
 γρόσια.»
 Γλωσσεύω ρημ. δοκιμάζω μὲ τὴν
 τὴν γλῶσσαν.
 «δὲν τοῦ γλώσσεψα.»
 δὲν τὸ ἐδοκίμασα.
 Γογγύλ' τὸ τὸ καρότο.
 Γουλιανὸς ὁ ψάρι τῆς λίμνης.
 Γουλόζος ὁ ὁ καλοφαγᾶς.
 Γουμαράγκαθο τὸ τὸ γαϊδουράγκαθο
 Γριβάδ' τὸ τὸ σαζάνι, (ψάρι τῆς λί-
 μνης.
 Γρούν' τὸ τὸ γουροῦνι, ὁ χοῖρος.
 Γρουνίσιο τὸ τὸ χοιρινὸ κρέας,
 «σήμερα θὰ φάμι γρουνίσιο.»
 Γυαλί τὸ τὸ μπουκάλι.
 «Δός' τοῦ γυαλί νὰ πάρ' κρασί.»
 Γυαλί ὁ καθρέπτης
 «Εἶνι μιά, ὅλ' τὴν ἡμέρα μι τοῦ
 γυαλί στοῦ χέρ'.»
 Γυαλίζουμι ρημ. καθρεπίζουμι.
 πρὸς νεαράν :
 «Γιὰ ποιὸν γυαλίζιτι. Γιὰ ποιὸν
 χτενίζιτι.»
 Γυοσμόνερο τὸ Σερραϊκὸν ποτὸν τύ-
 που (ἀφέντ) μὲ τὴν ὄσμην τοῦ
 δυόσμου.
 Γυόσμουσ ὁ ὁ ἡδύοσμος.

Δ

Δαγκάνω ρημ. δαγκώνω, δάκνω.
 Δεκαριά ἀριθ. καμμιά δεκαριά, γί-
 νεται χοῖσις χωρὶς νὰ προτάσ-
 σεται ἡ λέξις «καμμιά» . .
 Δὲν ἀντὶ τοῦ ὄχι,
 «—Πῆγες ἐκεῖ ;
 —Δέν.»
 Δεσίδ' τό, τὸ κορδόνι τῶν παπου-
 τσιῶν, ὁ ἱμάς.

Διαόλου μάννα . . . ἐπίρ. τοπ. πο-
 λὺ μακρῶν.
 Δόσιμο, τὸ (Δοσίματα) ὁ φόρος.
 Δοκιούμι ρημ. ἐνθυμοῦμαι, ἀναλο-
 γίζουμαι. (Δοκήθ'κα)
 Δρασκελίζου ρημ. διασχίζω μὲ βῆμα
 Δρασπέτ' τὸ πολὺ ξυνό.
 «Αὐτὸ δὲν τρώγιτι, εἶνι ὁ ρ α σ-
 π έ τ'.»
 Δουδουκάρ' τὸ τὸ δόντι ὁ τραπεζίτης
 Δυάδιαρο τὸ ὁ ὑδράργυρος.
 «φεύγει σὰν τὸ δυάδιαρο.»

Ε

Έμποδῶ, δᾶς. ρημ. ἐμποδίζω.
 Έξάρα ή τὸ κτύπημα, ή σβερχιά.
 Έψές ἐπιρ. χρον. χθὲς τὸ βράδυ.
 Εἰς τὸν «Φιλίστορα» Γ' τόμ. Ἄ-
 θῆναι 1862 Κυπριανὸς ἀναφέρε-
 ται τὸ ἐξῆς σχόλιον διὰ τὴν λέξιν
 «ἐψές».
 «Τὸ ἐ ψ ἐ ς κεῖται ἀντὶ τοῦ ἐχθές,
 κατὰ μεταβολὴν τοῦ χι εἰς φι τοῦ
 δὲ θῆτα εἰς σίγμα, ὡς ἐν τῇ Λα'
 κωνικῇ διαλέκτῳ Θ ε ὁ ς Σ ι ὁ ς,
 ἄρα ἐ φ σ ἐ ς τοῦτ' αὐτὸ ἐ ψ ἐ ς.»

Ζ

Ζαγάρ' τὸ κυνηγητικὸ σκυλί.
 Ζαγαρώνω ρημ. πιάνω δυνατά.
 Ζαλίδα ή ὁ προξενὼν ἐνόχλησιν,
 «Οὐχ μὴ γίνισι ζ α λ ἰ δ α.»
 Ζαμποῦκος ὁ ἡ κουφοξυλιά, τὸ ἄν-
 θος τῆς κουφοξυλιάς.
 Ζέστα, ή ή ζέστη, (Δωρισμός).
 Ζήτουλας ὁ ὁ ζητιάνος, ὁ ἐπαίτης.
 «Κακιωμένος ζήτουλας εὐκαιρο
 σακκί».
 Ζητλαριὸ τὸ ἡ ἐπαιτεία.
 «ἐγγῆκι στὸ ζητλαριό . . .»
 Ζούδιο τὸ τὸ ζωῦφιον
 Ζουμπαραῶς ὁ (προφέρεται ζουμ-πα-
 ρᾶς) ὁ γυναικᾶς.
 Ζουνκιώρ'ς ὁ ὁ κακεντρεχῆς, ζη-
 λιάρης.
 Ζουπῶ ρημ. (-πᾶς) πιέζω, στίβω
 Ζουντίμ τὸ ζωάριον, περιφρονητικῶς
 «Κάτσι κάτ' ζ ο υ ν τ ἰ μ.»

Θ

- Θαμαίνουμι ρημ. ἀπορῶ.
«Δυὸ ἀδέρφια μάλωναν
»δυὸ ξέν' θαμαίνουσαν.»
- Θερμαίνουμι ρημ. (αὐτοπαθὲς) πυ-
ρέσσω, καταλαμβάνουμι ἀπὸ πυ-
ρετόν. (θερμαίνουμαν, θὰ θερμα-
θῶ, θερμάθ'κα)
«Κέσκι νὰ μὲ θερμίνεσκε» μακάρι
νὰ μὲ ἔπιανε πυρετός.
- Θέρμη ἡ, ὁ πυρετός. Πρὸς φυλάρ-
γυρον :
Τῆ θέρμη τ' δὲ δίν'».
- Θηλύκ' τὸ ἢ κουμπότρυπα, ἢ κρε-
μάστρα.
- Θ'κό μ', δικό μου (Θ'κό σ', Θ'κό τ'
Θκό μας, Θκό σας, Θκό τ'ς).
- Θ'λυκάνουμι ρημ. κουμπώνουμι.
«Θ'λύκωσε τὸ παλτό σ'».
- Θ'λυκάνουμι συμπλέκω τὰ χέρια
μου ἀπὸ ἀπελπισία.
«Μὴ θ'λυκώνισι, θυγατέρα μ',
κι' αὐτὸ θὰ πιράσ'».
- Θρίμματα τά, τὰ θροίψαλα τὰ τρίμ-
ματα.
- Θρουφή ἡ ἢ τροφή.
- Θυμιάμα ἡ τὸ λιβάνι.
- Θυμιατίζου ρημ. λιβανίζω.
- Θυμιατὸ τὸ λιβανιστήρι.

I

- Ἰσαμι νά, ἕως ὅτου νά . . .
- Ἰσιάζου ρημ, σιάζω, εὐθύνω.
- Ἰσκιουμα τό, τὸ φάντασμα.

K

- Καγκανένας, κανεὶς ἀπολύτως.
- Καθόρ' τὸ ἢ ραγδαία βροχή.
- Κι' σύ! =καλέ!
- «Ζουῖτσα κι' σύ!» καλέ Ζωῖτσα!
(ἐπίκλησις)
- Κακαβάν'ς ὁ ὁ κουτός.
- Κακοέντυσα ρημ αὐτ, (συνήθως εἰς
τὸν ἀόριστον) ἔμπλεξα ἄσχημα.
- Κακοπρομηγῶ ρημ. ἐνεργ. κακομελετῶ

Κακούδια τὰ διάφορα ἀτυχῆ συ-
βάντα.

Καλαγκάθ' τό, τὸ ἀπόστημα τοῦ ὀ-
νυχος.

Καλὴ κάμαρα ἡ, ἡ αἴθουσα ὑποδο-
χῆς, τὸ σαλόνι.

Καλιᾶς ὁ τὸ τεῖχος τοῦ κάστρου, τὸ
ἐρείπιον ἀρχαίου τεύχους.

«Ἡ Βυζαντινὴ Ἐλευθερούπολις
»φαίνεται ὅτι ἔκειτο ἐν ἡ θέσει
»σήμερον (1906) τὸ κτῆμα Κ α-
»λι ᾱ Τ σ ι φ λ ῖ κ ι. διότι ἐν
»αὐτῇ σώζονται ἐρείπια ἐκκλησίας
»καὶ τμῆμα λιθίνης ἀγίας Τραπε-
»ζης.»

Καλούδια τά, τὰ κοσμήματα.

«Πῆγι στὸ χορὸ μὲ ἔλα τὰ κα-
λούδια τ'ς.»

Κάμνω ρημ. κάμω,

Καμπόσου ἐπιρ. ποσοτ. ἀρκετό.

Καμτσίκ' τὸ τὸ μαστίγιον, τὸ κα-
μουτσί.

Κανάπ' τὸ ὁ σπάγγος. (ἀπὸ κάν-
ναβιν).

Καράπα ἡ, τὸ γυμνὸν κρανίον, ἡ κα-
ράφλα.

Καρκέδ' τό, τὸ κάκαδο, τῆς πληγῆς.

Καρκάλ' τὸ ὁ κρικός, τὸ κρικέλι.

«Ἐνα μάτ' καρκέλ',»

Καρμπάτσ' τὸ τὸ μαστίγιον.

Καροῦλ' τὸ ἡ κουβαρίστρα.

Καρυκάνω ρημ. μαντάρω.

Καρύκωμα τό, τὸ μαντάρισμα.

Κατάνα ἡ εὐσωμος φορβὰς ἱππασίας

Καταποδιάζου ρημ. παρακολουθῶ
κατὰ βῆμα.

Καταπάτ' τό, τὸ κατακάθι.

Κατασταλαῆ ἡ τὸ σταχτόνερο.

Κατσάγνο τὸ τὸ σαγόνι, τὸ πηγούνι.
(καὶ κατσάουνο).

Κατσαμπρωῶκος ὁ, τὸ σουβλί τοῦ πα-
πουτῆ.

Κατώγ' τό, τὸ ὑπόγειον.

Καύκαλο τὸ τὸ γυμνὸν κρανίον.

Κενώνω ρημ. ἐπὶ τοῦ φαγητοῦ σερ-
βίρω.

- «Κένωσε τὸ φαγὶ στὰ πιάτα κ' ἔρ-
χομι»
- Κέσκιμ ἐπιρ μακάρι.
- Κικιρίκια τά, τὰ ἀράπικα φιστίκια,
ἀραχίδα.
- Κιοτσέκια τά, χορεύτριες ἀνατολικῶν
χορῶν.
- Κίτιρνο τὸ κίτιρνο.
- Κιτιρνογένης ὁ κιτιρνογένης. (ἐν
χρήσει κατὰ τὸ 1600 μ.Χ.)
- Κλάπα ἡ χειρουργικὸς νάρθηξ.
- Κλειδοστομαίζω ρημ. παθαίνω
γλωσσοδέτην.
- Κλούτσα ἐπιρ. τροπ. παραλυσία τῶν
κάτω ἄκρων ἀπὸ μέθην ἢ ἄλλην
αἰτίαν.
- «Ἰχεῖνα τὰ πόδιατ' κλούτσα. . .»
- Κλυστήρ τὸ κλύσμα.
- Κνώδαλο τό, ὁ βλάκας τὸ βλακόμε-
τρο.
- Κοκόνα ἡ μεσαιωνικὴ ἐπίκλησις
πρὸς κυρίαν.
καὶ κατὰ συγκοπὴν «Κόνα»
Κόνα Μαριγώ, Κόνα Κατίγκω.
- Κοκορότ'κος ὁ κοτσοῦτος.
- Κοντανάσσα ἡ το λαχάνιασμα.
- Κοντακινὸς ὁ μᾶλλον κοντὸς τὸ ἀ-
νάστημα.
- Κονταρίδα ἡ τὸ κοντάρι.
- Κοντομναλιά ἡ, ἡ κουταμάρα.
- Κοντόσνιχος ὁ, ὁ βραχυκέφαλος, ὁ
ἔχων κοντὸν σβέρον, ὁ κοντό-
λαιμος.
- Κοντὸ τὸ φαί, ὅταν τὸ φαί εἶναι
ὀλίγο.
- Κότσαλα τά, τὰ ξυλαράκια.
- Κοντοστέκομαι ρημ δὲν προχωρῶ,
διστάζω νὰ φύγω.
«Τὶ κοντοστέκισι, φοδᾶσι ;»
- Κόπελλος ὁ, ὁ νόθος, ὁ μπάσταρδος,
- Κοπελάρ τό, λέγεται ὑβριστικῶς,
Νόθε !
- Κράζω ρημ. φωνάζω, καλῶ.
- Κρούω ρημ. κτυπῶ, δέρονω, (καὶ
κρούγω, ἐν χρήσει 1600)
- Κότσο τό, τὸ κριάρι
- Κουβαλιούμι ρημ. παθ. μετακομίζω
- «σήμερα κουβαλιούντι στὸ και-
νούργιο σπὶτ' .»
- Κουκούδ' τό, τὸ σπυρί, τὸ ἐξάνθημα
«Γιόμουσι τοῦ μούτρο τ' κουκού-
δια»
- Κουλίκ' τό, τὸ πασχαλινὸ ἐπτάζυμο
τσουρέκι ἐν χρήσει ἀκόμη καὶ σή-
μερον. Ἡ λέξις ἀναφέρεται κατὰ
τὸ 1600 μ.Χ. (Βλέπε Σερραϊκὰ
Χρονικὰ Α' 1938 Ἀθῆναι σελ.32)
- Κουλόβα ἡ, ἡ νερόκοτα (ἐνδημικὴ
εἰς τὰ νερὰ τοῦ Στρυμόνος.)
- Κουλούφ' τό, τὸ κελύφι, ἡ μαξιλα-
ροθήκη.
- Κουμποσκοίν' τό, τὸ κομβολόγι.
- Κουντῶ ρημ. ἐνεργ. σπρώχνω,
σκουντῶ.
- Κουῖπος ὁ, ὁ σωρὸς εἰς σχῆμα λόφου
- Κούρβουλο τό, τὸ κούτσουρο κλίμα-
τος, τὸ στέλεχος.
- Κουρδουκυλῶ ρημ. αὐτ. κατρακυλῶ
«Κουρδουκύλ'σι οὐ τέντζιρις, βρῆ-
κι τοῦ καπάκ' .»
- Κουρῆ ἡ, ἐπίκλησις : καλέ. «Κουρῆ
Βγινιώ !» ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ «κού-
ρη»,
- Κουριά ἡ, ἡ κόρα τοῦ ψωμοῦ.
- Κουριμάδα ἡ, ἡ καυμένη.
- Κατάλοιπον ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐ-
ποχὴν ὅποτε διὰ λόγους πένθους
ἐκόπτοντο τὰ μαλλιά τῶν γυναι-
κῶν.
- Κουριμάδα δηλ κουρεμένη . . .
«Ἡ κουριμάδα ἔμεινι χήρα . . .»
Βλέπε εἰς μουσεῖον Καβάλλας εἰς
ἀνάγλυφον ἀνασκαφῶν Ἀμφι-
πόλεως, γυναῖκες μὲ κομμένα
μαλλιά λόγῳ πένθους.
- Κουῖρκος ὁ, ὁ γάλος.
- Κουρκουβέτες οἱ, τὰ μεγάλα λόγια.
«Αὐτὰ εἶναι βλάχικες κουρκου-
βέτες.»
- Κουσιὰ ἡ, ἡ κοσιίδα.
«τὴν ἔπιασι ἀπ' τὴν κουσιὰ.»
- Κουσιάρα ἡ ξύλινη εὐάερη ἀποθή-
κη καλαμποκιοῦ.
- Κουῖσπος ὁ, ἡ σησαμόπηττα, μετὰ
τὴν ἀποστράγγισιν καὶ τὴν ἔξα-

γωγὴν τοῦ σησαμελαίου, τὸ ὑπο-
προϊόν.
Κουτσομουτζουριά τό, ἡ σάρα καὶ
ἡ μάρα.
Κουφαηδόν^ο τὸ (σκωπτικῶς) ὁ θεό-
κουφος.
Κούφακας ὁ, ὁ πολὺ κωφός.
Κούφαλο τὸ ὁ γηρασμένος.
Κούφφαρο τὸ μπαούλο (πιθανὸν ἄ-
πὸ τὸ Γερμανικὸν koffer.
Κουφογούρουνο τὸ ὁ σκεπτικὸς ὁ
ἀμίλητος.
«Τὶ στέκεις σὰν κουφογούρουνο ;»
Κούχτιο τό, τὸ σκιάχτρο, (πρὸς ἄ-
σημη γυναῖκα).
Κρακλιάνος ὁ τὸ λαρύγγι, τὸ κα-
ρδί.
Κρατούνα ἡ, ἡ κολοκύθα γιὰ παρα-
γάδι.
Κρατσανίζω ρήμ, τραγανίζω
Κρατσανέλλα ἡ τὸ τραγανὸ
Κρέχκο τό, τὸ τρυφερὸ
Κριχώρια τά, τὰ ὄρεινὰ χωριά.
πρὸς ἀμαθῆ :
«Ἄπ' τὰ κριχώρια μᾶς ἦρθις ;»
Κρομμυδᾶς ὁ, ὁ κρεμμυδᾶς, ὁ κολο-
κυθοκύφτης (ἔντομον)
Κυττάζομαι ρημ. βλέπομαι.
«Τὶ κυττάζισι στὸ γυαλί ;»
«Πιατὶ θλέπεσαι στὸν καθρέπτη ;»
Κωλάν^ο τό, τὸ πίσω λουρὶ ποὺ συγ-
κρατεῖ τὸ σαμάρι τοῦ ζώου.

Λ

Λαγγεύω ρημ. (αὐτοπαθὲς) στραμ-
πουλῶ, παθαίνω διάστρεμμα.
«Ἄχ, λάγγεψα τοῦ πόδιμ' .»
Λάγγεμα τό, τὸ στραμπούλιγμα, τὸ
διάστρεμμα.
Λαγήνα ἡ καὶ λαγήνη τὸ ἡ στάμνα,
τὸ σταμνί. (ἐκ τοῦ λάας).
Λαζαρίνες, οἱ γύφτισες χορεύτριες
τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου, (κα-
τὰ παλαιὸν Σερραϊκὸν ἔθιμον.)
Λαλαγγίτες οἱ, γλύκισμα Σερραϊκὸν
παρόμοιον μὲ τοὺς λουκουμάδες.

ἢ μὲ τοὺς σβίγγους, μὲ σησαμέ-
λαιον, καὶ μέλι.
Λαμνός ὁ ἡ κυανὴ φλόγα εἰς πει-
ρακτωμένα κάρβουνα.
Λαμπογιάλ^ο τό, τὸ γυαλί τῆς λάμπας
Λαμπύκος ὁ, ὁ ἄμβυξ.
Λανάρ^ο τὸ ἡ ξύστρα τοῦ μαλλιοῦ.
Λάντρα ἡ ὁ ἄντρακλας, ὁ μαγκλα-
ρᾶς.
«Χωρὶς ἄντρουπή, ἕνας κρεμαν-
ταλᾶς, μὰ λάντρα, ὡς ἰκεῖ ἅπάν' »
Λαχαίνω ρημ. τυχαίνω
Λειτουργιὰ ἡ τὸ πρόσφορο τῆς ἐκ-
κλησίας.
«οὐ παπᾶς γιόμουσι ἕνα σακκὶ λει-
τουργίε.»
Λεπετσίνα ἡ, ἡ ἄπαχη πέτσα, τὸ
πλαδαρὸ δέσμα.
Λεφτόκαρα τά, τὰ φουντούκια.
Λεχώνα ἡ, ἡ λεχὼ
Λιβακώνουμι ρήμ. ἰδρώνω ἀπὸ ζέ-
στη.
«λιεακώθ^οκα.»
Λιβακωμένος ὁ, ὁ ἰδρωμένος ἀπὸ
ζάστη.
Λιανούρ^ο τό, τὸ ψιλὸ τὸ λιανὸ πρᾶγ-
μα.
«Μᾶς φρῦσκουσι τὸ λιανούρ^ο .»
Μᾶς ἔδωκε πρὸς ζημίαν μας τὰ
ψιλὰ.
Λιανώματα τά, τὰ ψιλὰ κέρματα.
Λιμάζω ρήμ. πεινῶ τρομερὰ (λι-
μώττω).
«Ἄ πὸν νὰ λιμάξ^ο .»
Λιμπὰ τά, οἱ ὄρχεις (ἐκ τοῦ Λατι-
νικοῦ libis).
«θάρσι στὰ λιμπάτ^ο »=ἐκτύπη-
σεν εἰς τοὺς ὄρχεις.
Λιὸν ἐπίρ.=λίαν, πολὺ.
«οὐ λιὸν τρανός, οὐ λιὸν ψηλός.»
=ὁ μεγαλύτερος, ψηλότερος.
Λιούν^ο τὸ ἡ ψιλλὴ λάσπη, ἡ ἰλύς.
Λιούφα ἡ, ἡ ἀφλογιστία, ὁ τζίφος.
Λιπαρίδες οἱ, ψάρι τῆς λίμνης Βόλ-
βης.
Λιχούδ^ο τό, μωρό, τὸ βρέφος.
Λιχοῦσα ἡ, ἡ λεχὼ.
Λογγούρ^ος ὁ, ὁ μακρῆς, ὁ πολὺ ψη-

λός, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ longus
 Λουλαίνουμι ρημ. παθητ τρελλαί-
 νομαι.
 Λουλός δ, ὁ τρελλός
 Λουλούδου ἦ, ἡ ἔλαφρόμυαλη
 Λουλουπαντρέμματα τὰ ἡ πρόωρη
 παντρεία.
 Λούτσα ἐπίρ. μούσκεμμα.
 «γίν'κα λούτσα» ἔγινα μούσκεμμα
 Λοχερός δ, ὁ τρουφερός
 Λοχεύω ρημ. (αὐτοπαθὲς) αἰσθάνο-
 μαι σουβλιές.
 «μοὶ λοχεύ' τὸ δόντιμ'».
 Λυκοφάγωμα τὸ ἡ ἄσχημη γυναῖκα,
 ἡ ἀλόγα.

M

Μάγκα ἡ ὁ μάγκας
 Μαζώνω ρημ. (καὶ μαζώνω) μά-
 ζωνα, θὰ μαζώξω, μάζωξα, μα-
 ζεύω
 Μαθνήσκω ρημ. (μαθνήεσκα, τύπος
 θαμιστικοῦ) μανθάνω.
 Μαϊμούν' τὸ ἡ μαϊμοῦ
 Μάκους δ, τὸ ἀφιόνι (ἐκ τοῦ μ ἡ-
 κ ω ν εἰς τὸ μάκους τὸ α δωρι-
 κὸν κατάλοιπον)
 «Μάκουν ἔφαε κὶ δὲν ζυπᾶ ;»
 Μακιδουνίς' τὸ=ὁ μαϊδανός.
 Μαλαμόρδα ἡ τὸ ἐμπόρευμα περα-
 σμένης ἐποχῆς, ἐκτὸς μόδας.
 Μαντζάνα ἡ, ἡ μελιτζάνα
 Μαμάκη ἡ, ἡ μητεροῦλα.
 «τὸν ἔστειλα στὴ μαμάκη τ'».
 Μαμαλίγκα ἡ, ὁ χαλβὰς μὲ καλαμ-
 ποκάλευρο.
 Μαναστήρ' τὸ, τὸ Μοναστήρι.
 Μασούρ' τὸ, τὸ καροῦλι ἐργαλιοῦ,
 τὸ σκαρμοῦτσο κεραμάτων.
 Ματοτίνουρο τὸ ἡ βλεφαρίς
 Ματούφ' δ, ὁ βραδυκίνητος, ὁ βα-
 ρετός, ὁ βαρὺς.
 Ματουφλαντίζω ρημ. (μέσον)=γί-
 νομαι βραδυκίνητος.
 Ματσάλω ρῆμ., πιπιλίζω
 Ματσαρώκος δ, ὁ γάτος.
 Μαφίσια τά, δίπλες οἶ

Μάχνα ἡ, ἡ φόρα
 «πῆρε τὴ μάχνατ'» ἔφυγε.
 Μεντζεσόλα ἡ, ἡ σόλα
 Μεσόκαιρος δ, ὁ μεσηλιξ.
 Μεταλλίκ' τό, τὸ κέρμα τῶν δέκα
 παράδων.
 Μηλαδελφός δ, ὁ ἑτεροθαλῆς ἀ-
 δελφός.
 Μικρεύω ρημ. μικραίνω.
 Μιλάγκ ἡ, ἡ μελάνη
 Μισύρ' τό, τὸ καλαμπόκι.
 Μισύρκα ἡ, ἡ γαλοποῦλα.
 Μολόχα ἡ, ἡ μολόχη (κατάλοιπον
 Δωρισμοῦ).
 Μουλώνω καὶ μουλώνω ρῆμ.=σι-
 ωπῶ (μούλωνα, θὰ μουλώσω,
 μούλωξα)
 Μουλοχτός δ, σιγανός
 Μουρτζοκλαίω ρημ., κλαίω ὑπο-
 κριτικὰ
 Μουστόπηττα ἡ, ἡ μουσταλευριὰ
 Μνήσκω ρῆμ., μένω (τύπος θαμι-
 στικός) ἔμνησκα, θὰ μνήσκω, ἔ-
 μεινα.
 Μοίρλα ἡ, τὸ μοιρολόγι.
 Μοιρλιάζω ρημ., μεμψιμοιρῶ, μοι-
 ρολογῶ.
 Μουσάντρα ἡ, ἡ μεγάλη ἐντοιχισμέ-
 νη ντουλάπα εἰς τὸ ὑπνοδωμάτιον
 Μοῦτλα τά, εἰς κεραμοσκεπῆ στέ-
 γην τὸ μεταξύ ὄροφῆς καὶ κερά-
 μων κενὸν μέρος.
 Μούτσα ἡ, ἡ μούρη, τὸ ρύγχος.
 «Παντοῦ χών' τὴ μούτσα τ'».
 Μουχάν τό, τὸ φυσερὸ τοῦ σιδη-
 ρουργοῦ.
 Μπάμπαλο τό, τὸ χνουδάκι, τὸ
 κάρφος.
 «Μπῆκι ἓνα μπάμπαλο στὸ μάτιμ'»
 Μπαμπακόνω ρημ., καταβροχθίζω
 Μπαρμπαλεύω ρημ., πασπατεύω
 Μπαρντάκιλα τά, τὰ μαῦρα μα-
 κρουλὰ δαμάσκηνα, (Μπουδρούμ'
 Ἑρίκ.)
 Μπαρμπούλα ἡ, ἡ μαντήλα τὸ τσεμ-
 πέρι.
 Μπάτζιος δ, τελείως ἄπαχο κεφα-
 λοτύρι.

Μπατανία ή, ή κουβέρτα, τὸ μάλ-
λινο σκέπασμα.
Μπαῦκα ή-νες ή, τὸ τερατολόγημα,
τὸ μεγάλο ψέμα.
«κόθ' κάτ' μπαῦκες».
Μπέγκα ή, ή βοῦλα, ή κηλίσ.
Μπενεβρέκ' τὸ ή Μακεδονική βράκα
Μποζᾶς ὁ τὸ γλυκόξινον θολὸν πο-
τὸν ἀπὸ ζύμωσιη κεχραλεύρου.
Μποζατζής ὁ, ὁ πωλητῆς τοῦ Μποζᾶ.
Μπόμπες οἱ, οἱ βῶλοι τῶν παιδιῶν.
Μπότσκα ή τὸ ἀγκάθι.
Μποτσκίδες οἱ τὰ ἀγκάθια
«Γιόμουσαν τὰ ποδάρια τ' μποτ-
σκίδες.»
Μποστικῶνουμι ρημ. παθητ. ἀγκυ-
λώνομαι.
Μποτσκῶνω ρημ. ἐνεργ. ἀγκυλώνω.
Μπουκῶνουμι ρημ. παθ. πνίγομαι
κατὰ τὴν κατάπωσιν (Μπουκῶ-
νουμαν, θὰ μπουκωθῶ, μπου-
κώθ'κα.)
Μπουκουσιὰ ή ὁ βλωμός, ή μπουκιὰ
Μπουῦλα ή, ή Τούρκισσα
Μπουλώχω ρημ. ἐνεργ. ἐμπήγω.
Μπουλωχτὸς ὁ, ὁ ἐνσφηνωμένος.
Μπουμπούνα ή, ή φωτιὰ με μεγάλη
φλόγα.
Μπουμπουνίζω ρημ. ἀνάβω, ἀστρά-
πτω.
Μπουμπουνητὸ τὸ τὰ ἀστραπόβροντα
Μπούμπουρας ὁ, ὁ κἀνθαρος.
Μπουντράκ' τὸ ή κολλιτσιδα.
Μπούρδα ή, ή λινάτσα.
Μπουρδόνια τά, τὰ σβερδούκλια, οἱ
ἀσφόδελοι.
Μπουρλια ή, ή τσαμπέλα.
Μπουρλιάζω ρημ. γεμίζω τσαμπέ-
πέλες. (Μπουρλιάζω τὰ φύλλα
τοῦ καπνοῦ.)
Μπουρμπόρκος ὁ, ὁ γκρινιάρης.
Μπουρῶ τὸ ή σιφονιέρα
«ἔχ' λίρες στὸ μπουρό.»
Μπούσδρα ή, τὸ πλαδαρὸ δέρμα.
Μπουσδραβίκα ή, ή μυρμηγκιά, ἀ-
κροχορδῶν.
Μπρέ, βρέ
Μυαλὸ τό, ὁ ἐγκέφαλος.

Μυαλὸς ὁ, τὸ μυαλὸ (μόνον εἰς τὰ
κόκκαλα τοῦ φαγητοῦ.)
Μυιγαράκι τό, τὸ μυιγάκι
Μωροθάμαχος ὁ, ὁ θαυμαζῶν τὸ
τίποτε.

N

Νίβομι ρημ. αὐτ., νίπτομαι; πλύ-
νομαι (νίβουμαν, νιφτῶ, νύφ'κα)
Νικατεύουμι ρημ. ἐνεργ. λαμβάνω
μέρος.
Νικατώνω ρημ. ἐνεργ., ἀνακατώνω.
Νιρομπλιάκ' τό, τὸ νεροποῦλι (ἀραι-
ὰ σούπα.
Νουρλὸς ὁ, ὁ νερουλός.
«ἰκεῖνα τὰ νουρλὰ τὰ κιφάλια τ'ς
σπάσιμο θέλουν».
Νουρλαίνουμι ρημ. παθητ. γίνομαι
νερουλός.
Ντιρλικῶνου ρημ. αὐτ. καταβροχθί-
ζω.
Ντουντουλᾶς ὁ, ὁ γύφτος ὁ σκεπα-
σμένος με πράσινα φυλλώματα
ποὺ ἐχόρευε προφέρων δέησιν
διὰ τὴν ἀνομβρίαν ἐνῶ ἐδέχετο
καταιωνισμοὺς ἀπὸ τοὺς παριστα-
μένους.
(βλέπε «Σερραϊκὰ Χρονικὰ» τό-
μος πρῶτος ἀθῆναι 1953 σελ.).
Νυφίτσα ή τὸ ἐρασίπελας, ὁ σκίου-
ρος.
Νυφοποῦλα ή, ή νυφοῦλα.
Νῶμος ὁ, ὁ ὄμος.

Ξ

Ξαντερισμένος ὁ με λυμένη τὴν ζώ-
νην.
Ξαπολνῶ ρημ. ἐνεργ. ἐξαπολύω
(ξαπολνοῦσα, θὰ ξαπολύκω, ξα-
πόλκα).
Ξαρσθυμῶ ρημ. αὐτ. δοκιμάζω με
ἐπιθυμία ἐκ νέου.
Ξαραθυμιὰ ή ἐκπλήρωσις ἐπιθυμίας
εἰς ἐπανάληψιν ἀπολαύσεως.
Ξεκλώθουμι ρημ. παθ. ξεκαρδίζο-
μαι στὰ γέλια.

Ξεκουβαλιοῦμι ρημ. παθ. ξεσηκώνομαι και ἔρχομαι ἀπὸ μακρῶν.

«Τι μοι ξεκουβαλήθ' κ'ις νουρίς— νουρίς».

Ξεθλυκώνουμι ρημ. παθ. ξεκουμπώνομαι.

Ξενηστηκώνουμι ρημ. παθ. ξεληγώνομαι ἀπὸ τὴν πείναν.

Ξεμπαρτζαλώνουμι ρημ. παθ. ξεκουρελιάζομαι,

Ξεμπαρτζάλωμα τό, τὸ ξεκουρέλιασμα.

Ξενομῶ ρημ. ἐνεργ. διώχνω ἀπὸ τὴ φωληρά κυνηγῶ.

«Μὴ τὰ ξενομᾶς τὰ πουλιά, θὰ ἀγριέψουν».

Ξεπαρμέν' ἦ, ἡ ἄμυαλη.

Ξεντύνουμι ρημ. αὐτ. γδύνομαι, ἐκδύομαι.

Ξερατὴ ἡ ὁ ἔμετος.

«Τὸν ἐπιασι μιὰ ξερατὴ».

Ξεσαλώνω ρημ. κάνω ἓνα ἄλλον σαχλόν.

«Μὴ τοῦ ξεσαλῶν'ς τοῦ πιδί».

Ξεσγκαρίζου ρημ. αὐτ. ξεφωνίζω, βγάζω τὸ λαρύγγι μου.

Ξεσπιδίρου ρημ. ἐνεργ. διώχνω, ἐξαφανίζω, στέλνω μακρῶν.

Γερμ. Expedieren.

«Τὸν ξεσπιρίδ'σε».

Ξεστήνω ρημ. ἐνεργ. αὐγοκόβω τὸ φαγί.

«Μαρία σύντομα ξέστησε τὴ σοῦπα νὰ φᾶμι».

Ξεφαντώνω ρημ. αὐτ. κάνω ἡμερησίαν ἐκδρομὴν, εἰς τὴν ὑπαιθρον.

Ξεφάντωμα τὸ ὁλοήμερος ἐκδρομὴ εἰς τὴν ὑπαιθρον μὲ διασκέδασιν.

Ξειπάζουμι ρημ. παθ. φοβοῦμαι, τρομάζω.

Ξείπασμα τὸ ἡ νεοπλουτικὴ ὑπερηφάνεια.

Ξειπασμένος ὁ ὁ νεόπλουτος μὲ ἐξεζητημένας ἐκδηλώσεις.

Ξειψυχρώνουμι ρημ. αὐτ. γίνομαι βαθμηδὸν ψυχρός.

Ξορέξι τό, ἡ παραόρεξι.

«Μὴ τὰ ξορέξια δὲ θὰ χορτάσουμι».

Ξουρατίζου ρημ. ἐνεργ. ἐξαφανίζω, ἐξαποστέλλω.

«Εἶχι δὲ εἶχι τὸν σκύλου τὸν ξουράτ'σε».

Ξουράφ' τό, τὸ ξουράφι.

Ξουραφίζουμι ρημ. παθ. ξυρίζομαι.

Ξουραφίδια τὰ οἱ σαπουνάδες τοῦ ξυρίσματος.

Ξυνάδια τά, τὰ τουρσιά.

Ο

Ὄλαστίζω ρημ. ἐνεργ. πειράζω (Σερρ. Χρονικὰ Α' 1938 σ. 39 ἐποχὴ 1600 μ.Χ.

Ὄντας ἐπίρ. χρον. ὅταν. (ἐν χρήσει πρὸ τοῦ 1900).

Ὄργανο τὸ ἡ λατέρνα.

Ὄρκους ὁ, τὸ πῦρον (ἀπὸ τὸ ἔ λ κ ο ς τῆ τροπῆ τοῦ λ εἰς ρ.)

Ὄξου ἐπίρ. τοπ. ἔξω.

Ὄρνιθα ἡ (πλ. οἱ ὀρνίθες) ἡ κόττα. (τὸ παροξύτονον Δωρισμός).

Ὄυκνεύω ρημ. αὐτ. βαρῦμαι, ἀναβάλλω.

«ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβάινειν . . . » Κύρου Ἀνάβασις. Ἀ-

ξιοσημείωτος ἡ χρῆσις τοῦ ῥήματος και εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν μὲ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν.

Ὄυκνιάρης = Ὄκνηρός.

Ὄυβραίους ὁ, ὁ Ἑβραῖος,

Ὄυβροῦδ' τό, τὸ Ἑβραϊόπουλο.

Π

Πάστρα ἡ, ἡ καθαριότης.

Παστρεύου ρημ. καθαρίζω.

Παστρικὸς ὁ, ὁ καθαρὸς.

Παστρικιά ἡ, κατ' εὐφημισμὸν ἡ γυναῖκα κακῆς διαγωγῆς.

Παταβώνου ρημ. κουκουλώνω ὅπως ὅπως.

Πατλάκ' τὸ ἡ φιάκα, παιδικὸ παιγνίδι μὲ ξύλο κουφοξυλιᾶς και ἔμβολο.

Πατούνα ή, ή πατοῦσα
 Περιαδράζω ρημ. ενεργ. ἀρπάζω
 με καλήν λαβήν.
 Περιχῶ ρημ. ενεργ. -χᾶς, -χᾶ. πε-
 ριχύνω περιχέω.
 «νὰ περιχύῃς μὶ σιρόπῳ τοῦ κα-
 δαῖφ ὅταν εἶνι ζιστό.»
 Περπατοῦρα, ή ξύλινη συσκευή με
 τροχούς πού βοηθεῖ τὸ μικρὸ
 παιδὶ νὰ βαδίση.
 2) Πήττα με ζάχαρη ἐπ' εὐκαι-
 ρία τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ παιδὶ
 ἐβάδισε.
 Πετρικ τό, τὸ λαναρισμένο μαλλι εἰς
 σχῆμα σκώλικος. ὁ ἴουλος.
 Πήλιος ὁ, ὁ φίτσουλας (παιγνίδι με
 πέτρες)
 Πιδούκλωμα τό, τὸ μπέρδεμα, τὸ
 ἐμπόδιο εἰς τὰ πόδια.
 «Ἄνοιξι (ἄνοιξε) τοῦ δρόμου ἀπ'
 τὰ πιδουκλώματα»
 Πιδουκλώνω ρημ. ενεργ. βάζω τρι-
 κλοποδιά.
 Πιδουκλώνουμι ρημ. παθ. σκοντάβω
 Πιατάντσα ή, ή πιατέλλα
 Πικραλίδες οἱ, τὰ ἄγρια ραδίκια.
 Πιλατεύω ρημ. ενεργ. τυρανῶ παι-
 δεύω.
 Πικμέζῳ τό, τὸ πετιμέζι.
 Πινακίδῳ τό, τὸ χαρτόνι.
 Πινακῳτά ή, ή πινακωτὴ τοῦ ψω-
 μιοῦ, διὰ τὸ φούρνισμα. (κατά-
 λοιπον Δωρισμοῦ.)
 Πιρπιρῆς ὁ, ὁ κοκκέτης, ὁ φιλόκαλος.
 Πιρπιροῦ ή, ή κοκκέτα, ή φιλόκαλος.
 Πισκιουρντίζω ρημ. ενεργ. βουχίζω
 Πισκιούρτισμα τό, τὸ βούχισμα.
 Πιλαλῳ ρημ. αὐτ. τρέχω.
 «Ἄλλοι στὸν Ἄλῃ π'ώχασι τὸ
 γαῖδαρο καὶ πλαλεῖ.»
 Πιλάλα ή, ή τρεχάλα, ή πιλάλα.
 Πλαστὸ τό, τὸ καρβέλι. (Ἐκ τοῦ
 πλάθω).
 «Μῶ ἓνα πλαστὸ δὲ χορταίνου».
 Πλάτες οἱ, οἱ πῆττες ἐκ τοῦ πλα-
 τίζω ἐποχῆς 1619 Σερρ. Χρον.
 Α' 1938 σελ. 58.

Πλέκω ρημ. αὐτ. πλέω, κολυμβῶ.
 (ἐπλεκα, πλέξω, ἐπλεξα).
 Πλιθιάζω ρημ. αὐτ. στενοχωροῦ-
 μαι. (ή καρδιά μου γίνεται πλιθὶ)
 «Πᾶμε νὰ βγοῦμι ὄξου, πλιθιασι
 ή φυχή μῳ.»
 Πλιθὶ τό, ή πλίνθος.
 Ποθῆς ἐπίρ. τοπικὸ πουθενά. (Σερ.
 Χρον. Α' 1938 σελ. 58)
 Πολίτσα ή, τὸ ράφι.
 Πονίδια τὰ οἱ διάφοροι πόνοι τοῦ
 σώματος.
 Ποζνάρα ή, ή ζώνη (ὑποζωνάρα).
 Ποτούρια τά, Βράκα Μακεδονική
 ἀπὸ τσόχα με γκέτες μονοκόμμα-
 τες κεντημένες με σειρίτια.
 Πουρλίδα ή, ή ἀχιβάδα.
 Πρατσκανίζω ρημ. ενεργ. πιτσιλῶ,
 ραντίζω.
 Πρατσκάνισμα τό, τὸ πιτσιλισμα.
 Πριμούρα ή, ή ἀκατάσχετος ἐπιθυ-
 μία.
 Πρόροκας ὁ, ὁ προάγγελος κακοῦ.
 Προρόκ' τὸ » » »
 Προσαψίδια τά, τὰ προσανάμματα.
 Προσόψι τό, ή πετσέτα προσώπου,
 τὸ πεσκίρι.

P

Ραγάνα ή, ή μουρμούρα, τὸ σιγο-
 κλάψιμο.
 Ραγανίζω ρημ. ενεργ. σιγοκλαίω
 καὶ προξενῶ ἐκνευρισμόν.
 Ραφτούδα ή, ή μολίστα, ή ράφτρα.
 Ρέχα ή τὸ φτύσμα, ή ροχάλα.
 κατάληξις εἰς α, Δωρισμός.
 Ρογόζι τό, τὸ κυλινδρικὸ καρεκλό-
 χορτο.
 Ρόκα ή σβοῦρα.

Σ

Σαλαμούρα ή, ή ἄλμη. (ἄλς—μυρ.
 lat. muria).
 Σαλιαγκὸς ὁ, ὁ Σαλίγκαρος.
 Σαλὸς ὁ, ὁ σαχλός.
 Σαμολαδᾶς ὁ, ὁ πωλητῆς ή παραγω-
 γὸς σησαμελαίου.

- Σαμόλαδο τό, τὸ σησαμέλαιον.
 Σαμσάρ' τὸ ἢ νυφίτσα, ὁ σκίουρος.
 Σαρανταπόδαρος ὁ ἢ σαραταποδα-
 ροῦσα.
 Σαφατίγκας ὁ, ὁ φαμφαρῶνος.
 Σαψάλ'ς ὁ καὶ Σαφαλίγκας ὁ ἔλα-
 φρόμυλος.
 Σάψυχος ὁ ἢ μαντζουράνα.
 Σβραχνάδα ἢ, ἢ βραχνάδα.
 Σβραχνιάζω ρημ. αὐτ. βραχνιάζω.
 Σβραχνὸς ὁ, ὁ βραχνός.
 Σβυστήρ' τὸ ἢ γκομολάστιχα.
 Σγάρα ἢ καὶ Σγκάρα ὁ λάρουγξ.
 «Ἐθγαλι τῆ σγκάρα τ' νὰ φω-
 νάζ'».
 Σεϊσμός ὁ ὁ σεισμός.
 Σέρρας τὰ αἰ Σέρραι (βλέπε ἄρθρον
 Ν. Πέτροβιτς «Τὰ Σέρρας» μία
 τεσσάρων αἰώνων ὀνομαστική.
 «Σερραϊκὰ Χρονικὰ» τόμος Β'
 σελ. 147—152)
 Σιόλ' τό, τὸ φλυτζάνι.
 Σιοῦρδος ὁ, ὁ ἔλαφρόμυλος.
 Σιοριώτ'ς ὁ Σερραῖος (πληθ, οἱ
 Σιοριγιωτάδης).
 Σειβάζου ρημ. ἐνεργ. μπάζω, (εἰ-
 σβαζω) σέβαζα, θὰ σεβάσω. σέ-
 βασα.
 «Δέν σέβασες τὰ πρόδατα στὸ
 μαντρί.»
 Σειβαίνου ρημ. αὐτ. εἰσέρχομαι,
 μπαίνω, ἐν χρήσει ἀπὸ τὸ 1598
 μ.Χ. καὶ μέχρι σήμερον (σέβαινα,
 θὰ σεβῶ, σέβκα εἶχα σεβῆ.) ἐκ
 τοῦ εἰσβαίνω.
 Σένκος ὁ, ὁ ζωηρός.
 Σιαμάρ' τὸ ὁ μπάτσος.
 Σιμπογιὰ ἢ, ἢ βιολέττα.
 Σιοβιτσιάλ' τό, τὸ κλύσμα.
 Σιούμις οἱ τὰ ξερὰ φύλλα τοῦ κα-
 λαμποκιοῦ.
 Σκαλώνου ρημ. ἐνεργ. ράβω σχι-
 σμένο ροῦχο.
 Σγκάζω ρημ. ἐνεργ. κτυπῶ πρὸς τὰ
 κάτω.
 «τὸ ἔσγκαξι ἀπὸ καταγῆς τὸ καρ-
 πούζ'».
 Σκαῦμμα τό, ὁ ἀφρός τῆς σαπουνά-
 δας. (πληθ. σκαμματίδια)
 Σκαμμάγκ' τό, τὸ πεπιεσμένο λευκὸ
 βαμβάκι εἰς σχῆμα σφονδύλου.
 2) νυφὰς χιόνος.
 «Σκαμάγκια πέφτουν ὄξου.»
 Σκανιάζου ρημ. αὐτ. στενοχωροῦμα.
 Σκαντζιλίθρες οἱ σπίπες.
 Σκιπάρ' τό, τὸ σκεπάρονι.
 Σκλαβάκια τά, ἢ ἀμπάριζα (ἢ παιδιὰ)
 Σκληριζουμι ρημ. παθ. στενοχω-
 ροῦμαι.
 Σκοτίδα ἢ τὸ σκοτάδι.
 Σκοτιδιάζ' ρημ. ἀπρὸς. σκοτινιάζει.
 Σκουντούφλα ἢ, ἢ σκοτινιά, ἢ συν-
 νεφιά.
 Σκροῦμμος ὁ τὸ διαλυόμενον ὅπως
 ἢ ἄμμος.
 «Ἐπισι κατὰ γῆς τοῦ δάξου κι'
 ἔγινι σ κ ρ ο ὕ μ μ ο ς».
 Σκροπίζου ρημ. ἐνεργ. σκορπίζω.
 Σκυλόβηχας ὁ, ὁ κοκκύτης.
 Σνύχ' τό, ὁ σβέρκος
 Σουϊτιά ἢ, ἢ ἰτέα.
 Σουλ' νάρ' τὸ ἢ βρούση (ἐν χρήσει
 καὶ σήμερον ἀπὸ τὸ 1642 μ.Χ.).
 βλέπε Σερρ. Χρονικὰ Α' 1938
 σελ. 70.
 Σούρβα ἢ, ἔθιμον παλαιὸν Σερραῖ-
 κὸν νὰ ζητοῦν τὰ παιδιὰ «σ ο ὕ ρ-
 β α» κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς
 πρωτοχρονιάς ὅποτε οἱ νοικοκοι-
 ράδες ἔδιδαν εἰς αὐτὰ διὰ τὸ κα-
 λὸ τῆς χρονιάς ξηρούς καρπούς
 καὶ «ἀροκουδόμηλα».
 Σουρπετάδα ἢ, ἢ γρηγοράδα, ἢ
 σβελτοσύνη.
 Σούρπετος ὁ, ὁ γρήγορος, ὁ σβέλτος.
 Σουψουρίζου ρημ. ἐνεργ. ψιθυρίζω.
 Σουψούρισμα τὸ ψιθύρισμα.
 Σπαρτσὶ τὸ κομμάτι μαλλίνου ὑφά-
 σματος διὰ τὸ σαπούνισμα τοῦ
 σώματος κατὰ τὸ λουτρόν. ἐν
 χρήσει καὶ σήμερον.
 Καθαρῶς μεσαιωνικὴ λέξις (Βλέ-
 πε ἄρθρον Φαιδ. Κουκουλὲ εἰς
 ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος
 1928 σελ. 129.
 «... τῆ σπάρτῳ ἐξ ἧς παρέφθαρ-

»ται χυδαϊζόμενον τὸ πλεκτὸν
 »σπαρτίον, ὃ σωμαίων ρύ-
 »πους ἐκτρίβει ἐν λουτροῖς (421
 »—420) . . . τὸ ἰδιωτικῶς λεγόμε-
 »νον σπαρτζίον, σπαρτίον ὁ-
 »φείλον λέγεσθαι κατὰ τὴν ἀνέ-
 »καθεν χρείαν. Εὐρέθη γὰρ τοῖς
 »λουομένοις ἀντὶ σπόγγων πλέγ-
 »ματα ἀπὸ σπάρτων ὡς εἰκός». (1604.18). Ἐκ παραφθορᾶς τοῦ
 σπαρτεῦω προέκυψε τὸ πα-
 στρεῦω.
 Σπόρια τὰ ὁ πασατέμπος. ὁ κολο-
 κυθόσπορος ὁ φρυγμένος.
 Σπούζα ἢ, ἢ σκόνη ἀπὸ τὰ κάρβου-
 να σβυστή ἢ ἀναμμένη (ἐκ τοῦ
 σποδός).
 Στάρια τά, τὰ κόλλυβα.
 Σταφυλίτ'ς τὸ ἢ ἐπιγλωττίς, ἢ στα-
 φυλή.
 Σταχοπιπιλιὰ ἢ, ἢ σταχομπουτά.
 Στιβάλια τά, τὰ μποτίνια.
 Στουμπίζω ρημ. ἐνεργ. κοπανίζω.
 Στούμπισμα τό, τὸ κοπάνισμα.
 Στραποπελέκ' τὸ ὁ κεραυνός, τὸ
 ἄστροπελέκι.
 Στράτα ἢ ὁ δρόμος.
 Στρωσίδι τό, τὸ χαλί, τὸ κιλίμι.
 Συγκατεβάζω ρημ. ἐνεργ. ἐφευρί-
 σκω.
 Σύλλωλος ὁ, ὁ τρελλούτσικος.
 Συμπερίλογο τό, τὸ νοικοκυριό.
 Συννεφόκαμμα τὸ ἢ κουφόβραση.
 Σύχαρος ὁ, ὁ εὐχαρις, ὁ γελαστός.
 Σφαλιστὰ τά, τὰ κλειστὰ.
 «Μὴ σφαλιστὰ τὰ μάτια τοῦ ἐρι-
 σκου».
 Σφαλιστός ὁ, ὁ κλειστός.
 Σφαλινοῦμι ρημ. παθ. κλείνομαι.
 Σφαλνῶ ρημ. ἐνεργ. κλείνω.
 Σφουγγίζουμι ρημ. παθ. σκουπί-
 ζομαι σπογγίζομαι.
 Σφουγγίζου ρημ. ἐνεργ. σκουπίζω
 ὑγρασίαν.
 Σφυντιγκόνα ἢ, ἢ σφενδόνα.
 Σφραγιστερό τὸ ἢ ξύλινη σφραγίδα.
 διὰ τὸ πρόσφορο.
 Σφύξα ἢ, ἢ πίσεις, ἢ ἀπόλυτος ἀ-

νάγκη, ἢ σφύξη (Δωρισμός)
 Σφυρίγκλα, ἢ σφυρίκτρα.

Τ

Ταιριάζουμι ρημ. παθ. ἐτοιμάζομαι,
 τακτοποιοῦμαι.
 Ταραχίζουμι ρημ. παθ. συγχίζομαι.
 Ταχειὰ ἐπίρ. αὔριο.
 Ταχειὰ τὴν ἄλλ' ἐπίρ. αὔριο μεθαύ-
 ριο.
 Τέτα ἢ, ἢ θεία.
 Τί; ἐπίρ. διατί.
 «Τὶ πῆγῖς καὶ στάθ'κῖς ἰκεῖ σὺν
 παλούκ;»
 Τιτράδ' ἢ Τετάρτη.
 Τικουρλίγκα ἢ, ἢ ἀγκλίτσα.
 Τσαερό τὸ ἢ τσαγιέρα.
 Τσάμπουρο τό, τὸ τσαμπί.
 Τσαρτσούλια τά, τὰ τσιγαρίδια (τὰ
 ὑπολείμματα ἀπὸ τὸ βασιλικὸ
 χοιρινό).
 Τσακουστάρ' τό, τὸ κλουβὶ -φάκα.
 Τσέφλιο τό, τὸ τσόφλι, ἢ φλούδα.
 Τιαμίσ'κο τὸ ἀτίθασο, τὸ ἄγριο.
 «Κλωτσᾶ σὺν τσαμίσ'κο μουλάρ'»
 Τσιβδίζου ρημ. αὐτ. ψευδίζω.
 Τσίβδω ἢ, ἢ ψευδή.
 Τσιαρλιακός ὁ ἢ διάρροια.
 «Τὸν πῆγῖ τσιαρλιακός.»
 Εἰς περίπτωσιν μεγάλου φόβου.
 Τσίλια τὰ αἰ πέρδικες τοῦ κάμπου.
 Τζάγκαλος ὁ πολὺ ψηλός ὁ ψηλο-
 λέλεκας.
 Τζιτζίγκα ἢ, κομμάτι σπασμένου πιά-
 του, ὡς παιγνίδι παιδιῶν.
 Τζίτζιρας ὁ τζίτζικας.
 Τζιτζιρώνουμι ρημ. παθ. καίομαι,
 τσιτσιρίζομαι.
 Τζογκλιάνια τά, τὰ μεγάλα σκέλη.
 «Μάξιφι τὰ τζογκλιάνια σ'.»
 Τούρνα ἢ, ψάρι τῆς λίμνης, ὁ δξύ-
 ρυγχος. μεταφ. ὁ βλάξ.
 «Μωρὲ ντίπ' τούρνα ἰκίνους οὐ
 γιός τ'».
 Τρανεῦο ρημ. αὐτ. μεγαλώνω.
 «Τράνιφι τοῦ γαῖδουροῦδ'
 κόντιφι τοῦ σαμαροῦδ'»,

Τραντανιάζου ρημ. ενεργ. τραντάζω.
 Τράχωμα τό, τὰ εἰς μετρητὰ τῆς προικός.
 Τριδέρονου ρημ αὐτ. βολοδέρονω.
 Τριξ' ζάλ' (ἐκφρασις) φασαρία μεγάλη.
 Τσάζου ρημ. αὐτ. ἐπιθυμῶ πολύ, κάνω κρᾶ. (ἔτσαζα, θὰ τσάξω, ἔτσαξα).
 Τσάκνο τό, τὸ ψιλὸ ξυλαράκι.
 «Ἰκεῖνα τὰ ποδαρούδια τ' σὰ τσάκνα».
 Τσαρβοῦλι τό, τὸ τσαροῦχι.
 Τσαρβουλᾶς ὁ, ὁ φορῶν τσαρούχια.
 Τσαφούτ'ς ὁ, ὁ Ἑβραῖος.
 Τσιγκίστρα ἡ, ἡ τσακίστρα.
 Τσιλέγκ' τό, τὸ χτένι μὲ ἀδάμαντας, (ἡ στλεγγίς εἰς τὴν ἀρχαίαν).
 Τσιντσιόν' τό, τὸ σπουργίτι.
 Τσιρίγκλα ἡ τὸ διαπεραστικὸ ξεφωνητό.
 Τσουλόχα ἡ ἡ Τσοῦλα, ἡ κατωτάτης κοινωνικῆς τάξεως.
 (ἐκ τῆς λέξεως τῆς μεσαιωνικῆς Τσοουλόκων Βλέπε Εὐαγ. Στράτη, «Ἱστορία Σερρῶν», Κων)πολις 1909 σ. 50.
 «Τοὺς ὁποίους Τσουλούκωνας ἡ »χυδαία γλῶσσα ὀνομάζει. . .»
 «Ἡ λέξις Τσουλούκωνες δὲν μοι »φαίνεται ἀσχετος πρὸς τὴν καὶ »νῦν ἐν χρήσει εὐρισκομένην ἐν »Σέρραις δημῶδη λέξιν ἡ τσοου- »λοχιὰ δηλ. ἡ σάρα καὶ ἡ μά- »ρα ὁ ποταπὸς ὄχλος τῆς κατωτέ- »ρας κοινωνικῆς ὑποστάθμης, καὶ »τσοουλόχα — γυνὴ ἀνάγωγος »καὶ εὐτελής».
 Τσουλοχιά ἡ, ἡ ποταπότης, ἡ σάρα καὶ ἡ μάρα.
 Τοῦμκα ἡ, ἡ καροῦλα, τὸ καροῦμπαλο.
 Τσοῦρλος ὁ, ὁ δοθιὴν, ὁ καλόγερος.
 Τσουτσούλα ἡ, ἡ κουκούλα.
 Τσουτσουλάνος ὁ κατσουλιέρης, ὁ κορυδαλλός.
 Τσύφνα ἡ, ἡ ἀσθένεια τῶν ὀρνί-

θων ἡ κόριζα.
 Τσυφνάδ' τὸ ὁ δύστροπος.
 Τσυφνιαζου ρημ. αὐτ. (γιὰ νερὸ) σκάω ἀπὸ δίψα.
 2) βγάζω τὴν κόριζα.
 «Δέκα ὀρνίθες τσύφνιασαν».
 Τσιλιμίγκας ὁ, ὁ λεπτὸς σὰν τσίρος.
 «Εἶνι ἓνας τσιλιμίγκας, κρέας δὲν ἔχ' ἀπάνου τ'».
 Τσιντζιφίλ' τὸ ἡ πιπερόριζα διὰ τὸ σαλέπι.
 Τσόκανος ὁ τὸ ρόπαλον.
 (Βυζαντινῆς ἐποχῆς Τζοκανιστήριον δηλ. σφαιριστήριον Κ. Παπαρηγοπούλου Δ' σ. 230).
 Τσιούτσιουρας ὁ ἡ κάνουλα.
 Τορφαντὸ τό, τὸ πρωτόλειον, τὸ προφαντό.
 Τουκλί τό, τὸ ἄρνι ἡλικίας ἐνὸς ἔτους.
 Τουρκέλια τά, τὰ Τουρκάκια.
 Τουφάν' τὸ ὁ τυφῶν, ἡ θύελλα.
 Τραντάφυλλα τά, τὰ τριαντάφυλλα.
 Τραχηλιά ἡ, ἡ ποδιά.
 Τριόδ' τὸ ἡ ξεβγαλμένη (τῶν τριόδων.)
 «Ἄς τὴν αὐτὴν εἶνι ἓνα τριόδ'».
 Τρουφὸ τό, τὸ κούφιο, τὸ ζούφιο.
 Τρώω ψωμί ρημ. αὐτ. γευματίζω.
 Ἐκατσαν νὰ φᾶν-ψωμί
 Κάθησαν νὰ γευματίσουν.

Φ

Φαγκρίζου ρημ. αὐτ. φεγγίζω.
 Φαρδουσύν' ἡ, ἡ ἄπλα, ἡ εὐρυχωρία.
 Φεγγούδα ἡ, ἡ φουφοῦ.
 Φιλιά ἡ τὸ τραπέζωμα, ἡ ἐστίασις.
 Φιλί τὸ (φελί) τὸ κομματί πῆττας, πορτοκαλιοῦ, πεπονιοῦ.
 Φιλεύω ρημ. ενεργ. φιλοξενῶ, ἐστιῶ κᾶνω τὸ τραπέζι.
 Φισφισὲς ὁ, ὁ ἰδιότροπος, ὁ σχολαστικὸς διὰ τὴν ὑγείαν του.
 Φλαμούρ' τό, τὸ τίλιο.
 Φλιάκα καὶ φιάκα ἡ παιδικὸ παιγνίδι ἀπὸ ξύλο κουφοξυλιάς μὲ ἔμβολο.

Φοινίξ τό, ἡ γλῶσσα, τὸ χαβιάρι.
 Φουλτακίδα ἢ, ἡ φυσαλίδα, ἡ φου-
 σκα.
 Φουρκάλ' τὸ ἡ σκούπα (περιοχῆς
 Δαρνακοχωριῶν).
 Φουρκαλίζου ρημ. ἐνεργ. σκουπίζω.
 Φουρλαντίζουμι ρημ. παθ. ἐξάπτο-
 μαι.
 Φουρφούρ' τὸ ὁ χάρτινος μῦλος
 τῶν παιδιῶν.
 Φτῶ ρημ. ἐνεργ. φτύνω.
 Φυράδα ἢ, ἡ χαραμάδα.
 Φυσερὸ τό, ἡ βεντάλια.
 Φυσοῦρα ἢ, τὸ καλάμι πὺ φουσοῦν
 τὴν φωτιά.
 Φρίξ' ἢ, ἡ ταραχή, ἡ τρομάρα, ἡ
 φρίκη.
 Φτὶ τό, τὸ αὐτί.
 Φτῦμα τό, τὸ πτύελον.
 Φώκιο τό, τὸ ἐρασύπελας, τὸ ἀνεμο-
 πύρωμα.

X

Χαμπηλὸς ὁ, ὁ χαμηλός.
 Χαμπηλώνου ρημ. αὐτ. χαμηλώνω.
 Χαραῆ ἢ Χαραυγή, τὸ γλυκοχάραμ-
 μα.
 «Χαραῆ ἦταν ὅταν ἦρθι.»
 Χαρνταχούσ' τὸ κουρέλι διάτρυτον.
 Χαρχάλ' τό, τὸ λειρί.

Χάσκα ἢ, ἔθιμον παλαιὸν Σερραϊ-
 κόν. (Βλέπε Σερραϊκὰ Χρονικὰ
 Β' τόμος σελ. 154 καὶ 156.)
 Χαψιὰ ἢ, ἡ μπουκιά.
 Χιλισκάρ' τό, τὸ λυθρίνι τῆς λίμνης.
 Χλαπανίζου ρημ. αὐτ. καταβροχθί-
 ζω.
 Χαχαλέρας ὁ, ὁ χάχας, ὁ χαζὸς καὶ
 γελοῖος.
 Χιλιδουნიές οἱ αἱ φακίδες, τοῦ προ-
 σώπου.
 Χόβ' τὸ ἡ φορὰ (ἐν χρήσει εἰς τὰ
 Δαρνακοχώρια).
 Χουλιάρ' τό, τὸ κουτάλι.
 Χρεία ἢ τὸ ἀποχωρητήριον.
 πρὸς βωμολόχον :
 «Ἰκείνου τοῦ στόμα τ'... χρεία.»
 Χτικιάρ' ὁ φυματικός.
 Χτικιὸ τὸ ἡ φθίσις, ἡ φυματίωσις.

Ψ

Ψαλλίδα ἢ, ἡ χάρτινη σαῖτα, (εἶδος
 χαρταετοῦ).
 Ψές ἐπιρ. χρον. γθές τὸ βράδυ.
 Ψυχοῦ (μόνον εἰς τὴν γενικὴν) τὸ
 ψυχοσάββατον.
 Ψυχρούδα ἢ ψυχρίτσα.
 Ψυχρώνου ρημ. αὐτ. ἡ μεταβολὴ
 τοῦ καιροῦ εἰς τὸ ψυχρότερον.
 «ψύχρουσι πάλι σήμερα».

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΛΕΞΕΩΝ ΕΚ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ
ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ ΣΕΡΡΩΝ (1)

A

- *^oΑβτζῆς ὁ κυνηγός
^oΑγᾶς ὁ Τουρκος ἀξιωματοῦχος (ἀ-
 μόρφωτος)
^oΑερὰν τὸ ἀραιωμένο ὑγρὸ (γιαοῦρ-
 τι, ἀσβέστι.)
^oΑκανὲς ὁ χαλβᾶς Σερρῶν, ὁ ἀκα-
 νὲ χαλβᾶς.
^oΑλαμπᾶς τὸ κόκκινο ραπάνι.
^oΑλατζᾶς ὁ ὕφασμα βαμβακερὸ
^oΑλισβερίς τὸ ἡ συναλλαγὴ
^oΑλτσιάκης ὁ, ὁ δειλὸς
^oΑμὰν ἐπίρ. πῶ, πῶ.
^oΑμανὲς ὁ, τουρκικὸ τραγοῦδι.
^oΑμανέτι τό, τὸ πακέτο, δῶρον, δέ-
 μα.
^oΑμπᾶς ὁ, ὕφασμα χοντρό μάλλινο,
 σαμαροσκοῦτι.
^oΑμπντέστι τό, καθαρισμὸς τῶν Ὀθ-
 ωμανῶν μὲ πλύσιν τοῦ σώματος
 πρὸ τῆς προσευχῆς.
^oΑραλῆκι τό, ἡ χαραγμαῖδα.
^oΑραμπᾶς ὁ, ἡ ἄμαξα
^oΑραμπατζῆς ὁ, ὁ ἄμαξηλάτης
^oΑρκὰς ὁ οἱ πλάτες, ἡ ράχη
^oΑρναούτης ὁ, ὁ Ἄλβανὸς
 *^oἌρτζι τὸ ἡ Ἄρτζουχάλ' τό, ἡ αἴ-
 τησης, ἡ ἀναφορά.
^oΑρτιρμὰς ὁ ἡ μεταβίβασις ἐπιβατῶν
 *^oἌρτιρντῶ ρημ. περισεύω
 *^oἌσικερὲ ἐπίρ. φανερά
^oἌσίκης ὁ, ὁ λεβέντης
^oἌσικλίκι τό, ἡ λεβεντιά
^oἌσκέρι τό, ὁ στρατὸς
^oἌσμᾶκι τὸ ἔλος μὲ ἀμμόδην βυθὸν

- ^oἌστὰρ τό, ἡ φόδρα, τὸ στέλεχος
^oἌσκολσούν ἐπίρ. εὔγε, μπράβο.
^oἌτι τὸ τὸ ἄλογο ἱππασίας.
^oἌτζαμῆς ὁ ἀδάης, πρωτόπειρος.
^oἌτζαμιλῆκι τὸ λάθος ἀπὸ ἔλλειψιν
 πείρας.
 *^oἌτζεμπα ἐπίρ. ἄρα γε ;
^oἌσπούρ' τὸ κεχρὶ διὰ τὰ κανάρια.
^oἌφεριμ ἐπίρ. μπράβο, εὔγε.
^oἌφιὸν τό, τὸ ὄπιον, ὁ μήκων.
^oἌχμάκης ὁ, ὁ εὐήθης, ὁ κουτός.

B

- Βακούφ' τό, τὰ ἀνήκοντα εἰς Ὀθω-
 μανικὴν κοινότητα.
 Βαλῆς ὁ Γενικὸς Διοικητής.
 Βασγεσιτίζω ρημ. βαρυνέμαι καὶ πα-
 ραιτοῦμαι, περαιτέρω προσπα-
 θείας.
 Βαράκ' τὸ Χρυσὸ λεπτὸ φύλλο πρὸς
 διακόσμησιν κρεάτων.
 Βαρακῶνω ρημ. ἐπιχρυσώνω μὲ
 λεπτὰ χρυσᾶ φύλλα.
 Βεζύρης ὁ Ὀθωμανὸς πρωθυπουργ-
 γός.
 Βελῆς ὁ Ἐπίτροπος.
 * Βεράν τὸ σαράβαλλο, ἐρειπωμένο.
 Βιζνὲς ὁ, ἡ ζυγαριὰ ἀκριβείας τῶν
 φαρμακείων.
 «Οὔ... τὸ ζυγίζεις μὲ τὸ διζνέ...»

Γ

- Γαϊτάνι τὸ παχὺ μεταξωτὸ ἡ μάλ-
 λινο σειρίτι.
 Γελέκι τὸ τὸ γιλέκο.

(1) Αἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμεναι λέξεις ἔπαυσαν νὰ εὐρίσκονται σήμερον ἐν χρήσει.

Γιαβᾶς ἐπίρ. σιγά.
 Γιαβάσικος σιγανός, ἀμβλύς.
 «ὁ καπνὸς αὐτὸς εἶναι γιαβάσικος».
 Γιαβροῦ τὸ νεογόνον
 Γιαζικ ἐπιρ. κριμα
 Γιακᾶς ὁ, τὸ περιλαίμιον
 Γιαλαντζῆ ὁ ψεύτικος
 Γιάνκα ἐπιρ. Λοξά
 Γιάν-κεσετζῆς ὁ ληστής
 Γιαοῦρι τό, τὸ ξυνόγαλο
 Γιαπὶ τό, ἡ σκαλωσιά, τὸ ἐργοτάξιον
 * Γιαρντίμ³ τὸ ἡ βοήθεια
 Γιασμᾶκ³ τό, ἡ καλύπτρα τοῦ προ-
 σώπου
 Γιατάκι τὸ ἐνδιαίτημα, στρῶμα, ἄ-
 συλον.
 Γιαχνὶ τὸ κρέας μαγειρευμένον μὲ
 κρεμμύδι καὶ λίπος.
 Γιαχουντὶ ὁ, ὁ Ἑβραῖος.
 Γινάτι τὸ τὸ πείσμα
 Γινατοῆς ὁ, ὁ πεισματάρης
 Γιὸκ ἐπιρ ἡ ἄρνησις, ὅταν δὲ ὑπάρ-
 χῃ
 Γιὸκ παρᾶ ἐπίρ. εὐθηνὸν
 Γιουβαρλάκια τὸ φαγητὸν μὲ κιμᾶ
 κρέας καὶ ρῦξι, εἰς σβώλους
 * Γιουμουρταλῆ τὸ κουλοῦρι μὲ
 αὐγά
 Γιουροῦσι τὸ ἡ ἔφοδος
 Γκάζι τό, τὸ πετρέλαιον.
 * Γκαϊλὲς ἡ, ἡ φροντίς, ἡ μέριμνα
 Βάσανα.
 Γκαῖντα ἡ, ὁ ἄσκαυλος
 Γκαῖντατζῆς ὁ ἄσκαυλοπαίκτης.
 * Γκεβρέκι τό, τὸ κουλοῦρι μὲ ση-
 σάμι.
 Γκέμι τὸ τὰ ἡνία
 Γκιζερῶ ῥήμ. ἐνεργ. περιδιαβάζω.
 Γκιορντάνι τὸ τὸ περιδέριον
 Γκιουβέτσι τό, ἡ ἀπλωτὴ χύτρα διὰ
 φύρονον, τὸ μαγειρευμένον εἰς τὴν
 χύτραν αὐτὴν ψητὸ κρέας μὲ τὸ
 ρῦξι ἢ μακαρόνια.
 Γκιούμι τό, μετᾶλλινη στάμνα ἀπὸ
 τενεκὲ ἢ χαλκὸν
 Γκιουρλοῦκι τό, ἡ ἀκαθαρσία, τὸ
 ἀκάθαρτον ἐμπόδιον εἰς σωλήνα.
 Γκιρίζ³ τό, ὁ ὑπόνομος.

Γοῦρι τὸ ἡ ἀγαθὴ τύχη.
 Γουρλοῦ τό, ὁ τυχερός.
 Γουρλούδικο τό, τὸ τυχερὸ
 Γουρσοῦζης ὁ, ὁ κακότυχος
 Γουρσοῦζικος ὁ, ὁ φέρων κακὴν τύ-
 χην.
 Γρόσι τό, ἀπὸ τὸ Τουρκικὸν ΚΟΥ-
 ΡΟΥΣ, τὸ 1 ἑκατοστὸν τῆς
 Τουρκικῆς Λίρας.

Δ

(θα προφέρεται ἔπως τὸ Γαλλικὸν D)

Δαβᾶς ὁ, ἡ δίκη
 Δαβατζῆς ὁ, ὁ φιλόδικος, ὁ φίλος
 πόρνης.
 Δαβατοῦρι τό, ἡ διένεξις, τὸ ἐπει-
 σόδιον.
 Δαβραντῶ ρημ. δυναμώνω, ἀναρ-
 ρωνύω.
 Δαβράντισμα τό, τὸ δυνάμωμα.
 Δαηλήκι τό, ὑπερήφανος ἀντίστασις
 Δαῆς ὁ, ὁ παλληκαρᾶς, ὑπερήφανος.
 Δαῖφᾶς ὁ, ἡ οἰκογένεια.
 Δαῖρὲς ὁ τὸ δέφι, τὸ τύμπανον—
 κρόταλον χορευτρίας.
 Δάλ³ τό, ὁ κλάδος.
 Δαλγκᾶς ὁ, τὸ κῆμα
 Δαμαζλήκι τό, ἡ ῥάτσα, ἡ καλὴ γενεὴ
 Δαμάρι τό, ἡ φλέβα, (τό λατομεῖον)
 Δαμλᾶς ὁ, ἡ συμφόρησις, ἡ ἀπο-
 πληξία.
 Δαούλι τό, τὸ τύμπανον.
 Δαραβέρι τό, ἡ συναλλαγὴ.
 Δέγγι τὸ ὁ ἕνας σάκκος τοῦ φορτίου
 Δεγκτοῆς ὁ, ὁ καπνεργάτης ὁ εἰδι-
 κὸς εἰς τὴν συσκευασίαν τῶν δε-
 μάτων.
 Δελάλης ὁ ὁ δημόσιος κήρυξ
 Δελβὲς ὁ τό κατακάθι τοῦ καφέ εἰς
 τό φλυτζάνι.
 Δεμιρ-μπᾶς τό, τὸ ἀκινητοποιηθὲν
 κεφάλαιον.
 Δερέκ³ τὸ ἡ δοκός.
 Δερὲς ὁ, ὁ χείμαρρος, ἡ χαράδρα.
 Δερβίσης ὁ Ὁθωμανὸς καλόγηρος.
 Δέφι ἐπίρ. ἀποχή, «μακρὰ ἀπὸ
 μένα»
 Διβάνι τὸ=εἶδος καναπέ,

Δισαρλίκι τό, ὁ ἀνδρῶν, τὸ ἔξω τοῦ
χαρεμίου.
Δολανδιρτζῆς ὁ, ὁ πειστικὸς ὁ κατα-
φερτζῆς μὲ δόλον.
Δόλγερας ὁ, ὁ κτίστης
Δολμὰς ὁ τὸ γεμιστό.
Δονμὲς ὁ ἀλλαξοπιστήσας εἰς Ὀθω-
μανὸν Ἑβραῖος.
Δονδουρμὰς ὁ, τὸ παγωτό.
Δόρτια τὰ οἱ τεσσάρους τῶν ζαριῶν.
Δουβὰρ τὸ ὁ τοῖχος.
Δουβλέτ τὸ, τὸ κράτος, ἡ ἐπικρά-
τεια.
Δουϊνιάς ὁ, ὁ κόσμος.
Δουλάπι τό, τὸ ἐρμάριον.
* Δουνανμὰς ὁ ἡ φωταψία.
Δουσεμὲς ὁ τὸ πάτωμα.
Δούσικο τό, τὸ ἴσιο
Δραγασιὰ ἡ, ἡ ψηλὴ καλύβα τοῦ
Δραγάτη.
Δραγάτης ὁ, ὁ ἀγροφύλαξ.
Δραγουμάνος ὁ, ὁ διερμηνεὺς (ἐκ
τοῦ Τερτζουμάν).
Δράμι τό=1)400 τῆς ὀκάς.

E

* Ἐμσερης ὁ, ὁ φαντάρος
Ἐξίκ τὸ λιποβαρές, τὸ ξίκι.
Ἐργένης ὁ, ὁ ἀνύπαντρος, ὁ ἐλεύ-
θερος.
Ἐρίφης ὁ ἀξιοπρεπὴς κύριος.
Ἐφέντης ὁ, ὁ αὐθέντης, ὁ κύριος.

Z

* Ζαΐφης ὁ ὁ ἀδύνατος.
* Ζαΐφικο τό, τὸ ἀδύνατο.
Ζαμάνι τὸ ὁ καιρὸς, ὁ χρόνος.
«Χρόνια καὶ Ζαμάνια εἶχαμε νὰ σὲ
δοῦμε.»
Ζαμπάκι τό, ὁ κρίνος.
* Ζαμπίτης ὁ ἀξιωματικὸς.
Ζάπτι τὸ ἡ ἐξουσία, ἡ καθυπόταξις
ὁ χειρισμὸς.
«Δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω ζάπτι,
δὲν μπορῶ νὰ τὸ διευθύνω.»
* Ζαπτιές ὁ, ὁ χωροφύλαξ.
Ζάρι τὸ ὁ κύβος
Ζαρίφης ὁ εὐμορφος.

Ζαρζαβάτι τὸ τὰ λαχανικά.
Ζαρζαβατοσῆς ὁ, ὁ μανάβης.
Ζαχερὲς ὁ, ἐφόδια εἰς τρόφιμα.
Ζεγκι τὸ ὁ ἀναβολεὺς
Ζεμπίλι τό, Δερμάτινος ἡ ψαθωτὸς
σάκκος μὲ λαβάς.
* Ζιαφέτ τὸ, ἡ διασκέδασις.
Ζόρι τὸ ἡ βία, ἡ δυσκολία.
Ζοριλίκι τό, ἡ παρεμβολὴ δυσκολιῶν
Ζουκούμ τὸ, ἡ ροδοδάφνη
* Ζουμπερέκ τὸ ἐλατήριον
Ζουρνὰς ὁ, ἡ πίπιζα
Ζουρνατζῆς ὁ, ὁ παίζων πίπιζαν.
Ζουμποῦλι τὸ ὁ ὑάκινθος.

I

Ἰμάμης ὁ, ὁ Μουσουλμᾶνος ἱερεὺς
Ἰμάμ μπαιλντι τὸ φαγητὸν μελι-
τζάνες γιαχνι μὲ τὸ λάδι.
Ἰμπλιμπλι τό, τὰ ἀφράτα στραγάλια
Ἰμπρισιμ τό, τὸ μεταξωτὸ κορδόνι
Ἰναέτης ὁ πεισματάρης
* Ἰνταρὲ τὸ ἡ οἰκονομία
Ἰνσάφ ἐπίρ. ἀρκετά, φθάνει.
Ἰρεντὲς ὁ, ὁ τρίψτης.
Ἰσνάφ τὸ, τὸ σινάφι, ἡ συντεχνία.
Ἰστὲ ἐπίρ. ἰδού, νά.
Ἰστάχ τὸ, ἐπιθυμία.

K

Καβάσης ὁ, ὁ θυρωρὸς ἔνοπλος φύ-
λαξ, πατριαρχεῖου, προξενεῖου, ἡ
Μητροπόλεως ἐπὶ Τουρκοκρατίας.
Καβούκι τό, τὸ πράσινο μεγάλο φέσι
χωρὶς φούντα τῶν Μουσουλμᾶ-
νων καλογήρων.
Καβούν τὸ, τὸ πεπόνι
Καβουμὰς ὁ, τὸ φρυγανισμένον ψητὸ
Καβουρντίζω ρημ. φρυγανίζω.
Καβουρτιστήρι τό, τὸ κυλινδρικὸ
καβουρντιστήρι τοῦ καφέ
Καζάντια τά, τὰ κέρδη
Καζαντίζω καὶ Καζαντῶ ρημ. κερ-
δίζω
Καζίκ τὸ, ὁ πασαλίσκος, τὸ πάθημα
Καζικόνω ρημ. προξενῶ ζημίαν
Καϊκι τό, τὸ σκάφος
Καϊκτσῆς ὁ, ὁ κύριος τοῦ σκάφους.

Καϊμακάμης ὁ ἔπαρχος ἐπὶ Τουρκοκρατίας
 Καϊμάκι τό, τὸ ἀφρωδες ἀπάνθισμα εἰς τὸν καφὲ καὶ εἰς τὸ γάλα.
 Καῖς τό, τὸ γλυκοπήρουνο βερούκων.
 Καλαί τό, ὁ κασιτέρος
 Καλαϊλί τὸ σκεῦος, ἐκ κασιτέρου.
 Καλαϊτζῆς ὁ, ὁ γανωτής.
 Καλαμπαλίκι τό, τὸ πλῆθος, ὁ συρφετός, ἢ σαβοῦρα.
 * Καλκατζῆς ὁ, ἡ ἀκρίδα
 Κάλπικος ὁ, ὁ κίβδηλος, ὁ πλαστός.
 Κάλπης ὁ, τὸ χωρὶς ἐμπιστοσύνην ἄτομον, ὁ διαψεύδων δοθεῖσαν ἐμπιστοσύνην.
 Καλπουζάνης ὁ, ὁ κάλπης.
 Καλοῦπι τὸ ὁ τύπος, ἡ μήτρα χυτηρίου.
 Καλουπτσῆς ὁ κατασκευάζων τύπους
 Καλουπώνω ρημ. γεμίζω τύπους.
 Καλάκ' τό ἡ σέλλα, μεταφορικῶς ἡ πόρνη.
 Καλντερίμ' τό, τὸ λιθόστρωτον.
 Κάλφας ὁ, ὁ τεχνίτης.
 Καμίς' τό, τὸ καλάμι
 Κανᾶ ἡ κόκκινη χρωστικὴ οὐσία διὰ τοὺς ὄνυχας τῶν Τουρκίδων.
 Καδαΐφι τὸ γλύκισμα ταψιοῦ μὲ σιρόπι καὶ βούτυρο.
 Καντάρι τό, ὁ στατήρ
 Κανταρτζῆς ὁ, ὁ ζυγιστής, ὁ κατασκευάζων στατήρας.
 Καντιρδίζω ρημ. καταπεῖθω
 Καδιφές ὁ, τὸ βελουδο
 Καπάκι τό, τὸ κάλυμμα
 Καπαμαῶς ὁ φαγητὸν μὲ κρέας, τὸ κοκκινιστό.
 Καπιτζίκ' τό ἡ μικρὰ θύρα
 Καπλαδίζω ρημ. ἐνεργ. ἐπενδύω
 Καπλαμαῶς ὁ τὸ στρώμα ἐπενδύσεως
 Καρᾶ = Μαῦρος, τιθέμενον ὡς πρῶτον συνθετικόν, σημαίνει δυνατός, σκληρός, μεγάλος, διακεκριμένος, σημαίνων.
 Καραγάτσι τό, ἡ πετεῖα
 Καραγκιόζης ὁ, ὁ μαυρομμάτης
 Καραγκιόζικα ἐπίρ. ἔντονα, ζωηρά.

Καρακόλι τό, τὸ ἀστυνομικὸν τμήμα
 Καραοῦλι τὸ ὁ σκοπός, ἡ σκοπιὰ.
 Καράρ' τό, ἡ ἰσορροπία, ἡ ἰσοζύγισις.
 «τὸ ἔφερε στὸ καράρ'».
 Καρίσ' τό, ἡ σύγκρουσις, τὸ τσίγκρισμα τῶν αὐγῶν τοῦ Πάσχα.
 Καρπούζ' τό, τὸ καρπούζι, ὁ ὕδροπέπων.
 Καρσιλαμαῶς ὁ, ὁ χορὸς δύο ἀτόμων ὅταν χορεύουν κατὰ μέτωπον.
 Καρτάλι τό, τὸ ὄρνεον. «Ἔπесαν ἀπάνω τ' ὄρν τὰ καρτάλια».
 Κασαμπᾶς ὁ, ἡ πόλις
 Κασκαβάλ' τό, τὸ τυρὶ κασέρι.
 Κασμαῶς ὁ τὸ ἀξινάρι
 Καδῆς καὶ Κατῆς ὁ, ὁ Ὀθωμανὸς δικαστής.
 * Κατίλ' τό, ἡ ἀνήλιος ὑπόγειος φυλακή.
 Κατροάμ' τό, ἡ πίσσα.
 Κατσαμάκ' τό, ζύμη ἀπὸ ἄλευρον καλαμποκιοῦ μὲ λίπος.
 Κατσιρμαῶς ὁ, ὁ δραπέτης.
 Κατσαρδῶ ρημ. δραπετεύω. «Τὸ κατσίρδησε» τρελλάθηκε.
 Καυγᾶς ὁ ἡ φιλονεικία.
 Καψοῦλι τό, τὸ ἔνασμα
 Κεζάπ' τό, τὸ βιτριόλι
 Κελεμπέκι τό, τὸ φυματικόν
 Κελεποῦρι τό, τὸ εὔρημα εὐκαιρίας
 Κεμέρι τὸ ἡ ζώνη μὲ θήκην διὰ χρυσᾶ νομίσματα, 2) τὸ ὕδραγωγεῖον.
 Κεμπάπ' τό, τὸ σουβλάκι
 Κερβάν' τὸ ἀγορὰ πανηγυρις, (ἐκ τοῦ караβάν)
 Κερεστές ὁ ἡ ξυλεία
 Κερεστετζῆς ὁ, ὁ ξυλέμπορος
 Κερχανές ὁ, τὸ χαμαιτυπεῖον
 Κερχανετζῆς ὁ, ὁ προαγωγός.
 Κεσάτι τὸ ἡ ὑφesis τοῦ ἐμπορίου, ἡ ἔλλειψις συναλλαγῆς.
 *, Κεσκίνης ὁ, ὁ κοφτερός.
 Κεσές ὁ ἡ κούπα
 Κέφι τό, ἡ ὄρεξις, ἡ ψυχικὴ ἔφesis
 Κεσμῆς ὁ, ἡ κοφτὴ γυμνὴ καραμέλλα.

Κεφτές ὁ (ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ κ ο ι - φ τ ἔ) ὁ κεφτές.
 Κεχαγιᾶς ὁ, ὁ ἐπιβλέπων, ὁ ἔφορος
 Κεχριμπάρ' καὶ Κεχλιμπάρ' τὸ ἡ-
 λεκτρον
 * Κιαμέτ' τό, ὁ κατακλισμὸς
 Κιλίμ' τό, τὸ ἐλαφρὸ χαλί
 Κιμπάρης ὁ, ὁ ἐκλεκτικός.
 Κιοτσέκι τό, ἡ χορεύτρια ἀκισμῶν.
 Κιούγκι τὸ ὁ ὑδροσωλήν, πῆλινος ἢ
 μετάλλινος
 Κιουλάφ' τὸ Ἄλβανικὸν πιλίδιον
 Κιουπέγκι τό, τὸ ἐξωτερικὸν φύλλον
 καταστήματος.
 Κιούπι τό, τὸ πιθάρι
 Κιουτούκ' τὸ τό στέλεχος κτηματο-
 λογίου, ὁ κορμὸς.
 * Κιρᾶς ὁ τὸ ἀγώγιον, τὸ ἐνοίκιον
 ἀκινήτου.
 Κιρατζής ὁ, ὁ ἀγωγιάτης, ὁ μισθω-
 τῆς ἀκινήτου.
 * Κιρμέζι τὸ ἡ κόκκινη φυτικὴ βαφή
 Κισμέτ τὸ ἡ μοῖρα, τό γραφτὸ.
 Κιτάπ' τό, τὸ βιβλίον
 Κολαῖ τὸ εὐκολον
 Κολαούζος ὁ, ὁ ὁδηγὸς
 * Κομπάκ' τὸ καὶ Κομπαλάκι τό, τὸ
 κοτσάνι τὸ στέλεχος τοῦ καλαμ-
 ποκιοῦ.
 Κονάκ' τό, τὸ κύριον κτίριον ἀγρο-
 κτήματος.
 Κονεύω ρημ. στέκομαι, διαμένω,
 ἐκ τοῦ τουρκ. «κονίορουμ»
 «ποῦ κόνεψε τὸ πουλί;»
 Κονλοῦκι τὸ κεντρικὸν μέρος, πλα-
 τεῖα τῆς προπολεμικῆς πόλεως
 τῶν Σερρῶν μὲ τρίβρυσον εἰς τὸ
 κέντρον (1912).
 * Κοντζές ὁ, τὸ μπουμποῦκι.
 * Κοντουρᾶς ὁ ὑποδηματοποιός,
 * Κοντούρια τά, τὰ παπούτσια
 Κοπούκης ὁ δυσκίνητος
 Κόπτσια ἡ, ἡ πόρπη
 Κορνάζος ὁ, ὁ ἔξυπνος.
 Κοσσεύω ρημ. τρέχω
 Κουβᾶς ὁ, δοχεῖον ἀντλήσεως
 Κουγιοτμτζής ὁ, ὁ χρυσοχόος
 Κουζοῦμ ἐπίρ. ἀρνάκι μου.

Κουλάς ὁ (ἐκ τοῦ τουρκ. «κ ο υ -
 λ ἔ») τὸ κάστρο, τὸ καστέλλι.
 Κουμάρ' τό, τὸ μπαρμποῦτι, τὸ παι-
 γνίδι μὲ τὰ ζάρια.
 Κουμάσι τὸ ὕφασμα καὶ μεταφορι-
 κῶς «τὶ κουμάσι εἶναι»
 Κουμπελίδικο τὸ τὸ θολωτόν.
 Κουμπές ὁ, ὁ θόλος
 Κουμποῦρι τό, τὸ ὀπισθογεμὲς πι-
 στόλι.
 Κουδουρδίζω ρημ. τρελλάινομαι.
 Κουρασὸν καὶ χουρασὸν τὸ ἐπίχρυ-
 σμα ἀμμοκονίας.
 Κουρμπάνι τὸ ἡ θυσία
 Κουρμπέτι τὸ ἡ ξενητεία
 Κουρσούμ τό, τὸ μολύβι, ἡ σφαῖρα,
 τὸ βόλι
 Κουσκούζ' τὸ ζυμαρικὸν εἰς μικρὰ
 σφαιρίδια.
 Κουσουρ' τὸ τὸ ἐλάττωμα, ψεγάδι.
 Κουρκουλούκ' τὸ σκιάχτρο.
 Κουτουράδα ἡ, ἡ ἀσύνητος προᾶξις
 «τὴν ἔκανε τὴν κουτουράδα»
 Κουτουροῦ ἐπίρ. κατ' ἀποκοπὴν
 Κυμᾶς ὁ τὸ ψιλοκομὸν κρέας.
 * Κυρμᾶς ὁ ἡ μισοαλεσμένη ζωο-
 τροφή.

Λ

Λαγοῦμι τὸ ἡ ὑπόνομος
 Λαγουμιτζής ὁ, ὁ κατασκευαστῆς ὑ-
 πονόμων.
 Λαλᾶς ὁ, ὁ θεῖος
 Λελέκι τὸ ὁ πελαργὸς
 Λεσπέρης ὁ, ὁ γεωργὸς
 Λιμὸν τουζοῦ τὸ ξυνο (τρυγικὸν ὄξυ)
 Λιζγάρι τό, ὁ λίζγος, τὸ φτιάρι
 Λιζγαρτζής ὁ ἐργάτης μὲ λίσγον
 Λουλᾶς τὸ τσιμποῦκι
 Λουκουμᾶς ὁ, ὁ λουκουμᾶς, ἐκ τοῦ
 Τουρκικοῦ «λοκμᾶ» ἀπόκομμα
 Λουκοῦμι τό, τὸ λουκοῦμι, μὲ ἄμυλο
 καὶ ζάχαρι.

Μ

Μαγαζι τό, τὸ κατάστημα (ἐκ τοῦ
 Τουρκ. Μαγαζά).
 Μαγκάλ' τό, τὸ πύρανον

- *Μαζαράτ' τό, τὸ βάσανο, τὸ ἀτύχημα.
 Μακαράς ὁ, τὸ καροῦλι, ἡ κουβαρίστρα.
 Μαῖμουν' τό, ἡ Μαῖμοῦ, ὁ πίθηκος.
 Μαῖμουντζηλίκι τό, ὁ μορφασμός
 Μαῖδανός ὁ, ὁ μαϊντανός, τὸ μακεδονῆσι (ἐκ τοῦ Τουρκ. μαγδανό).
 Μαῖχόζικο τό, τὸ ὄξινο, τὸ ξυνὸ
 Μακάτ' τό, σκέπασμα ὑφαντὸ τοῦ ἀργαλιοῦ διὰ καναπέν.
 Μανάβης ὁ, ὁ ὀπωροπώλης (ἐκ τοῦ Τουρκ. μανάφ').
 Μαδέμι τό, τὸ ὄρυκτὸ χυτὸ μέταλλο.
 Μαξοὺς ἐπιρ. ἐπίτηδες
 Μαράζι τὸ κρυφὴ ἐπιθυμία μὲ πόθον ἔντονον ἀνεκπλήρωτον.
 «τὸ ἔβαλε μαράζι»
 Μασαλᾶ ἐπιρ. νὰ μὴ βασκαθῆ
 Μασᾶς ὁ, ἡ τσιμπίδα
 Μασοῦρι τὸ καροῦλι κλωστηρίου ἀπὸ καλάμι, καὶ κατ' ἐπέκτασιν, τὸ σκαρμουῦτσο, διὰ κέρματα μεταλλικά.
 Μαστραφ' τό, τὸ στράφι, ἡ σπατάλη εἰς ὑλικόν. «Κρίμα θὰ πάη στράφι».
 Ματούφης ὁ, ὁ ραμολί, ὁ μπατίρης.
 Μαφᾶς ὁ, ἡ ξύλινη διπλὴ ἔδρα εἰς τὴν ράχιν τοῦ ἵππου.
 Μαχαλᾶς ὁ, ἡ συνοικία.
 Μαχμουῦζι τό, ὁ περηνιστήρ. τὸ πληκτρον τοῦ πετεινοῦ.
 Μαχμουρλοῦς ὁ ὁ ἀγουροξυπνημένος
 Μέγκεμε τό, ὁ συσφιγκτήρ σιδηρουργείου.
 Μεζάρι τό, τὸ Τουρκικὸ μνήμα, τὰ Μεζαρήκια, τὰ Μεζάρια.
 Μεζεληκία τὰ διάφορα ὀρεκτικὰ φαγητά.
 Μεζές ὁ, τὸ ὀλίγον ὀρεκτικὸν φαγητόν.
 «Μᾶς πῆρε στὸ μεζέ» Μᾶς εἰρωνεύεται.
 Μεϊδάνι τό, ἡ πλατεία.
 Μενδρεσές ὁ, τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον.
 Μενεξελί τό, τὸ ἰόχρουν
 Μενεξές ὁ, τὸ ἴον
 Μεντέρι τό, ὁ χαμηλὸς καναπές.
 Μεντεσές ὁ, ἡ στρόφιγξ παραθύρου.
 Μεράκι τό, ἡ διακαῆς ἐπιθυμία.
 Μερακλῆς ὁ, ὁ ἀγαπῶν τὸ καλαίσθητον, τὸ τέλειον.
 Μερακλώνομαι ρημ. καταλαμβάνομαι ἀπὸ ἐπιθυμίαν.
 Μερτζάν' τό, ἡ χάνδρα
 Μεσάλ' τό, τὸ στενόμακρο πανὶ τῆς πινακωτῆς.
 Μετερίζ' τό, ἡ πολεμίστρα.
 Μετζήτ' τό, τὸ ἀργυροῦν κέρμα τῶν εἴκοσ γροσίων.
 Μιλλέτι τό, τὸ ἔθνος
 Μισούρ' τό, τὸ ἀραποσίτι
 Μουαλεμπὶ τὸ χυλὸς ρυζιοῦ
 Μουζαβίρης ὁ διαβολεύς, ὁ συκοφάντης.
 Μουζαβιριά ἡ διαβολή, ἡ συκοφαντία.
 Μουκαέτης ὁ, ὁ δραστήριος, ὁ ἐνεργῶν μὲ πρωτοβουλίαν.
 Μουκαετιά ἡ, ἡ ἀπόφασις πρὸς δρασίν καὶ πρωτοβουλίαν.
 Μουκαφᾶς ὁ, τὸ χαρτόνι
 Μουραφέν' τό, τὸ ἐφεύρημα, ἡ ἐπιδεξιότης.
 Μουρδάρης ὁ, ὁ ἀκάθαρτος ὑλικῶς ἢ ἠθικῶς (ἐκ τοῦ Τουρκ. μουρτάτ)
 Μουσαμᾶς ὁ, τὸ λινόλευον
 Μουσαφίρης ὁ, ὁ ἐπισκέπτης ὁ ξένος.
 Μουστερῆς ὁ, ὁ πελάτης.
 Μουτεσαρίφης ὁ, ὁ νομάρχης
 Μούτλακ ἐπιρ. χωρὶς ἄλλο, ἀφεύκτως.
 Μουτφάκι τό, τὸ μαγειρεῖον (ἐκ τοῦ Τουρκ. μ ο υ τ π ἄ κ βλέπε ἴστ. Παπαρηγοπούλου τόμος ἀπὸ ἀλώσεως σελ. 83).
 Μουφλουζεῦω ρημ. γίνομαι ἀσυνεπῆς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις μου.
 Μουφλούζης ὁ, ὁ ἀσυνεπῆς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του.
 Μουχαμπέτ' τό, ἡ διήγησις, ἡ κουβέντα.
 Μουχάν' τό, φουσερὸ σιδηρουργοῦ.
 «Ἴκειν' ἢ ἀνάσατ' σάν μουχάαν

πηγαίν'»
 Μουχτάρης ὁ, ὁ κατὰ συνοικίαν πά-
 ρεδρος ἐπὶ τουρκοκρατίας.
 Μπαγδατὶ τό, ὁ ἐπιχρισμένος τοῖχος
 μὲ βάσιν ξυλόπηχες.
 Μπαγιάτικο τό, ὄχι φρέσκο, περα-
 σμένο.
 Μπαῖτο τό, τὸ ὕψωμα.
 Μπακάλης ὁ, ὁ παντοπώλης
 Μπαῖράμι τὸ Μεγάλη θρησκευτικὴ
 ἑορτὴ τῶν μωαμεθανῶν,
 «μὴ τοῦ νοῦ τ' μπαῖράμ' κὰν'»
 Μπακίρ' τὸ χάλκωμα
 Μπακλαβᾶς ὁ γλύκισμα ταψιοῦ μὲ
 σιρόπι βούτυρο καὶ καρύδια, κομ-
 μένο ρομβοειδῶς
 Μπακλαβωτὰ ἐπιρ. ρομβοειδῶς.
 Μπακράτσι τὸ χάλκινο κουβαδάκι
 Μπαλντιρ' τὸ, ὁ μηρὸς
 Μπαλτᾶς ὁ, τὸ τσεκούρι, ὁ πέλεκυς.
 Μπαμπᾶς ὁ, ὁ πατέρας.
 Μπαμπέσης ὁ, ὁ ὕπουλος
 Μπαμπεσιὰ ἡ, τὸ ὕπουλον
 Μπαμπέσικα ἐπιρ. ὑπούλωσ
 Μπάρα ἡ μικρὸν τέλμα, λιμνάζον
 νερό.
 Μπαρμποῦτι τὸ, τὸ παιγνίδι μὲ τὰ
 ζάρια.
 Μπατάλης ὁ, ὁ χονδροειδῆς, ὁ ἄκομ-
 ψος.
 Μπατάλικο τὸ, τὸ χονδροειδῆς
 Μπατζάκι τό, ὁ μηρὸς
 Μπατιεβὰ ἐπιρ. ὠρεάν, χωρὶς πλη-
 ρωμῆν.
 Μπαρδᾶκ' τό, τὸ σταμνάκι μὲ κά-
 νουλα.
 Μπαρουτ' τό, ἡ πυρῖτις
 Μπαρχανᾶς ὁ, τὸ ποτοπωλεῖον
 Μπασμᾶς ὁ ὕφασμα μὲ τύπον (ἐμ-
 πριμέ). 2) γένος τοῦ φυτοῦ κα-
 πνός.
 Μπασματζῆς ὁ, ὁ τυπωτῆς ὕφασμά-
 των.
 Μπατακτσιλῆκι τὸ, ἡ καταδολιέυσις,
 ἡ κατάχρησις, ἡ πρᾶξις τοῦ νὰ
 μὴ ἀποδίδῃ κανεὶς τὰ ἐμπεπι-
 στευμένα ἢ τὰ ὀφειλόμενα.

Μπατᾶκ' τὸ ἢ Μπατικ' τὸ μέρος ποῦ
 βουλιάζει.
 Μπατακτοῆς ὁ κακὸς χρεοφειλέτης.
 Μπαχαρικά τά, τὰ ἀρτύματα, (ἐκ τοῦ
 Μπαχάρ)
 Μπαχτσεβάνης ὁ, ὁ λαχανοκηπουρὸς
 Μπαχτσὲς ὁ, ὁ κῆπος, ὁ λαχανόκη-
 πος.
 Μπαχτσισί τό, τὸ δῶρον, τὸ φιλο-
 δώρημα.
 Μπεξαχτᾶς ὁ, τὸ ταμεῖον εἰσπράξεων
 τοῦ καταστήματος.
 Μπέης ὁ Ὄθωμανικὸς τίτλος γαιο-
 κτήμονος.
 Μπεκιάρης ὁ, ὁ ἀνύπανδρος, ὁ ἐλεύ-
 θερος.
 Μπεκρῆς ὁ, ὁ πότης, ὁ μέθυσος.
 Μπελετζοῦκι τό, τὸ βραχιόλι
 Μπελιαλῆς ὁ, ὁ γεμᾶτος φασαρίες
 Μπελιᾶς ὁ, τὸ μπλέξιμο, ἡ φασαρία.
 «Ἐδαλα μπελιά εἰς τὸ κεφάλι
 μου».
 *Μπέλι ἐπιρ. ἴσως
 Μπελτέκης ὁ, ὁ βραδύγλωσσος.
 Μπελτές ὁ, ὁ πολτὸς
 Μπερεκέτι τό, ἡ ἀφθονος ἐσοδεία.
 Μπερμπαντεύω ρημ. διασκεδάζω
 σκανδαλωδῶς, τὸ ρίχνω ἔξω.
 Μπερδῆς ὁ, τὸ παραπέτασμα
 Μπιζερδῶ ρημ. βαρυνέμαι
 Μπιλμπιλ τό, τὸ ἀηδόνι
 Μπιρσίμ τό, βλέπε ἱμπιρσίμ.
 Μπιδὲλ' τό, φόρος ἐξαγορᾶς στρα-
 τιωτικῆς θητείας. Ἀντισήκωμα.
 Μπιτ' ἐπιρ. ὄλως διόλου.
 Μπλιγοῦρι τὸ μισοαλεσμένο σιτάρι
 βρασμένο μὲ τὸ γάλα.
 Μπογάζι τὸ ὁ πορθμὸς, ἡ διῶρυξ
 Μπόι τὸ τὸ ἀνάστημα
 Μποκλοῦκι τὸ ἡ ἀκαθαροσία, τὸ ἐμ-
 πόδιον.
 «πάρ' τα αὐτὰ τὰ μποκλούκια ἀπ
 ἐδῶ».
 Μπογια ἡ, ἡ βαφή, τὸ χρῶμα.
 Μπογιατζῆς ὁ, ὁ βαφειὸς
 Μπόλικο τὸ, τὸ ἀφθονα τὸ περίσσιο
 Μπομπότα ἡ ψωμὶ ἀπὸ καλαμπόκι
 Μπόσικος ὁ, ὁ ἄδειος.

Μποστάνι τό, χωράφι καλλιεργείας
πεπονηῶν καὶ καρπουζιῶν,
Μπούγιουρ ἐπιρ. ὄριστε
Μπουγιουρδὶ τό, γραπτὴ Σουλτανικὴ
διαταγή.
Μπουῦζι τό, ὁ πάγος, τὸ πολὺ ψυ-
χρό.
Μπουλουῦκι τό, τὸ πλῆθος τὸ στίφος
ἢ ἀγέλη. (καὶ μπιλιούκι).
Μπουμπρέκ' τό, τὸ νεφρό.
Μπουνταλᾶς ὁ, ὁ ἀφελῆς, ὁ κουτός.
Μπουδροῦμ' τό, τὸ ἀνήλιον ὑπόγειον
Μπουρέκι τό, ἡ κρεατόπητα ἢ ἡ τυ-
ρόπητα.
Μπουρὶ τό, ὁ σωλὴν, ἡ σάλπιγξ.
Μπουρμαῶς ὁ, ἡ κάνουλα, ὁ ἐκτομίας
Μπουρνοῦζι τό, τὸ λουτρικό.
Μπουρσουκ' τὸ ὁ ἀσβός, ὁ τρόχος.
Μποχτσᾶς τό, ὁ μπόγος, τὸ δέμα μὲ
πάνινο περικάλυμμα. 2) εἶδος
σουβλιστοῦ ψητοῦ ἀπὸ ἐντόσθια
ἀρνοῦ.

N

Νάζι τό, ἡ χαϊδευτικὴ ἀντίρρησης
Ναλμπάντης ὁ, ὁ πεταλωτῆς.
Ναλτσιᾶς ὁ, τὸ πεταλάκι τῶν πα-
πουτσιῶν.
Ναμάζ' τό, ἡ προσευχὴ τῶν Μωα-
μεθανῶν.
Ναργκιλῆς ὁ, ὄργανον καπνίσματος
τοῦ Τουμπεκι
Νεῖσι ἐπιρ. τέλος πάντων.
Νοφουῦζι τό, Σουλτανικὸν πιστοποι-
ητικὸν ἡλικίας.
Ντέφι τό, μικρὸ τύμπανον εἰς τὰς
χεῖρας χορευτρίας.

Ξ

Ξεμποσιαντίζω ρημ., ἀδειάζω, ξε-
φουσκώνω.
Ξεκαλουπώνω ρημ., ἀφαιρῶ τοὺς
τύπους.

O

Ὄβᾶς ὁ, ἡ πεδιάς
Ὄκα ἢ, μετρικὴ μονὰς βάρους στε-
ρεῶν καὶ ὑγρῶν τῆς παλαιᾶς

Τουρκίας, ὑποδαιουμένη εἰς 400
δράμια.
Ὅμουρ τὸ πρόφασις, ἀντίρρησης,
δυστροπία.
Ὄντᾶς ὁ δωμάτιον. «Σαράντα ὄν-
τάδες» προπολεμικὴ συνοικία
πτωχῶν Ἑβραίων ἐν Σέρραις,
πλησίον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου.
Οὔλουκ' τό, ἡ ὑδρορορή.
Οὔτζάκ' τό, ἡ ἐστία, τὸ Τζάκι.
Οὔτσια τά, τὰ τρίτα κατὰ σειρὰν ὠ-
ριμάνσεως φύλλα τοῦ καπνοῦ.

Π

Παζαργκιδῆς ὁ, ὁ ἐκτελῶν θελήματα,
δι' ἀγορὰν τροφίμων.
Παζάρ τό, ἡ ἀγορά, ἡ λαϊκὴ ἀγορά,
«μὴ κάνεις παζάρια» μὴ συζητῆς
διὰ τὴν τιμὴν.
Παζαρλήκ' τὸ συζήτησις ἐπὶ τιμῆς
ἀγοραπωλησίας.
Παντόφλα ἢ, ἡ ἐμβάς, ἡ παντού-
φλα.
Παπούτσι τό, τὸ ὑπόδημα.
Παπουτσιδικο τὸ ὑποδηματοποιεῖον.
Παπουτσηῶς ὁ, ὁ ὑποδηματοποιός.
Παραλῆς ὁ, ὁ εὐπορος.
Παρᾶς ὁ, τὸ τεσσαρακοστὸν τοῦ
Γροσίου.
2) τὸ χρῆμα. «τὸν ἔχει τὸν παρᾶ»
3) τὸ νόμισμα. «σὲ ποιὸν ἔπесе
ὁ πκράς τῆς πῆττας ;»
Παρτάλ' τό, τὸ κουρέλι. «Μάζιψι τὰ
παρτάλια σ'» δηλ. φύγε.
Πασούμια τὰ γυναικεῖες παντόφλες
Πασσᾶς ὁ ἀνώτατος τίτλος ἀξιόμα-
τος εἰς τὸν Σουλτανικὸν στρατόν.
Παστάλ' τό, ἡ τσαμπέλα τῶν καπνο-
φύλλων, τὸ μπουρλιασμα τῶν
φύλλων.
Παστουρμαῶς ὁ, Παστὸ κρέας, ἀρνί,
χοιρινό, ἢ καμήλας.
Πατιρδὶ τό, ὁ θόρυβος.
* Πατλιτζάν' τό, ἡ μελιτζάνα.
Πατσσοῦρα ἢ, τὸ κουρέλι, ἐκ τοῦ
Τουρκ. «πατσάβρα».
Πεζεβέγκης ὁ, ὁ ἄτιμος, ὁ πρόστυ-
χος.

Περβάζι τό, τὸ πλαίσιον, ἡ κορνίζα.
 Περδάχι τό, τὸ πέρασμα στρώματος
 βαφῆς, τὸ στῶμα ἐπιφανείας.
 μεταφορικῶς «τὸν πέρασα ἕνα
 περδάχ'» δηλ. τὸν ἔδειρα.
 Πεσκέσι τό, τὸ δῶρον. «Γιὰ τὸ διά-
 ολο πεσκέσι» δηλ. ἄτακτος.
 Πεσκίρι τό, τὸ προσόψι.
 Πετιμέζ' τό, τὸ πετιμέζι.
 Πεχλεβάνης ὁ, ὁ παλαιστής.
 Πιλάφι τὸ βραστό ρύζι μὲ βούτυρο.
 Πιλίτο' τό, ὁ νεοσσός.
 Πιντῆς ὁ, ὁ φιλάργυρος.
 Πισκιοῦνι τό, τὸ ξύλινο ἐπίπεδο ὅ-
 που τοποθετοῦνται τὰ ψωμιὰ εἰς
 τὸν φούρνον.
 Πισμανεύω ρημ. μετανοῶ, ἀλλάζω
 γνώμην.
 Πιστιμάλ' τὸ λουτρικό.
 Πουγάτσα ἡ καὶ Μπουγάτσα ἡ ἡ
 πῆττα, μὲ λεπτὸ φύλλο.
 Πούλι τὸ, ὁ πεσσός, τὸ πούλι εἰς τὸ
 τάβλι.
 Πούλι τὸ χαρτόσημον, τὸ ἔνσημον.
 Πούστης ὁ, ὁ κίναιδος.

P

Ραβαῖς' τό, τὸ ζωηρὸ γλέντι, τὸ
 ραβαῖσι.
 Ραβάν' τό, τὸ πυκνὸ ταχὺ ἵππικὸ
 βῆμα.
 Ραβανὶ τὸ γλύκισμα ταψιοῦ μὲ σι-
 ρόπι καὶ βούτυρο.
 Ρακὶ τὸ, τὸ οὔζο
 Ραμαζάνι τὸ, Μουσουλμανικὴ θρη-
 σκευτικὴ ἑορτὴ μὲ νηστείαν.
 Ραμπουσ' τό, ράβδος μὲ ἐγκοπὰς
 διὰ τὴν καταμέτρησιν καθημερι-
 νῶν ἴσων πωλήσεων.
 Ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ «ραυάσια»
 Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἰστ. Ἑλλ.
 Ἔθνους Κ. Παπαρηγοπούλου.
 ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως μέχρι τῶν
 καθ' ἡμᾶς χρόνων. ἔκδ. Ν. Γ.
 Πασσάρη Ἀθῆναι 1874 σελ 76.
 «Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐδέησε νὰ κα-
 » ταφύγωσιν εἰς ἐμπειρίαν καὶ
 » τὴν δεξιότητα τῶν κατακτηθέν-

» των, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ καθ'
 » ἑαυτοὺς ἦσαν τοσοῦτον ἀγράμ-
 » ματοι καὶ ἀμαθεῖς ὥστε καθ'
 » ἄπερ λέγει ἡ πολιτικὴ τῆς Κων)
 » πόλεως ἱστορία «κόπτοντες καὶ
 » χαράκια ποιοῦντες διὰ ξύλων
 » ἠρίθμουν ὡς ἔτι, ὡς λέγεται,
 » φαίνονται ἐν τοῖς ταμείοις, ὅ-
 » που οἱ θησαυροὶ αὐτῶν. Λέγου-
 » σι δὲ τὰ ξύλα ταῦτα, ἄπερ ἠ-
 » ρίθμουν καὶ ἀντὶ ἀριθμητικῆς
 » εἶχον καὶ λ)σμοῦ, ὡς καὶ νῦν
 » ἔτι οἱ ἀρτοποιοὶ αὐτῶν χρῶνται
 » καὶ ἄλλοι Ἀγαρηνῶν, ρ α υ ἄ-
 » σ ι α ἤτοι λογαριαστήριον».
 » Ἐν ἄλλαις λέξεσι μετεχειρίζον-
 » το εἰς τὸ δημόσιον αὐτῶν λο-
 » γιστικὸν τὰ ξύλα τὰ καλούμενα
 » σ ύ μ β ο λ ο ν καὶ ἐ γ κ ο π ἰ ς
 » δι' ὧν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τηρη-
 » θησπουδαία τις ἀκρίβεια περὶ
 » τὸν χειρισμὸν τῶν πολλῶν ἑκα-
 » τομμυρίων ὅσα εἰσῆρχοντο εἰς
 » τὸ δημόσιον ταμεῖον καὶ ἐξήρ-
 » χοντο ἐξ αὐτοῦ. Ὅθεν ἐξ ἀνάγ-
 » κης μετεχειρίζοντο εἰς τὸ ἀνώ-
 » τερον τουλάχιστον λογιστικὸν
 » τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα εἰδήμο-
 » νας Ἑλλήνας».

Ραχάτ' τό, ἡ ἀνάπανσις
 Ραχατεύω ρημ. ἀναπαύομαι
 Ρεζίλι τό, ὄνειδος, ντροπῆ. «Μᾶς
 ἔκανες ρεζίλι».
 Ρεμπελιὸ τό, ἡ ἀνυπακοή
 Ρέμπελος ὁ, ὁ ἀνυπάκουος
 Ρεμπέτης ὁ, ἐπαναστάτης
 Ρετσέλι τὸ, ἡ κομπόστα καρπῶν μὲ
 πετιμέζι.
 Ρεφενὲ ἐπιρ. πικ-νίκ, συμμετοχὴ ἀ-
 νάλογος εἰς ἔξοδα.
 Ριντὲς ὁ, ὁ τρίφτης
 Ρουσφὲτ' τὸ, ἡ χαριστικὴ προᾶξις
 κατόπιν δωροδοκίας,
 Ρουφέτι τὸ, ἡ συντεχνία.

Σ

Σάζι τὸ, τὸ Ψαθόχορτο
 Σάϊκα ἡ, τὸ μεγάλο καρφί

- Σαΐνι τὸ, τὸ γεράκι, ἐκ τοῦ τουρκ.
σ α χ ί ν.
- Σακᾶς ὁ, τὸ ἄστεϊον
- Σακατζῆς ὁ, ὁ ἄστεϊος
- Σακάτης ὁ, ὁ ἀνάπηρος
- Σαλβάρι τὸ, ἡ βράκα, Ἐνατολῆς,
Μακεδονίας ἢ Νήσων.
- Σάλι τὸ, ἡ σχεδιά διὰ πέραμα.
- Σαλέπι τὸ, τὸ πρωϊνὸν θερμὸν
ρόφημα ἀπὸ κονιοποιημένους ξη-
ροὺς κονδύλους τοῦ φυτοῦ Σαλέ-
πι.
- Σαλτανάτ' τὸ, ἡ ὑπερηφάνεια, τὸ
γόητρον.
- Σαλχανᾶς ὁ, τὸ σφαγεῖον
- Σαμάρι τὸ, Σάγμα τὸ
- Σαμαρτζῆς ὁ, ὁ σαματοποιὸς
- Σαματᾶς ὁ, ὁ θόρυβος, ὁ κρότος.
- Σαντάλι τὸ, ἡ παντοῦφλα 2) ἢ ἄρ-
μαθιά τῶν καπνοφύλλων.
- Σαντάνι τὸ, τὸ κηροπήγιον, τὸ καν-
δηλέρι.
- Σαντοῦρι τὸ. μουσικὸν πολύχορδον
ὀριζόντιον ὄργανον τῆς Ἐνατο-
λῆς.
- Σαράφης ὁ, ὁ ἀργυραμοιβός.
- Σαραφλήκι τὸ' ἢ πρᾶξις τοῦ ἀργυ-
ραμοιβοῦ.
- Σαρίκι τὸ, 1) ἡ λευκὴ πάννη κου-
λούρα γύρω στὸ φέσι. 2) ἡ βέργα
τῆς ἄρμαθιάς τῶν φύλλων τοῦ
καπνοῦ.
- Σαρμᾶς ὁ, εἶδος φαγητοῦ μὲ κρέας
κιμᾶ εἰς φύλλα ἀμπέλου ἢ λαχά-
νου. (ἄλλως δολμᾶς).
- Σασιρμᾶς ὁ, ὁ κυκεών, ἡ ἀνακα-
τωσιά.
- Σασιρδῶ ρημ. ζαλίζομαι, τὰ χάνω.
- Σαστίζω ρημ. ζαλίζομαι, τὰ χάνω,
(ἐκ τοῦ τουρκ. σασά καλίορουμ).
- Σατῆρι τὸ, τὸ χασαπομάχαιρο.
- Σαχανάκι τὸ μικρὸ σαχάνι,
- Σαχάνι τὸ, τὸ μετάλλινον πιάτο μὲ
λαβάς.
- Σεβδαλῆς ὁ, ὁ ἔρωτύλος.
- Σεβδᾶς ὁ, ὁ ἔρωτος.
- Σεκέρ τὸ, τὸ ζαχαρωτὸν.
- Σεκερτζῆς ὁ, ὁ ζαχαροπλάστης.
- Σεκλέτι τὸ, ἡ στεναχώρια.
- Σεκλετίζομαι ρημ. στενοχωροῦμαι.
- Σελάχι τὸ, τὸ ζωνάρι παλαιᾶς τουρ-
κικῆς στολῆς.
- Σελιαμέτ' τὸ, ἡ σωτηρία.
- Σεμπάπ' τὸ, τὸ ψυχικόν.
- Σεντοῦκι τὸ, τὸ κιβώτιον διὰ τὸν
ρουχισμὸν.
- Σεραϊ τὸ, τὸ παλάτι, τὸ ἀνάκτο-
ρον.
- Σεργιάνι τὸ, τὸ εὐχάριστον θέαμα.
- Σεργιανίζω ρημ. πηγαίνω εἰς εὐχά-
ριστον θέαμα.
- Σεργκί τὸ, προδήκη ὑπαιθροῦ
πραμματευτή.
- Σερμπέτι τὸ, τὸ πυκνόρρευστο συρό-
πι, ἢ ἄσβεστοπολτός.
- Σερσέμης ὁ, ὁ ἀνήσυχος, ὁ ἀτίθασ-
σος.
- Σέρτικος ὁ, ἀψύς, «πολὺ σέρτικα
τὰ τσιγάρα».
- Σέτι τὸ, τοῖχος ἀνασχέσεως.
- Σεφτῆς ὁ, ἡ πρώτη πρᾶξις συναλ-
λαγῆς.
- Σιαμάρ' τὸ, τὸ ράπισμα.
- Σιασίκης ὁ, ὁ ἀλλοιθωρος.
- Σιατσιάκι τὸ, τὸ γεῖσον.
- Σιλτῆς ὁ, ὑφαντὸ ὑπόστρωμμα.
- Σιμίτι τὸ, τὸ ἐπτάζυμο κουλοῦρι
- Σιμισῆρ' τὸ ὁ πυξὸς
- Συδριβάν' τὸ, ὁ πήδαξ.
- Σιουμπάρα ἡ τριχωτὴ σκούφια.
- Σιουρμῆς ὁ, μαύρη καλλυντικὴ βα-
βὴ διὰ τὰ μάτια τῶν Τουρκίδων.
- Σίσκος ὁ, ὁ παχύς. (ἐκ τοῦ Τουρκ.
σ ι σ μ ἄ ν).
- Σιτζαδῆς ὁ, τὸ ἑλαφρὸ στρωσίδι, τὸ
κιλίμι.
- Σκεμπέ ἡ, ἡ κοιλιά, ὁ πατοῦς. (ἐκ
τοῦ Τουρκ. ἰ σ κ ε μ π ἔ).
- Σοβᾶς ὁ, τὸ ἐπίχρισμα τοίχου.
- Σοβαδίζω ρημ. ἐπιστρώνω ἐπίχρι-
σμα.
- Σοβατζῆς ὁ, ὁ τεχνίτης τοῦ ἐπιχρί-
ματος.
- Σοί τὸ, ἡ γενεά, ἡ καταγωγὴ. »ἀπὸ
καλὸ σ ό ἱ.
- Σοκάκι τὸ, ὁ στενὸς δρόμος.

Σόνει, σόνεται, σόθηκε. ρήμ. τελει-
ώνει (ἐκ τοῦ τουρκ. σ ὀ ν τέλος)
Σορτοῦκο τό, τὸ σακκάκι
Σορτουκλεμές ὁ, τὸ ἀπόβρασμα τῆς
κοινωνίας.
Σιουμπές ὁ, ἡ ὑποψία.
Σουτζοῦκι τὸ, τὸ λουκάνικο.
Σοφάς ὁ, ὁ καναπές, τὸ ἄνδρον.
Σοφράς ὁ, τὸ χαμηλὸ τραπέζι
Συργκιούν τό, ἡ ἔξορία.
Συρμαγιά ἡ τὸ ἀρχικὸν κεφάλαιον.

T

Ταβάνι τό, ἡ ὄροφι
Ταβάς ὁ, ἡ ἀπλωτὴ χύτρα τοῦ φούρ-
νου.
Τάβλι τό, τὸ τάβλι με 30 πεσσούς.
*Ταζέτικο τό, τὸ φρέσκο. τὸ νωπό,
Ταίζω ρημ. δίδω νὰ φάγη.
Ταίν' τὸ, τὸ σιτηρέσιον
Τακῆμ τό, τὸ ζεῦγος, τὸ ἀρμόζον.
Τακῶς ὁ, ἡ τούμπα, ἡ ἀνακυβί-
στησις.
Τακλιτ' τό, ἡ παραποίησις, ἡ ἀπο-
μίμησις.
Ταλίμ' τὸ, τὸ γύμνασμα.
Ταμάμ ἐπιρ. ἀκριβῶς
Ταμάχ' τὸ, ἡ ἀπληστία
Ταμακχιάρης ὁ, ὁ ἀπληστος, ὁ ἀ-
χόρταγος, ὁ πλεονέκτης.
Ταμπάκης ὁ, ὁ βυρσοδέψης.
Ταμπάχана τά, τὰ βυρσοδεψεῖα.
Ταμπῆς ὁ, ὁ ἐτοιμάζων τοὺς κα-
φέδες
Ταμπλᾶς ὁ, ὁ ταμπλᾶς τῶν κουλου-
ριῶν.
Ταμπουράς ὁ, ἔγχορδον μουσικὸν
ὄργανον τῆς ἐποχῆς τοῦ Βύρωνος
Ταξιμ τό, τὸ ὑδραγωγεῖον.
Ταξιντάρης ὁ, ὁ εἰσπράκτωρ.
Τάπα ἡ, τὸ πῶμα.
Ταμποῦρι τὸ, τὸ ὀχύρωμα, τὸ χα-
ράκωμα.
Ταμπουρόνομαι, ρημ. ὀχυροῦμαι.
Ταξεράτ' τό, τὸ ἀτύχημα.
Ταπαντζᾶς ὁ, ἡ σκανδάλι τοῦ ὀ-
πλου.

Τάπι τό, ὁ τίτλος τοῦ κτηματολο-
γίου.
Τασάκι τό, τὸ τεφροδοχεῖον.
Τάσι τὸ μετάλλινον ἀπλωτὸν δο-
χεῖον.
Ταφλάν' τὸ, ἡ ἀγριοδάφνη.
Τεζγιάχ' τὸ, τὸ γκισὲ συναλλαγῆς
καὶ ἐκθέσεως ἔμπορευμάτων.
Τέκι τό, τὰ μονὰ
Τεκκές ὁ, τὸ Μουσουλμανικὸν μο-
ναστήρι
Τελεμές ὁ, τὸ γλυκὸ νωπὸ τυρί.
Τέλι τό, τὸ σύρμα
Τελιάκης ὁ, ὁ μαλάκτης λουτροῦ.
Τεμενάς ὁ, ὁ Ὀθωμανικὸς χαιρε-
τισμὸς με κίνησιν τῆς χειρὸς ἀπὸ
τὸ στόμα εἰς τὸ μέτωπον.
Τεμπελιά ἡ, ἡ ἀβουλία, ἡ ὀκνηρία.
Τεμπέλης ὁ, ὁ ὀκνηρὸς.
Τεμπελχανιὸ τό, ὁ οἶκος ὀκνηρῶν.
Τεμπεσίρ' τό, ἡ κιμωλία.
Τενεκές ὁ, ὁ λευκοσίδηρος.
Τενεκετζῆς ὁ, φαναρτζῆς.
Τεντζερές ὁ, ἡ χάλκινη χύτρα.
Τεπές ὁ, τὸ ὕψωμα, ὁ λόφος.
Τεργιακλῆς καὶ Θεργιακλῆς ὁ, ὁ
ἐκ συνηθείας λεπτὸς εἰς τὴν ἐκ-
λογήν
Τερλίκι τό, οἱ τσόχινες παντοῦφλες.
Τερμπιές ὁ, ἡ ἀνατροφή, ἡ ἀγωγή,
τὸ μάθημα.
Τερτίπι τό, ἡ μέθοδος, ὁ τρόπος,
ἡ τακτική.
Τεσκερές ὁ Ὀθωμανικὸν διαβατή-
ριον.
Τεσλίμ' τὸ, ἡ παράδοσις.
Τεστές ὁ, ἡ στάμινα.
Τεφαρικό' τό, τὸ ἐκλεκτὸ τὸ μονα-
δικό.
Τεφτέρι τό, τὸ κατάστιχο, τὸ βι-
βλίο.
Τεψί τό, τὸ ταψί.
Τζαμί τό, τὸ τέμενος.
Τζάμπα ἐπιρ. δωρεάν.
Τζαμπατζῆς ὁ, ὁ προσπαθῶν δω-
ρεάν νὰ ὠφεληται.
Τζαμπάκης ὁ, ὁ ζωέμπορος, ὁ ἀ-
κροβάτης.

- Τζαμπαζλήκια τὰ ἢ ὄχι καλὴ συμπεριφορά, ἀκροβασίες.
- Τζαμπαλάκι τό, ἢ τούμπα, ἢ ἀνακυβίστησις.
- Τζαναμπέτης ὁ, ὁ ψυχοβγάλτης, ὁ ἀνάποδος.
- Τζαναμπετιά ἢ, ἢ ἀναποδιά, τὸ φίλερι. Τζάνεμ⁷ ἐπιφ. ψυχὴ μου.
- Τζαδὲς ὁ, ὁ δημόσιος δρόμος.
- Τζανδιρμάς ὁ, ὁ χωροφύλαξ, ἐκ τοῦ Gendarme.
- Τζελέπης ὁ ζωέμπορος μικρῶν ζώων
- Τζελέπικα τὰ, ὁ κεφαλικὸς φόρος ζώων.
- Τζεπχανὲς ὁ, τὰ πολεμοφόδια.
- Τζερεμὲς ὁ, τὸ πρόστιμον, ὁ προξενῶν ζημίαν.
- Τζιγὲρ τὸ, τὸ σηκότι.
- Τζιρίτι τό, τὸ ἀκόντιον.
- Τζοβαϊρικὰ τὰ, τὰ κοσμήματα.
- Τζοτζὲς ὁ, ὁ νάνος, ὁ γελωτοποιός.
- Τιτζέλ τό, τὸ μοιραῖον.
- Τοκάτ⁷ τό, ἢ γροδιά.
- Τοκάς ὁ, ἢ πόρπη ζώνης.
- Τοκμάκι τό, τὸ ρόπαλον.
- Τομάρι τό, τὸ δέρμα, ἢ δορά.
- Τοπάλης ὁ, ὁ κουτσός, ὁ ἀνάπηρος.
- Τοπάτ⁷ τό, ὁ σβῶλος,
- Τόπι τό, ἢ σφαῖρα 2) τὸ κανόνι, Φωτιά στὰ τόπια».
- Τοποῦζι τὸ ρόπαλον καταλήγον εἰς σφαῖναν. «τὸ ζητάει μὲ τὸ τοποῦζι του».
- Τορβᾶς ὁ, ὁ σάκκος τροφῆς ζώων.
- Τοτουν⁷ τό, ὁ καπνὸς (Σερραϊκὰ Χρονικὰ Α' 1938 ΑΘΗΝΑΙ σελ. 39 λέξις ἐν χρήσει κατὰ τὸ 1623 μ.Χ.).
- Τουάφ⁷ κο τό, τὸ νέον, τὸ παρᾶξενον, ὁ νεωτερισμός.
- Τουαφτσῆς ὁ, ὁ ἔμπορος ἀνδρικῶν νεωτερισμῶν.
- *Τουζλούκια τὰ χονδρὲς μάλλινες περικνημίδες.
- Τουλοῦμι τό, ὁ ἄσκος.
- Τουλούμπα ἢ, ἢ ἀντλία 2) γλύκισμα σωληνωτὸν μὲ σιρόπι καὶ μὲ βούτυρον.
- Τουλούμπατζης ὁ πυροσβέστης (ὁ κινῶν τὴν ἀντλίαν).
- Τούντς τό, ὁ δρείχαλκος.
- Τουρᾶς (Τουγρᾶ) τὸ Ὀθωμανικὸν αὐτοκρατορικὸν ἔμβλημα μὲ τὴν Σουλτανικὴν ὑπογραφήν.
- Τουρλοῦ ὁ, ποικίλος.
- Τουρσί τό, τροφὴ διατηρημένη εἰς τὴν ἄλμην ἢ εἰς τὸ ξύδι.
- Τουτκάλ⁷ τό, ἢ ψαρόκολλα.
- Τουφὲκ. τό, τὸ ὄπλον.
- Τουφεκτσῆς ὁ, ὁ ὄπλοποιός.
- Τρακάξ⁷ τό, τὸ ρόπτρον τῆς ἐξωθύρας.
- Τραχοῦνι τό, τὸ ταχίσι, πολτὸς ἀπὸ ἄλεσμα ψημένου σησαμιοῦ.
- Τσαῖρι τό, τὸ λειβάδι.
- Τσακάλι τό, ὁ θῶς.
- Τσακμάκι τό, ὁ σπυθηριστής, ὁ ἀναπτῆρ.
- Τσαλι τό, τὸ ἀγκάδι, ὁ ἀγκαθωτὸς θάμνος.
- Τσαμ⁷ τό, τὸ πεῦκο.
- Τσαμ φιστικ τό, τὸ κουκουνάρι.
- Τσανάκι τό, τὸ πῆλινο δοχεῖον.
- Τσαδηρι τό, ἢ σκηνη.
- Τσαπά ἢ, τὸ σκαλιστήρι.
- Τσαπκίν⁷ς ὁ, ὁ ζωηρὸς ὁ τσαχπίνης
- Τσαπράζι τό, ἀργυροποίκιλτα στολῆς.
- Τσαρδάκι τό, τὸ ὑπόστεγον μέρος πρὸ τῶν δωματίων κατοικίας.
- Τσάρκι τό, ὁ τροχός, ἢ βόλτα.
- Τσαρλατάνος ὁ, ὁ ἀπατεών.
- Τσαροῦχι τό, τὸ δερμάτινον πέδιλον (ἐκ τοῦ Τουρκ. τ σ α ρ ί κ.)
- Τσαρσί τό, τὰ καταστήματα, ἢ ἀγορά.
- Τσεβριμὲς ὁ, ὁ ὀβελίας, τὸ σουβλιστὸ ἀρνί.
- Τσεγγενὲς ὁ, ὁ ἀτίγγανος.
- Τσεγρὲκ⁷ τό, τὸ τέταρτοε.
- Τσεϊνὲς ὁ, τὸ σαγόνι.
- Τσεκμετζὲς ὁ, τὸ σύρτάρι εἰσπράξεων καταστήματος.
- Τσεκουρ⁷ τό, ὁ πέλεκυς.
- Τσεκρικ⁷ τὸ ξύλινον ἐργαλεῖον οἰκοτεχνίας διὰ κλωσιν νήματος.

Τσελεμπής ὁ, ὁ λεπτός κύριος.
 Τσεμπέρ^ο τό, ὁ κεφαλοδέτης.
 Τσεμπλέκ^ο τό, ἡ χύτρα.
 Τσέρογα ἡ, ἡ σκηνή «Τοὺς ἔκαψε
 τὴν τ σ έ ρ γ α» τοὺς ἔζημίωσε.
 Τσέρογατζης ὁ, ὁ φερέοικος.
 Τσεσμέσ ὁ, ἡ βρύση.
 Τσιασιτ^ο τό, ἡ ποικιλία εἰδῶν κα-
 ταστήματος.
 Τσιατμάς ὁ, ἡ ξηρολιθιά.
 Τσιβί τό, ἡ ξυλόπροκα, ὁ μικροπάσ-
 σαλος.
 Τσιβικῶνω ρημ. βάζω πασσάλους
 «τὸν τσιβίκωσε» τὸν ἐγέλασε.
 Τσιγγέλ^ο τό, τὸ ἄγκυστρον.
 Τσικίτς τό, τὸ σφυρί.
 Τσιλές ὁ, τὸ ματσάκι, τὸ κουβάρι.
 Τσιλίκι τό, τὸ ἀτσάλι
 Τσιμπούκι τό, ἡ καπνοσῦριγξ.
 Τσιντζιφιλ^ο τό, ἡ πιπερόριζα.
 Τσιράκι τό, ὁ μαθητευόμενος τε-
 χνίτης.
 Τσιρίζι τό, ἡ κόλλα διὰ δέρματα.
 Τσιρτσιβές ὁ, τὰ σλελετοπαράθυρα.
 Τσιφλίκι τό, τὸ μεγαλοαγρόκτημα
 (ἐκ τοῦ τουρκ. τ σ ί φ τ).
 Τσιφούτης ὁ, ὁ Ἑβραῖος.
 Τσιφτές ὁ, τὸ δίκανον.
 Τσίφτι τό, τὸ ζευγος, τὰ ζυγά.
 Τσόμπανος ὁ, ὁ βσκόκος.
 Τσορμπᾶς ὁ, ἡ σοῦπα.
 Τσορμπατζής ὁ, ὁ δίδων τὴν σοῦ-
 παν ἀφέντης.
 Τσουβάλι τό, τὸ σακί.
 Τσοῦλι τό, ἡ λινάτσα, τὸ τσόλι.
 Τσουπλάκης ὁ. ὁ κατωτέρας κατα-
 γωγῆς (ἐκ τοῦ Τουρκ. τσιπλάκ
 δηλ. γυμνός).
 Τσουπλακιά ἡ, ὁ χυδαῖος λαός.
 Τσουράπι τό, ἡ χονδρὴ κάλτσα.
 Τσουραπτοῆς ὁ, ὁ ἔμπορος καλτσῶν
 Τσουρέκι τό, τὸ πασχαλινὸ τσουρέκι.
 Τσουρούτικο τό, τὸ σάπιο, τὸ χα-
 λασμένον.
 Τσόχα ἡ, μάλλινο ὕφασμα, ἡ ἐρέα
 Τσόχατζης ὁ, ὁ ἔμπορος τσόχας.
 *Τυκενμές ὁ, ἡ σταφυλαρμιά.

Φ

Φαράσ^ο τό, ὁ συλλέκτης σκουπιδιῶν
 τὸ φαράσι.
 Φερετζές ὁ, ἡ καλύπτρα κεφαλῆς
 γυναικός.
 Φερμάν^ο τό ἡ Σουλτανικὴ ἔγγραφος
 διαταγή.
 Φέσι τό, τὸ ἀπὸ ἐρυθρὰν τσόχαν
 μὲ μαύρην φούνταν κάλυμμα τῆς
 κεφαλῆς τῶν Ὀθωμανῶν. Κα-
 τηρηθήθῃ ὑπὸ τοῦ Κεμάλ.
 Φιλτζάν^ο τό, τὸ δοχεῖον ἀπὸ πορ-
 σελάνην ποὺ σερβίρεται ὁ καφές.
 Τὸ φλιτζάνι.
 Φίλδισ τό, τὸ ἔλεφαντοστοῦν.
 Φιδάνι τό, ὁ βλαστός, τὸ φυτώρι-
 ον, τὸ φιντανάκι.
 Φιστικ^ο τό, ὁ ξηρὸς καρπὸς πεύκης
 ἢ φιστικιᾶς.
 Φουντούκι τό, ὁ ξηρὸς καρπὸς τῆς
 Φουντουκιᾶς τοῦ Πόντου.
 Φουκαρᾶς ὁ, ὁ πτωχός (ἐκ τοῦ
 Τουρκ. Φακίρ.).

Χ

Χαβαλές ὁ, ὁ ἐπιστάτης.
 Χαβάν^ο τό γουδί. 2) τὸ κοπήριον
 τοῦ καπνοῦ.
 Χαβανόπετρα ἡ, ἡ πέτρα ὅπου
 στομπίζουσι τὸν καφέ.
 Χαβανόχερο τό, τὸ γουδοχέρι.
 Χαβᾶς ὁ, ὁ ἀέρας, ἡ ἀτμόσφαιρα,
 τὸ κλίμα, τόνος μουσικῆς.
 1) «Αὐτὸς τὸν χαβᾶτ^ο εἰς περι-
 πτωσιν ἐπιμονῆς.
 2) «Ἄλλαξε ὁ χαβᾶς» εἰς περι-
 πτωσιν ἀλλαγῆς καιροῦ
 3) «Ἀσχημον χαβᾶ ἔχει ἐδῶ μέ-
 σα». κακῆς ἀτμοσφαιρας εἰς αἴ-
 θουσαν.
 4) «Βουνήσιος χαβᾶς» ὄρεινὸν
 κλίμα.
 5) Ὁ τόνος εἰς τὴν τουρκικὴν
 μουσικὴν.
 Χαβούζα ἡ, ἡ δεξαμενὴ, ὁ λουτήρ.
 Χαγιὰτ^ο τό, τὸ ὑπόστεγον.
 Χαϊβάν^ο τό, τὸ ζῶον. «Ἐλα βρᾶ
 χ α ἱ β ᾶ ν^ο».

- Χαιδαμάκης ὁ, ὁ ἀγυιόπαις.
 Χαῖρ τό, ἡ προκοπή, ψυχικό. «Ἐ-
 κανε πολλά χαῖρια».
 Χαλάλ' τό, ἐπιρ. με τὴν εὐχὴ προ-
 ὄδου, Χαλάλι.
 Χαλάτσης ὁ, ὁ τεχνίτης πού φρε-
 σκάρει τὸ βαμβάκι με κτύπημα
 εἰδικοῦ τόξου με χορδὴν.
 Χαλβᾶς ὁ, γλύκισμα ἀπὸ ζάχαρι ἄ-
 μυλο καὶ βούτυρο.
 Χάλι τὸ ἡ κατάστασις. «ἦρθε σὲ κα-
 κὸ χ ἄ λ ι».
 Χαλί τό, ὁ τάπης.
 Χαμαλήκι τό, ἡ ἀχθοφορία.
 Χαμάλης ὁ, ὁ ἀχθοφόρος.
 Χαμάμ' τὸ κοινὸν διὰ πολλοὺς
 Τουρκικὸν λουτρόν.
 Χαμούρ, τό, τὸ ζυμάρι ἢ ζύμη.
 Χαμπάρ' τό, ἡ εἶδησις. Δὲν τὸ πῆ-
 ρε χ α μ π ἄ ρ»
 Χάνι τό, τὸ πανδοχεῖον.
 Χανούμισσα ἡ, ἡ Ὀθωμανίς.
 Χανουμάκια ἡ, αἱ μικραὶ Ὀθωμανί-
 δες.
 Χαντζάρ' τό, τὸ κυρτὸ σπαθί.
 Χαράμ τὸ ἐπίρ. κατάρα, νὰ μὴ
 προοδεύσῃ «χαράμι πῆγε τὸ χρῆ-
 μα πὸ πῆρε».
 Χαραμίζω ρημ. χάνω χωρὶς νὰ ἀ-
 ξιοποιῶ,
 Χαραμπάτ' τό, ἔρειπωμένο.
 Χαράτσι τό, ὁ κεφαλικὸς φόρος.
 Χαρέμ' τό, ὁ γυναικωνίτης τῶν
 Ὀσμανῶν.
 Χαρμάν' τό, τὸ ἀνακάτωμα με ἐ-
 ρανισμόν.
 Χαρμπι τό, τὸ ἔμβολον, ὁ γεμιστῆρ
 Χαροῦπ' τό, τὸ ξυλοκέρατο.
 Χαρτζηλίκ' τό, ἡ μικρὰ ἐπιχορήγη-
 σις.
 Χασάπης ὁ, ὁ κρεοπώλης.
 Χασαπὶ τό, τὸ κρεοπωλεῖον.
 Χάσικο τό, τὸ καθαρό.
 Χασλαμάς ὁ, τὸ σπορεῖον.
 Χαστούκι τό, ὁ μπάτσος.
 Χατᾶς ὁ, τὸ λάθος, ἡ ἀπροσεξία.
 Χατζῆς ὁ, ὁ προσκυνητῆς τῶν ἁ-
 γίων τόπων.
 Χατζηλίκ' τὸ οἱ Ἅγιοι τόποι.
 Χατῆρ τό, ἡ χάρις.
 Χαφιές ὁ, ὁ μυστικὸς πράκτωρ.
 Χαφιφ' κο τό, τὸ ἐλαφρόν, λεπτὸν
 ὄχι στερεόν.
 Χέμ ἐπιρ. προσθετικὸν «Χέμ πῆγες
 ἐκεῖ χέμ δὲν ἔκανες τίποτε».
 Χεργκελές ὁ, τὸ λυτὸ ἀφημένο ζῶον
 στὸ λειβάδι.
 Χιντὲκ' τό, τὸ χανδάκι.
 Χίτς ἐπιρ. ὅλως διόλου.
 Χιλιντζές ὁ ἡ ζαβολιά.
 Χνερ' τὸ τὸ πάθημα.
 Χορατὰ ἐπιρ. ἀστεῖα «στὰ χορατὰ».
 Χορατεύω ρημ. ἀστείζομαι, παίζω.
 Χότζας ὁ, ὁ Τουρκοδιδάσκαλος.
 Χουζούρ' τό, ἡ ἀνάπαυσις.
 Χούι τό, ἡ συνήθεια.
 Χουρμάς ὁ, ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος.
 Χουσιὰφ' τό, ἡ ἀραιὰ κομπόστα ἀ-
 ξηρὰ δαμάσκηνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Ἀγγέλου—Βλάχου Ἑλλης. Ἡ παιδεία εἰς τὰς Τουρκοκρατουμένας Σέρρας Ἀθῆναι 1935
- 2) Ἀμάντου Κ. Μακεδονικὰ Ἀθῆναι 1920
- 3) Bursian Conrad Jahersbericht ueber die Vorschritte der klassischen Altertumswissenschaft. Leipzig 1905
- 4) Βυζαντινὰ χρονικὰ Λειψίας 1894, 1896, 1955.
- 5) Διομήδη Ἀλεξ. Βυζαντινὰ Μελέται Ἀθῆναι 1946.
- 6) Esseling Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς Πολιτισμὸς Ἀθῆναι.
- 7) Hoffmann O. die Makedonen ihre Sprache und ihr Volkstum Goettingen 1906
- 8) Journal Asiatique Paris 1911
- 9) Καμπάνη Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας Ἀθῆναι.
- 10) Kandemir Ἱστορία Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας.
- 11) Κυριακίδη Στιλπ. Θεσσαλονίκια Μελετήματα. Θεσσαλονίκη
- 12) Πανταζίδη Ι. «ΦΙΛΙΣΤΩΡ» Τόμος 3 Ἀθῆναι 1862.
- 13) Παπαγεωργίου Πέτρου Αἰ Σέρραι καὶ τὰ Προάστεια αὐτῶν. Βυζαντινὰ Χρονικὰ Λειψίας 1896.
- 14) Πέννα Πέτρου Ἱστορία τῶν Σερρῶν. Ἀθῆναι 1938
- 15) E. Risal La ville convoitèe de Salonique Paris 1914
- 16) Σάθα Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Τ. 4
- 17) Σπανδωνίδου Πέτρου «ΜΕΛΕΝΙΚΟΣ» ὁ νεκρὸς ἀκρίτας τοῦ Βορρᾶ Θεσσαλονίκη 1931
- 18) Τσικοπούλου Ἰ. Περὶ λεξικοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς δημῶδους Ἀθῆναι 1892.
- 19) Τωμαδάκη Ν. Β. Ἄρθρον του περὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ Τόμος Ζ' «ΕΛΛΑΣ» εἰς νεώτερον Ἑγγυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν «ΗΛΙΟΥ» Ἀθῆναι
- 20) Weigand Gustav Ethnographie von Makedonien Leipzig 1924.